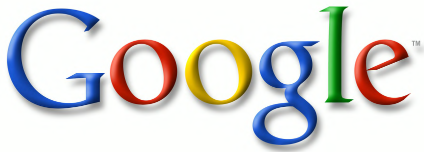
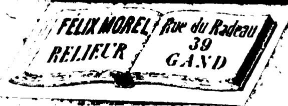




Het boek der vermaarde uithangborden

Frans De Potter


FELIX MOREL
RELIEUR
Rue du Radeau
39
GAND











HET BOEK

DER

VERMAARDE UITHANGBORDEN.





De groote Schurre, te Zwijnaarde. *Bld 115.*



La botte remplie de malice. *Bld. 139.*



Het Misverstand. *Bld. 107.*

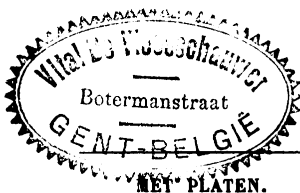
HET BOEK

DER VERMAARDE

UITHANGBORDEN,

VERZAMELD DOOR

FRANS DE POTTER.



MET PLATEN.

GENT,
FRANS LA FONTAINE, DRUKKER.
1861.

den Herculanum en Pompeï, thands bevrijd van hunnen zerk van assche en puinen, waar zij ongeveer 1800 jaren onder begraven zijn geweest, hebben ons kurieuze en beduidenisvolle typen doen kennen. (1)

Men bemerkt er onder andere eene schilderij, verbeeldende twee vechters: zeker 't aanbevelings-bord van eenen *gladiator* of zwaardvechter diens tijds; op het uithangbord van eenen schoolmeester te Pompeï, ziet men dezen met de roê slaan op een kind, dat op de schouders van een zijner gezellen zit. Is het om deze kindergrap dat de man kastijdt, of wel moest de kastijding in dergelijke positie gebeuren? Wat ervan zij, wie zal loochenen dat de leermethode van dien magister niet gestaafd was door *treffende, doorslaande* redenen?

De reklaam van eenen anderen schoolmeester te Pompeï, met name Valentinus, biedt eene bijzonderheid aan welke verdient geboekstaafd te worden. Op den hoek van het Forum was eene openbare school, gehouden door zekeren Verna, die, naar een gebruik hetwelk schier door al de iets uitoefenende Pompeïanen gevolgd werd, zich zelven en zijne leerlingen onder de bescherming plaatste van het magistraat:

Cum discentibus suis.

Valentinus, hem 't gras van onder de voeten willende afsnijden, kwam zijn bord of plakkaart juist tegenover Verna's school hangen, aan eene brok gewitten muur, die bestemd was voor de bijzondere aankondigingen en de openbare akten, en waar men gemeenlijk den naam aan gaf van *album*. Ook Valentinus riep voor zich en zijne leerlingen de bescherming der bestuurders in, doch, zoo hij met betrekking tot de stads

(1) Zie *Magasin Pittoresque*, 1836, bladz. 93.

overheid volkomen in regel is, met de spraakkunst is hij 't minder, daar hij schrijft :

Cum discentes suos,

in stede van

Cum discentibus suis.

Is dit geen afdoend bewijs dat er 79 jaren na Christus geboorte, schoolmeesters of potkladders waren die hunne taal niet kenden, even als in 't jaar onzes Heeren 1861?

De schoolmeester der Gladiators, willende zijn uithangbord hoeden voor de beleedigingen der straatkapoenen van Pompeï, schreef er deze woorden nevens :

Abiat (habeat) *Venere Pompeïana iradam qui hoc læserit,*

« De gramschap van Venus, de patroonesse van Pompeï, » treffe hem die dit uithangbord beschadigen zal. » (1)

De wijnkoopmans uit het oud Rome stelden gewoonlijk stapels uit van flesschen; de vleeschhouwers hingen hunne ware buiten aan de deur, en wanneer het geitenvleesch was, versierden zij het met eenige kleine myrtetakken, om aan te duiden dat het dier was gevet geweest op eene weide, met

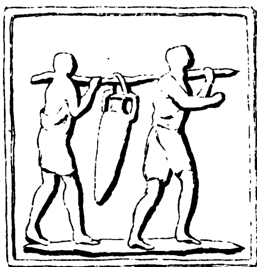
(1) Behalve de opschriften der eigenaars, nevens de voorname deur; behalve de annoncen van verkoop en verhuur, schouwburg-vertooningen, zwaardgevechten, enz., bestond te Pompei een ander slach van inscriptiën, gemaakt met den stift, door ledigloopers en wandelaars, op het bezetsel van de muren aan de huizen of openbare gebouwen. Men heeft er een groot deel van verzameld ter Basiliek, gemaakt door de advokaten en dienaars van Themis, in de rustpoozen der rechtszittingen. Men vindt er aanhalingen uit Virgilius, Ovidius en Propertius, echter geene enkele van Horatius. Overminderd deze inscriptiën, zijn er ook letters en teekeningen op de muren van Pompei ontdekt, welke door onbedrevene handen waren geschetst.

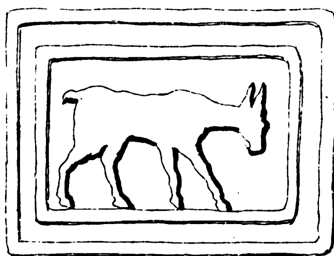
(Zie Ernest Bretons's werk : *Pompéi écrite et dessinée*, Paris, 1855.)

myrtestammen beplant: eene omstandigheid waardoor men wist dat het vleesch zachter was. De verkoopers van andere eetwaren stelden insgelijks stalen uit van 't geen hun winkel opleverde, doch zetteden deze meestal onder vazen die met water waren gevuld, en waarin ze, door een simpel effekt der optiek, veel grooter schenen dan zy wezenlijk waren. — De afbeeldingen van afzichtelijke figuren, die talrijk uitgehangen werden, leveren ons een staal van hetgeen de smaak bij de oude Romeinen moet geweest zijn.

Te Rome waren de uithangborden in overvloed. Groote en kleine handelaars, winkeliers en tappers, elk had het zijne. De meesten echter waren op de openbare pleinen, en onder de zuilengangen of overdekte wandelplaatsen. 'T was er geen mengelmoes van allerlei neeringen nevens elkander, zoo als tegenwoordig onze steden een opleveren, maar de kooplièn waren er verdeeld en gerangschikt bij soorten van nijverheid. In het *Forum Romanum* huisden de bankiers; in het *Tuscus Vicus* en *Velabre* de kruidendroogers, koopmans in zijden stoffen, *Crustularii*, reukverkoopers en taartenbakkers; in de *Via Sacra* de leveraars van al de kostelijke bagatellen waar de verliefde gekken van dien tijd hunne schoonen meė beschonken, als daar zijn schrijftabellen, koffertjens van duur hout, ivooren kleinoodiën, teerlingen, speeltafelkens, enz. De schoenmakers hadden hunne winkels in *Argitela*, de handelaars in prachtige kleêren in den zuilengang van *Agrippa*, enz. De eet- en snapswinkels bevonden zich meest in de nabijheid des schouwburgs en der andere openbare vergaderplaatsen; in de eersten diende men gebak, gezouten verkenvleesch en bloedworsten op; in de laatsten tapte men wijn.

De tegenover staande plaat (fig. 1 en 2) verbeeldt twee oud-





Romeinsche uithangborden tijdens de regering van Keizer Augustus. *Bldz. 11.*



ZUM RIESEN (Strassburger-Uithangbord.) *Bldz. 15*

romeinsche uithangborden. Het eerste, twee mannen die eene amphora (1) dragen, hing bij eenen wijnkoopman. Dat met den ezel (?) was een bas-relief aan eenen roomwinkel.

Wij hebben ook een bewijs dat het juist allen geene neerings-opschriften waren, welke in 't openbaar werden uitgehangen. In het oude Rome woonde zekere Pasquino, bekend als een spotzieke schoenlapper, die zijnen winkel of stalletjen had op den hoek van 't paleis Orsini, en waaraan men schimp- of spotschriften placht vast te hechten. — Van daar 't woord pasquinade, of pasquil, een schimp- of schotschrift.

Het uithangbord was oudtijds saêmgesteld uit een tafereel, grof geschilderd of liever gevormd uit rooden was ; eenigen waren ook gebeeldhouwd.

De oudst gekende uithangborden in Frankrijk (2) dagteekenen van de XIII[e] eeuw, maar waren toen weinig in getal ; te midden der XIV[e] eeuw veelvuldiger, komen zij in de XV[e] en XVI[e] eeuwen ten overvloede voor. Daar, even als ten onzent, dienden zy tot onderscheiding der verschilige eigendommen, gezamentlijk met eenige aanwyzigingen, ontleend aan de eigenschappen van bestemming, bouw, oorsprong of versiering dier eigendommen; b. v. het *Beenderen huis*, het *Steenen huis* (Gent), het *huis met den platten Steger* (trap) enz., welke men zeer dikwijls in oude schriften aantreft.

De uithangborden hadden niet allen en niet altijd den zelf-

(1) Amphora, eene groote wijnkan of dubbeloorige kruik, of hangselkruik ; eene wijnmaat bij de oude Romeinen.

(2) De bijzonderheden omtrent de uithangbordologie bij den vreemde, zijn gedeeltelijk ontleend aan A. Berty's artikel in de *Revue Archéologique de Paris* (1855) ; aan de *Enseignes de Paris*, van Alfred de Bougy ; aan de *Recherches historiques sur les Enseignes*, door A. de la Quèrière, en andere bijdragen, voorkomende in de verschillige jaargangen van 't *Magasin Pittoresque*.

den vorm. De meesten waren opgehangen, en bestonden uit een stuk hout of eene plaat van metaal, waar het onderwerp op geschilderd of anderzins afgebeeld was, en hangende horizontaal aan eene ijzeren roede, die al onder door eene andere schuins geplaatste, vastgehouden werd. Die soort van bord, welke men nog op enkele plaatsen bemerkt, was soms door den smid met een sierlijk gewrocht boordsel tot een kunststuk verfraaid, en zoo groot, bij gevolg zoo verre over de straat uithangende (1), dat er bestendig gevaar voor de voorbijgangers bestond, zonder te rekenen dat zij ook in den tijd, wanneer de straten nog over 't algemeen zeer eng waren, het licht der lantaarns grootelijks onderschepten. In vele steden was men dan ook genoodzaakt, verordeningen tegen het misbruik ten deze uittevaardigen.

Onder de niet geschilderde uithangborden waren de eenen op den muur ingesneden met de stift, de anderen gekapt in geheel of half-verheven beeldwerk. Het schijnt ook zeker dat vele wezenlijke, niet nagemaakte voorwerpen vroeger de plaats van het bord besloegen, gelijk men in onze dagen nog almachtig veel hertshoornen, klokken, sleutels, handschoenen, hoeden, laarzen, kleine molens, enz., aantreft. Ook kleine standbeeldekens, geplaatst boven den ingang der huizinge, 't geen thands nog veel in gebruik is. De geneesheeren en apothekers (zie verder) schijnen de uitvinders van dergelijke aanwijzing te zijn.

Wat nu de plaats betreft welke de borden bedekten, die

(1) Zoo als nog op verschillige plaatsen te Gent, namelijk aan het Bezemstraatje (Onderbergen), aan 't steegje in de Waaistraat, maar voornamelijk in de Lange Munt, waar de meeste borden byna, alhoewel niet groot, dwars over den stoep hangen. Ook te Audenaarde, Eijnestraat (den Swilser), te Antwerpen, enz.

placht men bij voorkeur boven den ingang te nemen, doch er zijn ook voorbeelden dat er aan de kap of den puntgevel werden gehangen. Dit moet niet verwonderen, daar vroeger de huizen over 't algemeen zeer leeg waren, en van velen de kap niet hooger kwam dan thands het bovenvak onzer deur. In de zeer enge straten was zulks niet toegelaten.

Aan de huizen, welke het uiteinde eener straat vormden, benuttigde men den hoek; maar vooral was deze plaats bewaard voor de beeldekens der Moedermaagd, gesteld in eene versierde nis, waar zeer dikwijls de godsvrucht onzer voorouders gedurende den nacht eenige lamp of ander licht onderhield, hetgeen meteen tot de straatverlichting niet weinig bijdroeg. (1)

Er kon in den voortijd natuurlijk zoo veel verscheiden-

---

(1) Hoewel thands nog in onze vlaamsche steden, en inzonderheid te Antwerpen, veel Lieve Vrouwebeelden aangetroffen worden, zijn aan vele straathoeken tal van nissen ledig gebleven. De houten of ijzeren kastjens, langs voren en de zijkanten in glas, zijn nog niet lang in voege. Menigeen denkt, dat de gewoonte van O. L. Vr. beelden aan de hoeken der straten te plaatsen, ten onzent, slechts dagteekent van den zoogenaamden spaanschen tijd (zestiende eeuw): mis! Het jaar-register der stad Gent van 1368, dat van 1429 en veel anderen, maken reeds gewag van huizen die met zulke beelden waren versierd :

« Een huus staende an de Frere Mineuren brugge daer Onse Vrouwe »*voto* staet.... » — Jaarregister, bld. 13, op 16 oct. 1368.

« Een huus achter d'Oudeburch daer een beelde van Onser Vrouwen »aen staet.... » — 8 julij 1429.

« Gegeven den ghesellen die de beelde van Onser Vrouwe en Sent Janne »stoffeerde die voor 't Vleeschhuus staen, XX gr. » — Stadsrekeningen van Gent.

Den 8 mei 1480 werd aan den hoek van St-Joorishof, bij 't Schepenhuis, een Mariabeeld geplaatst, vervaardigd door den gentschen beeldhouwer Willem Huge of Huyge, de zelfde die de steenen groepen der Grafkapellen, aan de noord- en zuidzijde van Sint Baafskerk, heeft gebeiteld.

heid niet zijn in de uithangborden als tegenwoordig. Het was dan ook niet zelden, in éene straat het zelfde teeken of uithangbord herhaald te zien. De tijden bleven nogtans niet zonder invloed op den aart der onderwerpen; in den eerste was de type eenvoudig, als *de Arend, de Beer, de' Vos, de Leeuw*, enz.; in de XVI[e] eeuw daarentegen doen zich gansch nieuwe voor: *de Meerminne, de Phœnix, de Wildeman; le Point du Jour, les quatre Eléments*, (in Frankrijk,) welke van nieuwe denkbeelden getuigen of van eene zekere ge zochtheid welke de naïeveteit der vorige tijden niet kende. Onder dit opzicht mag men zeggen dat de studie der uithangborden wel eenig licht kan werpen op den gang der beschaving en den toestand van de zeden der massa, die deze heeft uitgedacht.

Moge men het te Parijs hoog hebben op gehad met raadselachtige opschriften, als b. v. *La Pye aux Pyats, la Vieille qui bat le Cabas, l'Estrille Feauveau*, en meer dergelijke, onze voorouders hielden slechts van klare, duidelijke, soms kernachtige titels. Eenige dier middeneeuwsche opschriften zijn tot heden in gebruik gebleven; velen, ongelukkiglijk, bestaan nog slechts op het parkement. Om te beter de algemeene physionomie der uithangborden uit de vorige tijden te doen kennen, zullen wij de verschillige bronnen onderzoeken aan welke zij ontleend waren:

Uit de H. Schrift,

vond men onder andere: *Koning David en de reus Goliath*, te Strassburg. Goliath staat afgebeeld in eene rustig afwachtende houding, terwijl David, zonder helm of schild, op het punt is den steen naar zijn hoofd te slingeren. Dit antiek

tafereel is vrij goed geteekend, en vergezeld van de volgende verzen:

> Ich Bierhaus werd zum Riesen genannt;
> Ein Beispiel steht an dieser Wand.
> Vom grossen Riesen Goliath,
> Welcker David erlegt hat,
> Ohne Ansehn, keiner Rüstung schwer,
> Mit einem Stein und der Schleuder.
> Drum Niemand auf sich selbst baut,
> Sonder allein auf Gott vertraut. (1)

Het zelfde onderwerp bevindt zich te Lyons, in de straat geheeten: « Petit David, » en dagteekent van 1660. Hier is het een standbeeld, dat Goliath het hoofd afslaat.

David, spelende op de Harp, te Parijs, aan den hoek der « Rue de la Harpe. » (Nog in wezen).

Vroeger was te Gent eene herberg, getiteld *Abraham*, bij den Berg van Bermhartigheid.

Te Parijs, « rue du Dragon » (voorstad St.-Germain), staat een hotel dat tot opschrift draagt: « Ancienne demeure de Bernard Palissy, en 1575. » Tusschen de beide vensters der eerste verdieping bemerkt men een rond medaljon, dat den grooten kunstenaar wordt toegeschreven, en voorstelt:

---

(1) Ik, Bierhuis, word den Reus genaamd,
Een voorbeeld staat aan dezen muur
Van den grooten Reus Goliath,
Welken David verslagen heeft:
(Hij) zonder aanzien, zonder zware wapenrusting.
Met eenen steen in den slinger. —
Daarom steune niemand op zich zelven
Maar vertrouwe alleen op God.

Samson, eenen Philistijn ter aarde werpende. Rond de lijst van 't medaljon leest men : *Au fort Samson.*

Eene enkele maal, voor zooveel wij hebben kunnen opsporen, is de figuur van *Mozes* gebruikt geweest, namelyk in eene kleine fransche stad. *Het land van Belofte* kwam meermalen voor.

Christendom.

Beelden van Heiligen. — Deze soort is eene der aanzienlijkste, maar weinig verscheiden. Het beeld der *Moedermaagd* is meest gewoon. Verder de beelden van *Sint Jooris, Sint Marten, Sint Jakob, Sint Antoon, Sint Michiel, Sint Pieter, Sint Christoffel, Sinte Catharina, de Drie Koningen,* enz. zijn meest populair. Te aller tijde trof men *Engelen* aan ; o. a. was te Leuven in 1468 eene brouwerij *de Ingel.*

Sauval beweert dat vroeger de parijsche kooplièn en nijveraars de gewoonte hadden, aan hunne vensters en op hunne deuren banieren te plaatsen, in vorm van uithangborden, waar de naam en 't portret van den Sant, dien zij tot patroon hadden verkoren, op afgebeeld stonden. Nogtans vond men insgelijks in stede van de figuur eens Monniks of eener Martelares, verschillige zinnebeelden of raadselachtige figuren.

In Frankrijk was eene soort van privilegie gehecht aan de afbeelding van sint Jakob ; het schijnt dat de voerlièn er 't monopool van hadden. — De kooplieden van St. Quentin hielden 't eertijds schier uitsluitelijk met den stadspatroon, en verbeeldden op hun bord eenig tooneel uit zijne marteling. Thands is maar één dergelijk meer te zien, namelijk ter plaatse, (zoo de legende wil) waar St. Quentin gevangen en gepijnigd is geweest.

Vrome onderwerpen en zinnebeelden.

Deze afdeeling, welke zeer uitgebreid hadde kunnen zijn, telt nauwelijks een twaalftal artikels, waarvan de meest gebruikte zijn : *de Blijde Boodschap*, *'t Lam Gods*, (*Agnus Dei*, te Rouen), *den zoeten naam Jezus*. Voór de XVIe eeuw was laatstgemelde Naam op geen bord aan te treffen. — De kruissen, welke altijd in grooten getalle voorkwamen, boden wel zes verscheidenheden aan. Te Gent, in de Langemunt, was in de XVe eeuw een huis geheeten : het *Vaeghevier*, en te Leuven in 1509 eene herberg den *Rosenhoet*. — De *Paternoster* dagteekent van het zelfde tijdstip.

Op de Hoogpoort, bij 't Schepenhuis, te Gent, was in 1411 de *Pelgrijn*, die natuurlijk ook gevonden werd in den omtrek der meeste bedevaartplaatsen.

In de « Rue Bourgchanin, » te Lyons, stak over een tiental jaren een oud bord uit: *à l'Arche d'Alliance*, vergezeld van de volgende paraphrase der Tien Geboden :

Sers Dieu de tout ton cœur ; honore père et mère ;
Obéis à ton roi, justice aussi révère ;
Sous humble et débonnaire ; évite faux serment;
Choisis le vrai ami ; vis toujours sagement ;
Pour conserver ton bien, l'avoir d'autrui ne touche ;
Rends le prêt, oy parler et clos souvent ta bouche ;
Ne blâme ton prochain, sois clément, hais le tort ;
Fais bien ; plains l'affligé, ne t'esjouis du mort ;
Choisis un bon conseil, au plus sage te fie ;
Et lors Dieu bénira ta maison et ta vie.
1612.

Menschelijke figuren.

Het *Zwart Hoofd*, de *Mooriaan*, (gewoonlijk drij naast elkander, en waarschijnlijk afgekeken naar eenig adellijk

2

blazoen;) de *Wildeman*, bekleeden hier de eerste plaats. 't Is vooral in de XVIe eeuw dat laatstgenoemde wordt gevonden, hetgeen onbetwistbaar voortspruit uit de veelvuldige ontdekkingsreizen welke in die eeuw plaats vonden, inzonderheid naar Amerika.

Op het zelfde tijdstip en een weinig vroeger bemerkt men *het Maagdeken*, éenig bevallig onderwerp uit zoovelen.

Hemellichten.

De *Ster* is zeer gemeen. De *Zon* en *Halve Maan* minder.

Dieren.

Daar waren er van verschillige typen, waar onder de gemeenste : de *Leeuw*, de *Arend*, het *Paard* (veelal *wit* of *rood*), de *Zwaan*, de *Hert*, de *Hazewind*, het *Lam*, enz.

De *Pauw* (Gent, Kouter, 1463); de *Lupard* (lange Munt, 1400); 't *Swijnkin* (bij 't Belfort, 1402), en *den Zwiene* (buiten de Torrepoort, 1410); de *roode Leeu* (Huurdochterstraat, 1411); de *bonte Hert* (hoek der Koornmarkt en Donkersteeg, 1398); *den blenden Esele* (1451); de *Ram* (Hoogpoort, 1452).

Te Leuven vond men in 1468 brouwerijen genaamd : de *Beer*, de *Loypaert*, de *Odevare*, de *Creeft*, de *Olifant*, de *Meermijne*, de *Nachtegale*, de *Vossensteert*, de *roode*, *gele* en *gulden Leeu*.

De *Hertshoornen* vindt men reeds zeer vroeg.

Te Parijs waren in de iddeneeuwen veel herbergen genaamd *le Conin*, *le Papegaut*. Dit geldt voor een bewijs dat, wierden er ook vroeger vlaamsche boeken in Frankrijk gedrukt, onze taal aldaar niet zonder invloed bleef.

De *Leeuw*, de *Wolf*, de *Vos*, de *Haan*, de *Beer* zijn mis-

schien in onze streken wel de oudste benamingen voor uithangborden, aan 't dierenrijk ontleend, of liever, aan het beroemde dieren-epos der middeneeuwen *Reinaart de Vos*. Reeds in den beginne der XIVe eeuw waren o. a. huizen te Gent aldus genaamd. *Den ouden Wulf* vond men bij St. Jakobs kerk in 1366; *den Cleenen Arent* op de Hoogpoort, zelfde jaar.

Planten, Vruchten.

De Roos, verschillig benaamd; *de Appel* (veelal de *roode* en de *gouden*); de *Linde,* de *Vijgenboom.* Twee brouwerijen te Leuven in 1468 heetten de *Wyngaert*, de *Nootscale.*

Kleeding.

De *Roode Hoed,* de *Handschoen;* de *Mantel* (brouwerij te Leuven, 1468); de *Tabbaert*, idem.

Wapens.

Het *Zwaard* (gekroond en niet); de *Handboog*, de *Lans* (zeer zelden); het *Hapken* (bijltjen); de *Donderbusse* en het *Roode Schild,* brouwerijen te Leuven in 1468.

Gereedschap. Huisgerief.

Deze soort biedt de meeste verscheidenheid aan, en strekt om in een groot getal gevallen eene nijverheid aan te duiden. Aldus wees eene *ton* of *kruik* de herberg aan; een *sleutel* het werkhuis van eenen slotmaker, en eene ton ook den kuiperswinkel, ten minste in den beginne dat die teekens gebruikt werden tot uithangborden; de *Lepel*, het *Mandeken*, de *Ploeg*, de *Lantaarn* enz., kwamen insgelijks veel voor. Te Leuven

was in 1468 eene brouwerij *de Teemps;* anderen : *de Oude en Nieuwe Kandelaer*, de *Blaesbalck*, het *Huyfijser,* de *Cruywagen,* de *Persse,* de *Moelesteen* en de *Mortier*. Te Gent had men in 1377 de *Vischpaen* (bij de Watermolenbrug); *de Spiegel* en de *Raeke* (buiten de Torrepoort, 1410) *de Speichere* (bij 't vleeschhuis, 1452); *de Balance* (Hoogpoort, 1457) *de Tassche* (IJperstraat, 1466). — Onder de spelen trof men aan : de *Teerlingen* en *Kegels*.

Blazoenen, Munten, enz.

Het wapen van Vlaanderen, Braband en andere gewesten diende respectievelijk op elk dezer grondgebieden tot uithangbord aan eene menigte huizen. De Vlaamsche en Gentsche Leeuwen waren talrijk; ook de *Croon* (aan eene Stove of Badhuis op Sint Pieters, te Gent, in 1450).

Verder de wapens (het schild) van Engeland, enz., even als het kruis van Loreinen en 't Bourgondisch kruis. — Namen van landen en steden, thands algemeen benuttigd, kwamen vroeger minder te pas; eene Leuvensche brouwerij van 1468 heette *'t Walsche lant*. — In Frankrijk bezigde men wel eens den titel eener munt.

Speeltuigen.

De Orgele, brouwerij te Leuven; *den Beijaert*, Scheldstraat te Gent ten jare 1398.

Gerecht.

De *Vierschare*, in Vlaanderen zeer talrijk, doch meest op den buiten, waar die nog heden veel wordt aangetroffen. Na de XVIe eeuw ook wel *'t Galgenveld, 't Galgenhuizeken*.

Letters.

In Frankrijk bezigde men veel letters tot opschrift van uithangborden gedurende de XVIIe eeuw. De Y duidde schier uitsluitelijk de kruideniers en meersseniers aan; Parijs had in 1527 *l'Y gregois*, de gekroonde A en M in 1581, de gekroonde H in 1598.

Mythologie.

Bacchus schijnt bij onze tappers altijd de oppergod te zijn geweest, of liever — zij kenden geenen anderen God. Voorts hadden wij de *Fortuin*, de *Draak*, en de *Drie Maagden;* dit laatste zal zeker wel de zinnebeeldige voorstelling zijn van de *Drie Gratiën*, Venus' bekoorlijke gezellinnen, met namen Aglaja, Thalia en Euphrosyna. Later kwam de *Hercules*; het *Vliegende Paard* is door de « oningewijde » tappers afgekeken van de Rhetorikale vergaderplaatsen, waar natuurlijk « Pegasus » op den berg, naast de « Hengstebron » t' huis was, ten minsten op het bord.... In de XVIIe eeuw waren er reeds velen.

Bij onze Zuiderburen zag men veel *Sirenen*, en, voornamelijk in de XVe eeuw, *le Dieu d'Amour*. Hier schijnt wel 't fransche karakter, gelijk een aap uit de mouw, door.

In Parijs waren ook: *la Barque à Caron, le Temple de Bacchus, la Toilette de Psyché.*

Fabelachtige Verdichtselen.

Bij ons: de *Ridder met de Zwaan;* de *vier Heymans-* of *Heyms-kinderen* (Leuven, brouwery in 1468). (1) Laatst-

(1) De *Vier Heymans-kinderen* vindt men thands te Ninove, Knesselaar, enz.

gemeld opschrift bekwam in de XVIe eeuw zoo veel bijval, dat het schier in elke stad werd aangetroffen. Zoo veel wij weten zijn er nog twee dergelijke, uit de middeneeuwen herkomstig, in wezen, namelijk te Rijssel (rue de la Barre) en te Evreux.

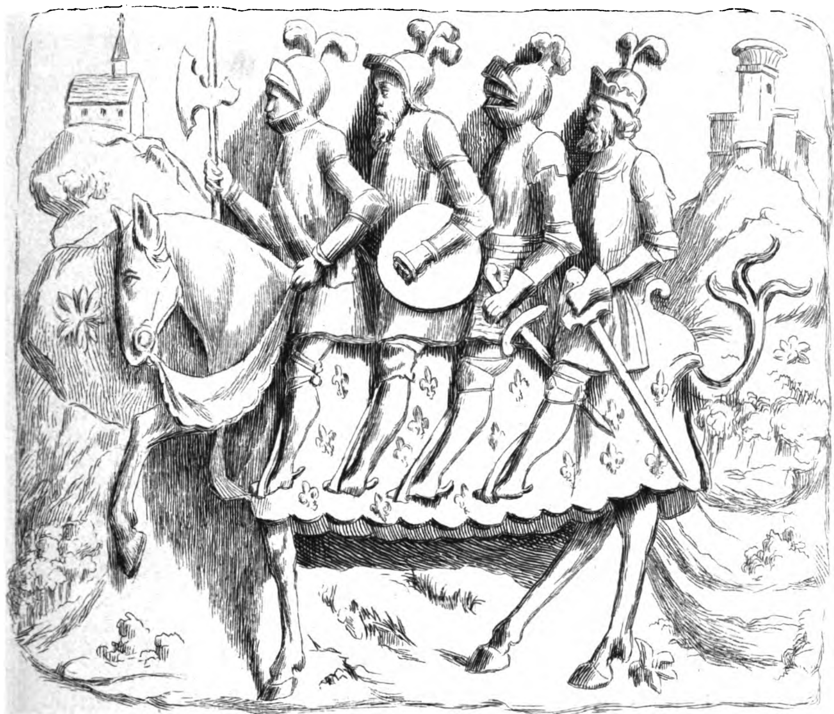
Op dàt in laatstgemelde stad zijn de vier krijgers afgebeeld, zittende op 't zelfde ros, hetwelk, even als de mannen, gansch ten strijde is uitgerust. Alle vier houden een verschillig wapen: bijl, dolk, zwaard en lans. Dit onderwerp is afgebeeld te midden van een landschap; aan den linker kant rijst eene kerk, en links eene sterkte. Het bord dagteekent van de XVe of XVIe eeuw.

De Vier Heymanskinderen, te Gent, Steendam, (nog in wezen) aan 't huis met arduinen gevel, N° 45, vroeger eene brouwerij, zoo als te zien is aan gemelde afbeelding, prijkende tusschen het aloude wapen der brouwers. — Hier is 't een bas-relief in hout, deel makende van 't bovendeel der deur. — Het huis schijnt gebouwd te zijn in 't laatst der XVIIe of in 't begin der XVIIIe eeuw.

Koddige onderwerpen, woordspelingen, schimpschoten.

Schier uitsluitelijk eigen aan Frankrijk : *les Marmoussets*, waarvan reeds sporen voorhanden zijn in de XIIIe eeuw ; *la Teste pelée*, *la Cicheface*, *le Chat qui prêche*, vroeger allen te Parijs. Voorheen zag men te Troyes : *le Trio de Malice*, met de afbeelding van eenen aap, eene kat en eene vrouw...

Tot de dubbelzinnigheden behooren : *les Chats scieurs* (*les Chassieux*), *les Gras Scieurs* (les Gracieux) ; *au bon coing* (eene peer), enz. — Te Angers was in 1594, ter straat Banaudon,



DE VIER HEYMANS KINDEREN, te Evreux.

Bldz. 22.

een lakensnijderswinkel, onder 't uithangbord : *Au temple de l'auneur...*

In dezen aart noemt men nog : *le Grand I vert, le Cygne de la Croix,* zijnde eene zwaan, rond of boven een kruis, of alleenlijk een kruis ; *le Coing du milieu, l'Epi scié,* allen uit Parijs. Een lijnwaadkoopman schreef op zijn bord *Au saint Jean-Baptiste,* en daeronder een aap met manchetten, dus een *singe en batiste.* Men vond ook *le Puissant Vin* (een put, waaruit men water trekt....), *les Sonneurs pour les Trépassés* (des sous neufs et des poulets tués) ; *à l'Assurance* (une A sur une Anse); *A la Roupie* (une Pie et une roue), en dergelijke kinderachtigheden meer (1). *La Truie qui file* heeft eenen tijd lang veel bijval genoten, immers men zag het beestjen spinnen op uithangborden te Caen, Amiens, Chartres, Dieppe, Mans, Mont St. Michel. Te Rouen vond men eertijds kroegen, getiteld *Le trou du Grédil, le Gros Denier, le Penneret* (Pavillon), *le Holà du Bœuf, la Fontaine bouillante, la Barge* (barque), *l'Éscu de sable, le Pot d'Etain, la Bonne Foi, la Pierre* (2). Nog zag men te Parijs *le Grand Passe-partout* (een gouden muntstuk) *la Bonne femme* (eene vrouw.... zonder hoofd).

Wat dit laatste betreft, een scherp epigram, als er ooit een was, men vond dit reeds in 't begin der XVIIIe eeuw te Amsterdam, in de Nieuwe Leliestraat. Het beeld der van 't hoofd beroofde vrouw was aldaar in den gevel gekapt, begeleid van 't volgende vers:

(1) H. SAUVAL, *Histoire et recherches des Antiquités de la ville de Paris, t. III.*

(2) CH. NODIER, *Echantillons curieux de statistique* (1835).

DE GOEDE VROU.

Hier is de goede Vrou te vinden,
Na 't leven zeer net afgebeeld;
Daer niet als 't Hooft maer aen en scheelt,
Dewyl dat draeit met duizent winden.
Indien er 't Hooft was aen gebleven
Sy was noit goet haer gansche leven.

Dergelijke woordspelingen als de hooger staande fransche, stemden allezins goed overeen met den oud-gallischen geest onzer zuiderburen, die voor den calembour een zoo ruim veld vinden ten aanzien van de woorden-armoede der fransche taal.

Te Strassburg was men ook van geene snakerij of bijtende scherts bang. Het bord *De zeven Zwaben* is eene duchtige spotternij tegen den *moed* van die natie. Zeven Zwaben, elk verschillig gekleed, steken met éene reusachtige speer naar een.... konijn, dat op zijn achterste pooten staat of schijnt achteruit te wijken om hunne dapperheid op de proef te stellen.

Men bediende zich ook van woordspelingen om den naam van de eigenaars der huizen te herinneren. Een huis der St. Jakobstraat, te Parijs, toebehoorende aan de abdij genaamd *du Bec*, in Normandie, droeg tot opschrift *le Gros Bec*; een ander, eigendom van zekeren Faucheux, stak het beeld uit van *le Faucheur*, enz. Deze waren voor de uithangborden hetgeen in de heraldiek de « sprekende wapens » zijn.

Naar gebeurdtenissen.

Hiervan zijn weinig sporen voór de XVII[e] eeuw voorhanden. De Rue de la Harpe, te Parijs, had in 1584 *la Prise de Calais*.

Men vergenoegde zich meestal bij 't aanduiden van de gebeurdtenissen des dags, met den naam der plaats of der zelver hoofdpersoonaadje.

Op publicke gebouwen, kasteelen, enz.

Zeer dikwijls het wapen der gemeente, of van den stichter.

Boven de deur van 't voormalige kasteel te Marsch (Gelderland), las men :

Duc d'Alba's felle crieg wierp mi onder den voet,
Men siet hoewel ik swieg wat Godes segen doet.
Everd van Lintelo vrouw *Arnolda van Hoemen*
Zal men in vridom vroo mine herstigters noemen.

Op den toren van 't dorp Vucht, in Noord-Braband :

In het jaer zestienhonderd
Is deze toren omgedonderd.
Wy bidden U, o Heer,
Donder deze toren niet meer neêr.

Op den toren te Bommel :

Iksem bliksem dommele
Sloeg in den toren te Bommele,
Heer Oom
Doe 't niet weêr om.
In het jaer zestien honderd dritte,
Liet Jan van Luiken de toren te Bommele witten.

Omtrent het jaar 1750 las men te Hattem op eenen witten steen, geplaatst in den gevel der pastorij :

Wee. den. Narre. propheet. die. hare
eigne geist. naa. folgen. Ezech. 13. 4.

Te Atrecht boven eene der poorten:

Quand les Français prendront Arras,
Les souris mangeront les chats.

Men waande de stad Atrecht dus onnemelijk sterk. De Franschen evenwel sloegen er 't beleg voor, in 1640, en na de stad van de Oostenrijkers te hebben hernomen, wischten zij alleen de letter P uit, zoodat men nog las:

Quand les Français rendront Arras, *enz.*

Dit heet poets weder-poets. Werkelijk zijn de Franschen sedert dien, meester van de stad gebleven.

Te Genua, boven de poort van 't paleis Doria:

Nulla certa domus.

« Niemand bezit een bestendig huis. »

Voorwaer eene schoone spreuk.

Van opschriften op klokken, wapens, bekers enz. kunnen wij hier niet gewagen. Zeggen wij echter ter loops dat de Romeinen zeer bondig waren in de opschriften aan openbare gebouwen, enz. Men kent het S. P. Q. R, — Senatus populusque Romanus: de Raad en 't Volk van Rome, hetwelk op hunne standaarden prijkte, en ons tevens een allergunstigst denkbeeld geeft van 't romeinsche snelschrift, waarbij onze hedendaagsche stenographen beschaamd blijven.

Zijn er menige van de hooger opgegeven zinnebeelden uit den voortijd tot den huidigen dag in gebruik gebleven, anderen — en zeker niet de minst merkwaardige — geraakten ten eenenmale in ongunst. Nog altijd duidt, wel is waar, het

hoefijzer de woonst aan der smeden, de kruik of keet die der tappers : doch waar vindt men thands afbeeldingen waar de kunst of 't bedrijf eigenlijk is op afgebeeld?

De Apothekerswinkels en de huizen der doctors hadden vroeger zeer eigenaardige kenteekens, waar nog enkele kurieuze stalen van zijn overgebleven. Te Lyons, waar nog meer dan 80 antieke uithangborden worden aangetroffen, die tot de eerste jaren der XVIe eeuw behooren, ziet men in 't oudheidskundig Museum een stuk, waar een geneesheer en een kranke zittend op zijn afgebeeld, de eerste in eene peinzende houding, de andere naar hem opziende, met een paar oogen die hem schijnen te bezweeren hem toch te helpen. Dit uithangbord behoorde aan een chirurgijn.

In de zelfde stad, en waarschijnlijk ook elders, waren de Apothekers gewoon alle soort van zonderlinge dieren uit te stellen, nu eens opgevuld, dan eens van hout of ijzer. Men vindt er nog een waarop een *beer* bezig is, met het allergeduldigst gezicht der wereld, in eenen hoogen mortier te stampen.

Te Nantes bewaart men in 't Museum een houten beeld, hetwelk vroeger op den hoek der H. Kruisplaats aldaar te zien was, aan eenen pilaar. Daàr verricht een man het werk van vermelden beer.

Te Nantes hing nog, over een vijftiental jaren, een Apothekersbord uit, dat zeer merkwaardig was. Het bestond namelijk uit een hoog bas-relief, van hout en gekleurd, voorstellende een apothekersdiscipel met het kostuum uit den tijd van Lodewijk XIII, die kruiden in eenen mortier plette.

Te Argenteau zag men onlangs nog een dergelijk.

Te Sillé-le-Guillaume (Sarthe) op den hoekpilaar van een

in de XVIe eeuw gebouwd huis, tegenover het kasteel, ziet men een halfverheven beeldwerk met eene gelijke persoonaadje. Pilaar en voorstelling zijn in het groen geverwd, en daaronder staat :

Au pilier vert.

Dit was klaarblijkelijk de woonst eens Apothekers. Te Lisieux, Vleeschhalstraat, ziet men aan een huis der XIVe of XVe eeuw, op de staande voegen der deur, aan de eene zijde een geneesheer en aan de andere een apotheker, in snijwerk. De geneesheer, gekleed met een langen mantel en 't hoofd gedekt met eenen hoed, beziet den inhoud van een fleschken welk hij in de hand houdt, terwijl de andere op eene antieke geldtesch rust. Voór hem staat een lessenaar met een open boek. De apotheker houdt een dubbelen teems. Deze basreliefs zijn zeer merkwaardig voor de kostumen en meubels dier tijden. Onder elke afbeelding is een schild, waerop wapens hebben gestaan die thands verminkt zijn; drie tuithoorns maken deel van 't blazoen onder den apotheker. Het huis heet :

Hôtel des Trois Cornets.

In onze dagen gebruiken de Apothekers tot uithangborden geen beeren, slangen of vossen, geene mannekens meer die in den mortier werken, maar enkel en uitsluitelijk de afbeelding van den hert, of van een paer hertshoornen. In Holland ook Gapers, of de afbeelding van een gapend Menschengezicht.

II.

Een aantal nederlandsche uithangborden uit vroegeren tijd.

Dank aan de tot hiertoe éenige verzameling, in 't nederduitsch, van opschriften uit de XVIIe eeuw, is het ons gegund den geest der nederlandsche uithangborden van dit tijdvak na te gaan. Wij bedoelen hier den bundel van Jeroen Jeroense, getiteld: *Koddige en ernstige opschriften op luyffels, wagens, glazen, uithangborden, en andere tafereelen,* in vier deelen in 12°, gedrukt te Amsterdam, bij Jeroense, 1731-32.

Van dezen vrij kurieuzen bundel is te bejammeren dat gemelde uitgever niet altijd, meenen wij, de waarheid tot richtsnoer heeft gebezigd, zoodat onder 't aanzienlijk getal opschriften welke hij vermeldt, er wel velen van eigen maaksel, louter denkbeeldige, zijn.

Wij meenen redens te hebben om dit vermoeden te gronden ; vooreerst komen er in zijne uitgave zoovele grofonkiesche, ja zedelooze inscriptiën voor, dat we wel vast betwijfelen mogen of onze goede, onbedorven voorouders wel ooit tot zulke diepe schaamteloosheid zouden gedaald zijn ; en van den anderen kant ontbreekt aan zeer velen het hoofdkarakter van de geloofwaardigheid eens opschrifts, bestaande namelijk in de vermelding der plaats, waar de lezer het kan

aantreffen, en welke niet bepaald, niet juist en omstandig genoeg kan worden opgegeven.

Wij mogen echter het eenige oude nederduitsche boek over de uithangborden niet zoo zeer minachten, om ons te onthouden er de stipt aangeduide, er de eenigzins waarachtig schijnende van na te schrijven : ze mogen den lezer met den humor, den wijsheidszin en den graad der beschaving bij ons voorgeslacht, nader bekend maken.

Jeroen Jeroense zegt in de voorrede tot den « genuchtelyke lezer » :

« Hierin zullen er veel aerdige consepten, geestige rymeryen en bystere invéntiën voorkomen ; onder dewelke ook eenige zyn daer zo wat van de groote roffel en van Sint Ann' onderloopt... Sommige hebben wy wat hervormt en een vygeblaedjen voor gedaen. »

't Mocht wel! ettelijke, vooral in de twee eerste deeltjens, handelen — we vragen den Lezer verschooning over de uitdrukking — over kak- en hoerhuis, en wasemen dus geen al te fijnen geur. Hadde de uitgever het vijgeblaadjen benuttigd en de deur van het sekreet wat digter gesloten, zijn boek hadde er veel bij gewonnen. Nu, in de 498 bladzijden der vier deeltjens, onder een paar duizend rijmkens, moet wel meer kaf dan koren zijn, 't kan moeijelijk anders. De humor, de geest *tintelt* slechts, vluchtig, bij tusschenpoozen, —maar *schijnt* niet aanhoudend; men schept dien niet met lepels noch vangt hem in graanzakken.

Zien wij er eerst eenige, welke door de zuivere zucht tot neering zijn ingegeven:

Voor een wafelkraam, te Amsterdam, op de Eenhoornsluis:

Alle menschen hebben geene eenen sin,
Den eenen gaet voorby, en den anderen komt in
Dat er zoo veel in quamen als er voorby loopen,
Ik sou meer wafels of olykoeken verkoopen.

Te 's Hage:

In 't Agter om.
Hier in de Kapel,
Verstaet my wel,
Verkopt men kousen,
Voor Christen menschen, Joden en Smoussen (*sic*)
Dat raekt geen religie, ik verkoop myn waer,
'k Heb fynen en groven: koop' elk maer een paer! (1)

Voor 't huis van eenen scheelen waard, buiten Breda :

In de drie scheele Varkens, wie duyvel zoû 't verzinnen?
Die 't vierde wil zien die komt er binnen.

Voor een schoenmakers « luyffel, » te Leeuwarden :

Hier verkoopt men schoenen, vóor rond, en achter plat.
Passen se David niet, so passen se Goliat.

Zoû dit niet de voorlooper geweest zijn van ons hedendaagsch *Allemansgerief?*

In den zoeten Inval, te Koeverden :

In 't quaet te vallen is een zoet,
Dog haest verandert het in roet;
Maer desen inval is om ider te geryven,
Gy geeft my geld, ik waer, elk kan hier eerlyk blyven.

---

(1) Ja, goede Hagenaar! handel en religie zijn twee. Gij verstaat de verdraagzaamheid beter dan den baas uit den *Estaminet Catholieq*, te Sint Lievens Hauthem, en dien uit *de Liberalen*, tusschen de voormalige Sint Lievens en Brusselsche poorten te Gent.

Zeer philosophisch! — De « zoete Inval's » gaan tegenwoordig nog meê. Salomo's spreuke: « niets nieuws onder de zon » blijft dus eene waarheid, ook in zake van uithangborden! Dit blijkt nog duidelijker uit het volgende, waar het als gestereotypeerde *Hier vloekt men niet*, dat schier elke dorpsherberg langs binnen zoo vroom versiert, blijkbaar van schijnt voort te komen: (Aan eene herberg te Rotterdam.)

Al wie er met het bord, of met de kaert wil spelen,
Die wagt hem vooral voor vloeken en krakeelen,
Voor vegten en stoeijen en ander gedruis,
Wie dat niet kan laten die myt myn huis.

In den zelfden aart is het volgende voor eene herberg te Amsterdam:

Ik heb 't nat
In myn vat
Voor de vromen,
Die 't vechten laet,
En 't borgen haet,
Die mach wel komen.

Ziet hier een luiffelschrift, hetwelk vroeger te Dendermonde zou gelezen geweest zijn, volgens Jeroense:

Hier in den Hoppezak verkoopt men Hop om bier meê te [brouwen:
Hoe zwaerder dat 't gebrouwen is, hoe meer dat er de [menschen van houwen:
Al is de Hop ligt, hy is evenwel vol vreugt.
Daer is menig die zwaer schynt, en is ligt van deugt.

Scherp, niet waar, Lezer? Ziet hier een bord uit Sneek:

In de Drie Mossen, sy singen als lysters,
Men wast ook meê om gelt,
Men styft er, en bestelt
Ook aen malkaêr,
Zoo voor als naer,
Hupse vryers en mooye vrysters.

Jammer dat het bord niet zegt, wat de jongeluî van Sneek zoo al te verrichten hadden, terwijl ze een' ander gelastten naar een liefjen voor hen om te zien. Het « zoo voor als naar » getuigt, dat die *loffelijke* gewoonte daar nog al lang in zwang moet geweest zijn.

Aan eene herberg te Duren hing uit :

In Duren tapt men lekker nat.
Is Duren niet een schoone stad?

Te Leeuwarden, in de *Zevenstar :*

Zyt gy door reyzen afgemat
Treed hier in om te rusten ;
Men tapt u hier goet Haerlems nat,
En schaft u na uw lusten.

Te Brugge, bij eenen vischverkooper :

Dit huis is wel bekent, hier in den Moriaen,
Verkoopt men haring, stokvis en labberdaen.

Omtrent het Kasteel te Antwerpen :

Hier in de Bitibau, de schrik en kindren plager,
Daer woon ik, Jaques, den vermaerden swynenslager.

Te Rotterdam voor eenen kelder :

In Hillebrand, den Griekschen Held,
Daer wast men voor de luî om geld.

Die kelderman moest zeker een geleerd man zijn, die de geschiedenis van Griekenland op zijnen duim had draaijen.

Te Amsterdam, Slijkstraat :

In het Drukkers Welvaren.

Hier in het Drukkers-Welvaren en 't Vrouwen verdriet,
Verkoopt men allerhande goet bier, van daeg om gelt en
[morgen om niet.

Zelfde stad, bij de Nieuwe Markt, bij een spekverkooper :

In 't geleerde Varken.

Hier verkoopt men Spek en Boter, zoo men zeyt,
Van daag om gelt en morgen om neyt.

Te Amsterdam, op de Westermarkt, bij een' Loodgieter :

In de groote, hooge kerk,
Maekt men scheeps- en burgerwerk.

Te Mechelen, bij eenen goudleêr-maker :

Hier in de Zon, die ryst, en daelt des avonds weêr,
Verkoopt en maekt men heel goet gout en zilverleêr.

Zoû hier geen Rederijker van de *Peoene* de hand hebben aan gesteken?

Te Amsterdam, bij een' bakker in de Roozestraat :

Door moeiten, zorge, kost en zweet,
Werd hier 't gemale graen gekneed,
Tot voedzaem brood
Voor klein en groot.

Men weet dat, onder de 1001 middeltjens welke in onze dagen gebruikt worden door 't schoone geslacht, om — prozaïsch gesproken — eenen man te krijgen, thands het gephotographieerd portret behoort, hetwelk men (tot den zoo vurig gewenschten dag toe) bij den vervaardiger laat voor de venster hangen. Vroeger, zoo het schijnt, kende men ook zulke knepen, maar eenigzins gewijzigd wat de manier van uitwerking betreft : de photographie was nog niet gevonden, en toen lieten zich de schilders te goed betalen, opdat de « roozenband » door middel van een portret zoû kunnen gezocht geworden zijn. Het raadsel ligt in de volgende twee versjens opgesloten :

Voor eenen kelder te Middelburg :

Hier woont Jannetje Symes, *jonge dochter met eeren.*
Sy braeit kousen voor de luî, en houdt ook jonge doch-
[tertjes om dat te leeren.

Bij eene naaister, te Haarlem :

Aegje Jans, de kopster,
Naeister en kousenstopster.
Zy is de jongste van elven ;
Maer woont althans,
By faute van mans,
Helaes, op haer zelven.

Waarachtig, wij gevoelen nog medelijden met dit ongeluk-

kig Jannetje, met dit beklagelijk Aagjen! — Ziet er hier een paar van een anderen aart, die doen vermoeden dat de patroonen, ook vroeger, niet altijd door de eerlijkheid zijn bediend geweest.

In een groot Gasthof, waar vele knechts en meiden waren :

Zyt gy Meit, of zyt gy knegt,
Houdt u handen altyd regt.
Zyt gy knegt, of zyt gy Maegt,
Maekt dat gy u Eertje draegt.

Voor 't kantoor van zekeren koopman, te Amsterdam :

Wie komt op dit komptoir, doorsiet vry alle hoeken,
Maer handen uit de kas, en oogen uit de Boeken.

Voor eene herberg te Rotterdam :

Wel doen en vrolyk zyn,
Is het beste ding op aerden ;
Hier verkoopt men bier en wyn,
En haver voor de paerden.

Wijsgeerig, even als de beide volgenden.

Aan eene herberg, te Gent :

In de Wareld.

Die deze wareld wil doorwandelen met eeren,
Moet by geen wareldsvolk, dat warelds is, verkeeren,
Maer wandelt die maer door, of gy een pelgrim zyt ;
Dit warelds leven duert maer voor een korten tyd.

Vroom, en netjens, behalve 't pleonasm in 't laatste hemistiche van het tweede vers.

Te Brugge:

In de Regtvaerdigheid, wel eertyds hoog geagt,
Maer nu van Eigenbaet byna ten val gebragt.
Mits ider van haer vlugt gelyk een groot gewemel,
Woont zy niet meer op de aerd, maer huist nu in den hemel.

Eene groote waarheid, fraai gezegd.

Onder 't beeld van Maria-Magdalena, te Mechelen, in den Capucijner tuin, bij de Kakedoris:

O Magdaleen, o waerde vrou,
O schoone spiegel van berau,
Bid God dat ik hier nagt en dag
Myn zonden ook beweenen mag.

Dat er vroeger ook onzin werd uitgehangen toont ons de *Plaizante Raep*, te Antwerpen:

Hier in de gouden Raep plaizant,
Verkoopt men fyne en valsche kant.

Alsmede dit uithangbord van eenen pruikmaker te Gent:

Hier maekt men pruiken, om een ider te gerieven,
Van *levend* menschenhaer, niet van gehangen dieven.

Ja, wie wenscht al niet eene pruik van *levend* haar te bezitten, liever dan zijn kop zoo glad te zien als de knie?

Het volgende hangt eene bondige schets op van de zeden der zeventiende eeuw. Het stond te lezen aan eene herberg in den Haag:

Den Haag is een verduivelt nest,
Elkeen hoereert of steelt om 't best.

Voor een snijdershuis te Breda las men :

In 't koninklyke Hof en lustplaets van Parys,
Maekt men *à la mode* kleêren na iders eis,
Doch zoo de mensch nu ging als eerst in Adams tyen,
Wierd ik soldaet, en gaf de drommel van het snyen.

Deze Jan Draadmans was weinig om zijne toekomst verlegen, en behoorde zekerlijk tot de philosophisch-onverschillige secte der Stoïcijnen.

Ter bevordering van de kennis der vaderlandsche geschiedenis kunnen de twee volgende dienen :

Bij een kaarsenmaker te Middelburg :

Hier in zyn Hoogheid, heer Prins Willem van Oranje,
Gesproten uit het huis en Helden van Almanje,
Baron van Breda, Heer van Vlissinge en ter Veer,
Verkoopt men kaersen, olie en smeer.

Wij zouden durven wedden, dat die dichterlijke kaarsenmaker tevens het eerwaardig ambt van schoolmeester uitoefende.

Te Vlissingen was 't ander historisch bord te vinden :

In de oude Prins Willem, die te Delft is doorschoten,
Maekt men, tot iders geryf, haken, bomen (?) en bepekte goten.

Voor een kroegje te Rotterdam :

Hier verkoopt men Wyn en bier,
Ik en myn wyf, en Kint en Meit, dat 's vier.
Eens na Brasiliën, twee mael naer d'Oost, nu wederom
[met een gesont lyf,
Hier verkoopt men ook Toebak tot ieders geryf.

Eene geheele biografie. Die man trachtte door 't relaas zyner wederwaardigheden de sympathie der menigte op te wekken.

Te Leeuwarden :

Hir makt en verko
ptmen vele. han
de ware, waer van dekunst
zoekende. een
ige. zeer. nette.
modelties. kir. kan.
vinden,

Dat moet zeker een antiquaris geweest zyn, liefhebber van de middeneeuwsche taal. *Hir*, *ir, irna* treft men inderdaad aan in gentsche charters der XIIIe eeuw (1).

Ziet daar nu het voornaamste van hetgeen de XVIIe eeuw in de nederlandsche uithangborden opleverde. Dat zij allen in rijm zijn gesteld, zal wel niemand verwonderen, die weet hoe talrijk de Rhetorijkers in dien tijd waren, bij wie de « conste van rijmen » boven alles ging, en op alles toegepast moest worden. Jammer is het nogtans, dat de bundel van Jeroen Jeroense niet meer opschriften in proza mededeelt, want het is toch niet te veronderstellen, dat de rijmelziekte juist *alle* neeringdoende lieden, zonder onderscheid, zal hebben besmet?

---

(1) 1280 : « .... Weten alle daghene, die nu sin ende die *ir na* sullen commen.. .
1284 : « .... ghelijc dat *ir* voorseit es....
1294 : « . . ghelijc dat si *ir* voren bescreven sijn....

Van de uithangborden der vorige eeuw is ons zeer weinig bekend. Alleen weet men dat er een tijdvak is geweest, namelijk in de laatste helft derzelve, dat zoowel glazenmakers als kladschilders zich met het vervaardigen van borden bemoeiden. Toen trof men schier geenen winkel aan van eenig aanziên, welks naam niet voorzien was van een of ander beeldeken, in 't glas afgezet. Hier had men de *Loopende Haas*, daar het *Liggende Kalf*, verder de *Bonte Os*, enz. (1) Weinige van die kunstgewrochten der glazen*makers* zyn thands nog in wezen.

Ziet hier ten slotte een opschrift uit Vlaanderen, dat wij ook onder de oude rangschikken, hoewel het slechts dagteekent van het laatst der verledene eeuw.

Ten jare 1795 stond in 't naburige dorp Eecke, te midden der Scheldemeerschen, eene eenzame herberg, bewoond bij zekeren Bijtebier, en die tot uithangbord had het volgende opschrift :

In de waterratte.

De goede man, zeer ingenomen met het fransch — gelijk de Franschen alstoen, of liever « naar loffelijke gewoonte, » *ingenomen* waren met alles — en vermeenende daarmeê de Walenschippers te behagen, deed er onder schilderen :

Ora de lo.....

Wy zullen verder zien dat de Bijtebier's van 1795 in onze dagen een nakroost hebben, dat dreigt zoo talrijk te zullen worden als het zaad van Abraham, en dat volstrekt niets van de voorgangers te benijden heeft....

---

(1) ***Kunst- en Letterblad.*** **Een misbruik in de Uithangborden, door V. A.**

III.

Over eenige bas–reliefs, dienende tot uithangborden.

Wij hebben hooger reeds een en ander bas-relief of half verheven beeldwerk vermeld, die, in den muur of op de buitendeur der huizen gekapt, den dienst deden van 't bord. Zeker zijn deze niet de onbelangrijkste van de uithangborden, daar er veelal meer kunst en smaak werden aan ten koste gelegd dan op de beschilderde plank.

Vroegertijds, eer het gebruik der nummers op de huizen ingevoerd was, onderscheidde men de eigendommen door die borden of bas-reliefs, van huis tot huis verschillende. Dit gaf aan de steden in de middeneeuwen een gansch oorspronkelijk, schilderachtig karakter, zij die reeds zoo schilderachtig waren door 't onderscheid in den bouwkundigen stijl, hetwelk men schier bij ieder huis waarnam, daar eenelk volle vrijheid had om te bouwen op de manier welke hem best paste. Het lijdt geen twijfel of de middeneeuwsche burger zal in 't gebruik der bas-reliefs wel de navolger zijn geweest van de adellijke familiën, die boven de poort van hun slot of steen, in hout of marmer, hun erfelijk blazoen lieten inkappen.

Onze oude vlaamsche steden bieden nog talrijke bas-reliefs op huizen aan. De schoonste die ons in deze soort bekend zijn, bevinden zich te Gent aan 't hoekhuis der Oudburcht- en Roode-Koningstraten. Gansch de gevel is er als 't ware mede bedekt, en de beelden komen, in de witte olieverw, die er over is gestreken, prachtig uit op het overige van den muur, waar eene roode verw en eene fijne witte lijn de kleine steentjes zeer net afbeelden. Boven op den spitsopgaanden gevel staat het standbeeldeken der Moedermaagd, met het Kindeken op den arm en sint Jan aan hare zijde. Eenige voeten lager staan nog twee beelden van sancten, en verder naar onder, te midden, een man die op de herdersfluit speelt, twee leeuwenkoppen, twee medaljons met het jaartal der bouwing van het huis « anno — 1669, » en eindelijk onder en boven de vensters der eerste verdieping zes bas-reliefs, voorstellende verschillige onderwerpen uit de mythologie, waar wij Orpheus met de lier en Bacchus meenen te onderscheiden, en waarvan éen den naam van 't huis doet kennen, op de legende, namelijk een *gevleugelde Hert*.

Bij den eersten oogslag reeds ziet men, dat daar de hand eens ervaren meesters aan gebeiteld heeft. Ook wordt deze gevel door alle vreemdelingen, die de stad Gent bezoeken, met belangstelling opgemerkt.

Op het daarneven staande huis ziet men de zeven werken van Bermhartigheid, volgens de katholijke leer, of liever daar zijn er maar zes: de begrafenis der dooden ontbreekt. Waarschijnlijk heeft de eerste eigenaar dezer woonstede geene afbeelding zoo akelig als die van doodkisten dagelijks onder de oogen gewild. — Ook deze bas-reliefs, hoewel niet zoo fijn uitgewerkt als de eerstgemelden, zijn zeer verdienstelijk.

In de zelfde straat, n° 24, heeft men het huis waar vroe-

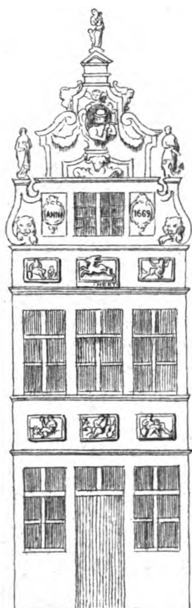
Huis met Bas-reliefs Oudburchtstraat te Gent.

Bladz. 42.















ger de groote ontleedkundige en uitvinder der Forceps woonde, Jan Palfijn, gestorven in 1730. Drie bas-reliefs versieren dit huis : 1° eene vrouw die de barenspijnen gevoelt en door twee persoonen wordt ondersteund; 2° een lijk op eene tafel, met een menschengeraamte en eenen heelmeester, gereed het lijk te ontleden; 3° de goede Samaritaan. — Dit laatste zal waarschijnlijk de benaming der woonst geweest zijn.

Op de Graslei heeft men het gebouw n° 27, 't voormalige Schippershuis, gebouwd ten jare 1531. Op den gothischen voorgevel uit witten hardsteen vindt men verscheidene zinnebeelden der schipvaart, als schepen die 't anker ligten, gekroonde ankers en een opgetuigd vaartuig, ingekapt boven de deur. Men bemerkt er ook een bourgondisch kruis en 't wapen van Karel V.

Op de Hoogpoort, N° 50, de afbeelding van eenen Moor, met de legende :

Dit es den grooten Moor.

Op de Ketelvest, n° 11, boven de deur en de benedenvensters zijn drie bas-reliefs met de schier levensgroote afbeeldingen van Sint Severus, patroon der metsers, houdende de truweel en ander gereedschap in de hand; van Sint Carpus (?) en de Moeder Gods met het kindeken. Dit huis heeft waarschijnlijk aan de neering der metselaars toebehoord, en dagteekent van 1666.

In de Breidelstege, nr 16, bemerkt men twee gelijke bas-reliefs met eenen Wildenman, in 't midden van arabesken.

Te Audenaarde, in de Vrijheidstraat, (Broodstraat) aan het huis geheeten *de Goele*, eenig snijwerk boven de deur en vensters. Ook de brouwerijen aan den Krekelput (*de Appel*),

en Tusschen-Bruggen (*de Anker*) hebben zinnebeelden boven de deur.

Te Brugge en IJpere zijn mede schoone bas-reliefs te zien.

Schier elk jaar ziet men oude huizen met dergelijke versieringen verdwijnen. Waarom dit schoone beeldwerk niet bewaard als een specimen van den smaak en de kunst onzer voorouders, gelijk sedert lang gedaan is in de meeste steden van Frankrijk? Te Rouen o. a. heeft men een bas-relief der XVe eeuw, verbeeldende eene *barge*, met drie watervogels er onder, van een huis afgenomen en in 't Oudheids-Museum geplaatst. Ook te Havre bewaart men in 't Museum eenen steen, waar een antiek schip met riemen, een stuurman en een passagier op afgebeeld zijn; te Amiens en in 't Museum van Oudheidskundige voorwerpen van 't departement der Beneden-Seine zijn insgelijks verscheidene zulker aanwijzigingen behouden.

Te Strassburg, in de XIVe eeuw, was het gebruik van de bas-reliefs aan de huizen tot mode geworden ; daar waren 't echter, voor 't grootste deel, schilden met eene figuur, in navolging der adellijke familiën. Die manier om de eigendommen te onderscheiden bleef er in zwang tot den jare 1785, toen eene policie-verordening beval, dat ieder huis met een nummer moest voorzien zijn, gelijk te Parijs sedert het jaar 1768 in grondbegin was vastgesteld.

Het gebruik der nummers is dus niet zeer oud ; ja trots het bevel der stadsregering van Parijs was het wel een twintigtal jaren later dat men daartoe besluiten kon, vermits in 1788 men nog maar luttel voorbeelden van nummerotering op boekwinkels aantreft. Te Gent voerde het magistraat dit onverbeterlyk gemak voor handel en nijverheid een paar jaren vroeger in, namelijk ten jare 1785 en 1787.

Rouen schijnt de fransche stad geweest te zijn welke het eerst Parijs daarin navolgde, immers in 't zelfde jaar 1788 werd daarmede een aanvang gemaakt. De andere steden volgden spoedig.

Voór het jaar 1728 bestonden de namen der straten van Parijs maar in 't geheugen der stedelingen. Met dit tijdstip begon men de namen te stellen aan de hoeken, op platen van blik of ijzer; later kapte men de namen in eenen zwart geverwden steen, aan 't hoekhuis; vervolgens had men de kleurletters op den steen, tot dat de platen van porcelein werden gebezigd, in steden waar dit verwerkt wordt, als b. v. Bayeux, Caen. Te Gent werden de plaatjens tot aanduiding der straten in 1786 en 1787, gezamenlijk met de benummering der huizen, eerst in voege gebracht.

Het geschilderde opschrift der straatbenaming op de gazlanteerns hebben wij over weinige jaren zien tot stand komen, en is voornamelijk den vreemdeling, gedurende den avond, in de groote steden van nut.

IV.

Oude Uithangborden, gesteld naar aanleiding van anekdoten.

Wij hebben in de eerste bladzijden dezer verzameling eenige opschriften medegedeeld van uithangborden, die hunnen oorsprong veschuldigd zijn aan eene anekdoot, of waar eene anekdoot mede in betrekking staat. Ziet hier nog eenige, van welke de bijzonderheden uit echte bronnen zijn geput.

Over eenige jaren was te Parijs in de Rue de la grande Truanderie nog het uithangbord *le Puits d'Amour*. De dramatische oorspong hiervan wordt door Sauval in zijne *Antiquités de Paris* volgender wijze verhaald:

Een jong meisjen, Agnes Hillebik genoemd, en dochter van een invloedrijk hoveling onder Philips-August, was door haren minnaar verlaten geworden, en wierp zich uit wanhoop in den waterput die ter gemelde plaats aanwezig was. Drie eeuwen nadien wilde een jongeling, uit wanhoop over de koelheid zijner schoone, in dien zelfden put een einde aan zijn verdriet zoeken, maar had eene gelukkiger kans: de wederspannige, diep aangedaan door dit bewijs van liefde, had nog den tijd, bij de tegenwoordigheid van geest, om den

jongeling eene koord toe te werpen, en hem aldus voor het leven en de liefde te bewaren. — Uit dankbaarheid en tot vereeuwiging van deze hem zoo heugelijke gebeurdtenisse, liet de gelukkige jongeling den put herdelven en reinigen, en op denueksteen 't volgende opschrift plaatsen:

L'amour m'a refait
En 1523 *tout à fait.*

La Pierre Percée. — Dit dient sedert 300 jaren tot aanduiding van een huis der Priesterstraat te Lyons. De volgende legende is er aan verbonden :

Over langen, langen tijd was de bezitter van die woonst een hardvochtig en vrekkig man; een zijner werklieden beging ten zijnen nadeele eene diefte, waarvan de waarde slechts vijf stuivers beliep. De rijkaard bracht den man voor het gerecht, en de ongelukkige werd volgens de wet van den tijd, vóór het huis waar 't misdrijf werd gepleegd, gehangen. Men verzekert dat men, om de galg te plaatsen, een der straatplaveijen moest doorbooren, en 't is die steen welken de ingezetenen, om zoo veel wreedheid verontwaardigd, van eeuw tot eeuw vernieuwd hebben op den gevloekten drempel van den barbaarschen meester, en dien men heden nog met verwondering ziet. Deze legende was ten jare 1540 reeds populair, en een deel der straat wordt *rue de la Pierre Percée* geheeten.

Te Parijs had over een paar honderd jaren een half gekke herbergier *la Tête Dieu* uitgehangen. De pastor der parochie wilde deze ketterij niet dulden, en deed den tapper een proces aan. De man werd veroordeeld om zijn bord in te trekken.

Op de brug Nôtre-Dame, ter zelfder stede, was een huis met een uithangbord, waarop eene figuur, die 't volk meende te hebben zien weenen en bloed spuwen.... De Aartsbisschop

deed het bord intrekken, daar de menigte reeds aan een mirakel geloofde.

Een kreupele cijnsophaler had van eenen herbergier zekere belasting of rechten geëischt, welke deze niet verschuldigd was. Zich over 't ongelijk willende wreken, deed de tapper het portret van den beambte schilderen, als een' dief, met het opschrift: *Au borgne qui prend.*

Zich daarover niet weinig beleedigd achtende, kwam de ambtenaar den herbergier 't onrechtvaardig afgeperste geld terug brengen, met verzoek om zijn bord te willen veranderen. Er zoû aan die vraag voldaan worden. Doch de hospes zoû hem den boozen trek blijven betaald zetten. Wat deed hij? Hij liet enkel de P uit PREND uitborstelen, zoo dat er bleef: *Au borgne qui rend....*

Een wakkere schoenlapper, gelijk er overigens nog al zijn, uit de straat St-Antoine, onder 't bord *le Pantalon*, had de gewoonte, telken male hij eenen tandentrekker zag voorbij gaan, uit zijn open venster te liggen en eene felle pijn te gebaren aan een' zieken tand, daarbij eene beweging makende als wilde hij dien trekken, roepende: « *Au renard!* » Zekere tandenbaas had dit bespeurd, verborg een klein tangsken in zijne hand, en trok, in 't voorbijgaan, als 't schoenlapperken den bek open stelde, den eersten en, eilaas! den besten tand uit dien hij maar bereiken kon, op zijne beurt roepende: « *Au renard!* »

Wie heeft de anekdoot niet hooren vertellen van Rembrandt, onzen grooten Rembrandt, en 't uithangbord « den Aap? »

Rembrandt had eens het portret gemaakt van een leelijken ouden gierigaard. De oude, die van zijne schijven niet kon scheiden, zegde dat het portret niet gelijkend was.

Rembrandt vond spoedig een middel. Regtover zijne deur was er eene herberg, waar een aap op het uithangbord stond Hij riep den waard en zegde :

— Baas Versteene, mag ik een paar dagen een aap van mijn maaksel boven uwe deur hangen?

— Met plezier, meester, antwoordde de waard.

Een uur nadien hing het portret van den ouden gierigaard boven de deur der herberg, met het opschrift: *In den Aap.*

Het duurde niet lang of er stond eene talrijke volksmenigte voor de herberg te lachen. « Het is de oude Hans Veerle! Het is de oude Hans Veerle! » riep ieder.

Een weinig nadien kwam ook de oude Hans zien wat er te doen was, maar toen hij in 't midden van het algemeen gelach zijn portret voor dat van een aap gebruikt zag, kreeg hij schier eene beroerte.

Hij liep naar huis, en ontbood den schilder, die hem niet alleen de gevraagde som, maar daarenboven eene vergelding voor den herbergier deed betalen. (1)

---

(1) Men ziet dat het schilderen van uithangborden, door de tegenwoordige Rembrandts (?) zoo veracht, vroeger zelfs de grootste artisten bezig hield.

La Gerbe, te Lyons, vervaardigd in de eerste jaren der XVIIIe eeuw, is een uitmuntend stuk, door eenen grooten beeldhouwer gekapt.

De fransche schilder Watteau maakte voor eene modeverkoopster te Parijs een uithangbord, dat gansch de bevolking der stad er heên lokte en tot bewondering stemde, en hetwelk zelfs door de gravuur is vereeuwigd geworden.

Omtrent den zelfden tijd trok een ander bord *le Petit Dunkerque*, digt bij de *Pont Neuf*, al de blikken op zich.

Onder Lodewijk XIV werd het uithangbord eens wapenmakers zoo schoon bevonden, dat het door eenen bankier als eene schilderij werd aangekocht.

De groote schilder Caravage eens te veel in de herberg gedronken hebbende, wist niet waarmeê 't gelag betalen. Hij schilderde 't uithangbord voor den tapper, maar deze verkocht het nadien aan hoogen prijs.

La Corne du Cerf. — Te Lyons in den Sint Jooriswijk staat eene herberg, sedert honderd jaren ten minsten befaamd wegens eene koddige plechtigheid die aldaar plaats vindt. Wanneer een nieuwe klant er zich aanbiedt, brengt de baas hem, heel ernstig, eenen grooten, breeden beker wijn, vastzittende tusschen twee houten hoornen, die er boven uit steken, en er langs onder op zoodanige wijze overkomen, dat men 't maar schikken kan op een daartoe bestemd schraagsel. Intusschen zingt de baas een bij uitstek drollig liedjen, en de nieuwe gast ledigt den beker, echter niet tot den bodem of hij geraakt met het hoofd tusschen de beide hoornen. — Daar digt bij vindt men 't uithangbord *la Corne du Cerf*, en in de straat geheeten Grolée, een gehoornd hoofd : *La tête cornue.*

Au Perroquet vert. — Ter zelfder stede had, over ongeveer vijftig jaren, zekere droguist aan zijne deur een levenden papegaai hangen, den gunsteling van de arbeiders uit den omtrek. 't Was juist op 't tijdstip dat de kerken weder geopend werden en 't katholijkdom zijne herstelling vierde door de plechtigheid van den eeuw-jubileum, die eenige jaren ten achter was uit hoofde der staatkundige gebeurtenissen. Elken dag trokken de geestelijkheid en de geloovigen in processie den papegaai voorbij die, heel verwonderd en stil, aandachtig luisterde naar gezangen die voor hem zoo nieuw waren. Hij onthield er iets van, en wanneer 't hem naderhand gebeurde eenen voorbijganger te bejegenen met zijn geliefkoosd epithetum : « Maton, Matheïon ! » vergezeld van eene duchtige verwensching, liet de babbelaar nooit na er heel godvruchtig bij te voegen : *Ora pro nobis.* Dit bracht weldra de gansche bevolking voor de deur, en vermeerderde de populariteit van Loreken niet weinig. Gestorven zijnde, wilde de meester, uit achting, ten minste de afbeelding van het geestige dier bewaren, en hij liet een

uithangbord schilderen dat heden nog op de plaats der Prefecture wordt aangetroffen : *Au Perroquet vert.* — Maar wie denkt thands bij dien houten beschilderden vogel nog de zeden van een ander tijdvak? Dat is misschien 't geval met vele uithangborden, welke wij onverschillig voorbijgaan, en waar nogtans eenig belangrijk feit der geschiedenis aan verbonden is.

In den *Predikenden Vos*, te Strassburg. — Reintje zit in eenen predikstoel van eenvoudig maaksel, en schynt de evangeliën te verklaren aan eenige groote en kleine kwakkels of eenden, die hunne bewondering voor den nieuwen geloofsprediker uitkwakken. Ziet hier welke anekdoot aan dit uithangbord is verbonden.

Zekere visscher, die gewoonlijk zijne netten uitwierp in de vaart welke de Rijn met de Ill verbindt, was rijker in kinderen dan in klinkende geld. Hij had goed te visschen, hetgeen zijn arbeid en geduld hem opbrachten voldeed nauwelijks aan de elken dag grooter wordende behoeften zijns gezins, en hij mocht er niet aan denken den zondag een broksken vleesch te braden. Jaar in en jaar uit duurde voor die menschen de vasten.

Tot overmaat van spijt zag de man elken dag een troep schoone eenden, sneeuwwit, zindelijk en vet, toebehoorende aan een' rijken buur, spelemeijen in 't water vóór zijne deur, en dan maakte de arme duivel, met benepen hart, gevaarlijke overwegingen over de ongelijkheid der fortuin onder de menschenkinderen. Het geweten van Vischmans was tamelijk rekbaar, even als zijne redeneerkunde. Op zekeren dag zegde de man tot zich zelven : « Die eenden eten den visch, welke in » mijn net diende te komen ; zoo nu de visch mijn eigendom » is, waarom zou ik hem niet vangen in...... de maag van de » eenden? » — Om daartoe te geraken hechtte hij, vroeg in

den ochtend, kleine stukjens spek aan koordekens, die in den boot vast waren, en wanneer de gulzige watervogels er aan beten, trok hij ze tot zich, met den visch dien ze ingeslikt hadden. Sedert die ontdekking was de tafel van den visscher dikwijls van eene smakelijke brok voorzien, die 't gansche gezin gelukkig maakte, en meest nog de vrouw, daar de zachte pluimaadje der vogels zoo goed voor 't bed harer kleinen dienen kon. Maar intusschen verminderde de zwemtroep zichtbaar: de rijke buurman stelde zich op loer, betrapte Vischmans op heeter daad, en liet hem door de Justicie, die het visschen in de maag van eenden maar niet kon goedkeuren, veroordeelen. Een vriend van den arme, een schilder, had medelijden met het gezin, en bedacht een vernuftig middeltjen om het te helpen. Hij schilderde het uithangbord *den Predikenden Vos*, en werkelijk gaf dit ook eene soort van vermaardheid aan het huis: het volk stroomde er den zondag heên, om gebakken visch te smullen. —

In de zelfde stad Strassburg vindt men het oude uithangbord:

zum gertenfisch,

of in goed duitsch: *Zum gegürdeten Fisch,* de omgorde, geriemde of gebreidelde visch.

Een engelken zit op een' zwemmenden karpel, en houdt eenen toom in de handen, welke in den bek van den visch vast is. Dit bord was in fresco geschilderd op den gevel, tamelijk groot, en misschien eenig in zijne soort. (1) De oorspronkelijke, echt zonderlinge benaming komt voort uit de

(1) Het huis dát in 1842-45 op de plaats van 't oude werd gebouwd, heet nu *Hôtel du Rhin*. Die verandering is waarlijk geene verbetering!



De Zeven Zwaben, te Strassburg. *Bld. 24.*



De Predikende Vos *Bl. 51.*



Zum Gertenfisch. *Bldz. 52.*



De Vier Winden. *Bldz 53.*

nabijheid van de woonst van zekeren *Gerhard dem Fischer*, die ten jare 1466 geheeten werd *Gerten Fischern*, zooals blijkt uit stads Archief.

Een ander eigenaardig oud Strassburger uithangbord is getiteld *De vier winden*. Nevensgaande schets geeft de schildering getrouw weder.

Tusschen het Noord-Brabandsch stadjen Steenbergen en het groote, prachtige dorp Wouw, ten naasten bij halverwege, langs de groote baan, staan twee herbergen juist tegenover elkander; de eene wordt *De Kat,* en de andere *De Muis* genaamd.

In de vorige eeuw was *De Kat,* die veel grooter is dan *De Muis,* reeds eene wel gekalandeerde herberg; haar uithangbord, het werk van eenen kladder, verbeeldde eene zittende Kat, en daaronder het opschrift: *In de Kat tapt men.*

Baas Stock, de bezitter van 't huis aan de overzijde, bemerkende dat de weg druk begaan en de neering in *de Kat* goed was, besloot zijn huis ook in te richten tot herberg. Hij liet dus bij eenen verwkladder een uithangbord vervaardigen dat eene Muis zoû verbeelden, met de woorden: *In de Muis tapt men.* Zoodra dit bord boven de deur van Stock geplaatst was, liet baas Broos uit *de Kat* zijn uithangbord vernieuwen, namelijk hij deed het fraaijer en beter schilderen, en de dikke op loer zittende Kat, eene muis in de muil houden.

Dit scheen baas Stock al te *bijtend;* hij wierp dus het ellendige Muisjen van boven zijne deur naar den bliksem, en liet een nieuw uithangbord vervaardigen, nog schooner dan de tegenover op loer zittende Kat. Het verbeeldde eenen prachtigen Uil, die ook een muisjen in den bek hield, en 't overige als op 't oude.

Nauwelyks prijkte de schoone Uil boven de deur van Stock,

of Broos liet de volgende verzen onder zijne Kat schilderen :

O Uil, wat dat gij nu benijdt,
De muis die is mij toegezeid.

Baas Stock, niet linksch gevallen, deed dadelijk onder zijnen Uil de volgende verzen plaatsen :

O Kat, hoe zijt gy zoo vermeten,
Het onregtsbrood wordt meest geëten.

In 1825 woonde daar nog de zoon van Stock, die den *Uil* had doen schilderen ; een zoon van den ouden Broos woonde ook nog met een talrijk gezin in *de Kat*. Beide tappers leefden als goede buren, en het schijnt dat die vriendschap ook altijd tusschen hunne ouders bestaan heeft, ondanks de schijnbare vijandschap tusschen *Kat* en *Uil*, welke dieren beide in 1825 reeds sedert lang van de gevels der huizen verdwenen waren, de *Kat* en de *Muis* genoegzaam gekend zijnde.

In de Nieuwe Bischops vonte, te Auwegem.

Op het bord staat eene vont afgebeeld, waarbij een Bisschop met mijter en staf. Eenige stappen verder, gelijk het voorgaande op de baan van Gent naar Audenaarde, heeft men : *In de Bischops vonte.*

Dàar staat in 't midden van 't bord de zelfde afbeelding, doch aan weêrskanten is een man te paard geteekend, wien door eene vrouw een glas bier wordt gebracht.

Die herbergen putteden hunnen naam uit de volgende anekdoot : Nevens voormelde baan, op het grondgebied van Auwegem, ziet men op eene tamelijk groote lengte, aan de linker hand, nog de overblijfsels van eene *via romana,* slechts door eenen gracht van de kalseide afgescheiden. 't Is langs dien weg dat de bisschop Triest, die te Gent den mijter droeg van

het jaar 1622 tot 1657, eens met zijne koets kwam gereden, die in de nabijheid der vermelde herbergen omkantelde en in den gracht stortte. Men noemde dat eene dooping, en den gracht de *Bisschops vonte.*

Deze herbergen zijn zeer oud. Immers in 't archief der provincie Oost-Vlaanderen berust eene kaart van de baan van Gent naar Audenaarde, vervaardigd ten jare 1767, beginnende aan de herberg de *Bisschops vonte* tot aan den *Snij-af*. Beide herbergen bestaan nog; maar laatstgemelde is de oudste.

Marsch dat been, bij Akkergem kerk, te Gent.

Ten tijde dat rond iedere parochiekerk nog een kerkhof bestond, vond een der delvers aan den hoek van Akkergemvest eenige beenderen, welke hij verachtelijk wegschopte, zeggende : *Marsch dat been* ! — De Akkergemsche koolkappers, (zoó worden de bewooners dier parochie soms nog benaamd) dit vernomen hebbende, waren niet weinig vertoornd over zulke grafschennis, en het woord « marsch dat been » bleef in hun geheugen. Wanneer eindelijk, over ongeveer honderd jaren, ter vermelde plaatse eene herberg was gebouwd, werd deze, ter herinnering aan het schandelijke feit, met het brutale woord gedoopt. Thands staat nagenoeg op de zelfde plaats eene herberg met den zelfden naam.

De herberg *Den Otter*, te St. Gillis bij Dendermonde.

In het midden der vorige eeuw stond Dendermonde onder het bevelhebberschap van zekeren Tornaco, die een zeer streng, nauwziend man was.

Deze Tornaco was een groot liefhebber van visch, en daar hem de vischvangst in stads grachten uit hoofde zijner hooge bediening toegelaten werd, gebeurde het dikwijls dat hij aan den bewaker dezer visscherij gebood, hem eene portie blieken te bezorgen. Gewoonlijk echter liet de bewaker melden, dat hij

niets gevangen had, omdat er niets te vangen was, en als Tornaco hem naar de oorzaak hiervan vroeg, antwoordde hij dat de *Otters* alle nachten de visschen kwamen weghalen.

De bevelhebber twijfelde aan deze beweering, en stelde in het geheim twee zijner lieden in de nabijheid van den gracht op loer, ten einde de vischverslindende otters te betrappen. Rond middernacht werden die schildwachten eenen persoon gewaar, die den gracht naderde en uit een bootje verscheidene vischnetten trok. Zij schoten op hem toe, grepen hem vast en ziet.... het was de bewaker zelf....

Voor den bevelhebber gebracht, bedreigde deze hem met de galg, indien hij zijne misdaad niet bekende. Toen viel de arme duivel sidderend op de knieën en bekende.... dat hij zelf de otter was, die de visschen stool, maar hiertoe door armoede en hongersnood werd aangedreven, een talrijk huisgezin te voeden hebbende.

De bevelhebber, getroffen, verleende den man vergiffenis, maar ten einde hem in 't vervolg aan deze diefte te doen gedenken als aan eene duchtige les, wilde hij dat des bewakers huisjen, hetwelk eene herberg was, voortaan het uithangbord *in den Otter* zoù dragen, welken naam het huis tot hiertoe nog heeft.

Het is eene der voornaamste herbergen van Sint Gillis, waar de Gemeenteraad zijne zittingen houdt.

Ziet hier een amerikaansch uithangbord, waar omtrent eene anekdoot verhaald is door Franklin, die op het volgende neêrkomt:

Zeker man, willende een' hoedenwinkel oprichten, ging bij verscheidene vrienden en kennissen om raad over het belangvol punt van 't uithangbord, waarvoor hij een opschrift

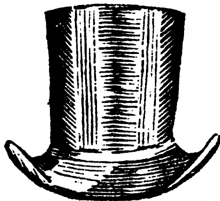
ontworpen had, luidende : JOHN TOMSON, HOEDENMAKER, MAAKT EN VERKOOPT HOEDEN MITS GEREED GELD.

De eerste vriend, tot welken hij zich richtte, deed hem opmerken dat het woord « hoedenmaker » geheel en al overbodig was ; de man zag de gegrondheid van dit gezegde in, en schrabde 't woord onmiddellijk uit.

Een tweede beweerde dat het nagenoeg onnoodig was te vermelden, dat John verkocht « mits gereed geld, » daar weinig menschen zulk gering voorwerp op krediet koopen, en daarentegen ook wel 't geval zich kon voordoen dat de koopman zelf wel eens krediet zoû verleenen.

Ook die twee woorden dus uitgelaten. Thands bleef er nog : « John Thomson maakt en verkoopt hoeden ; » nu verkortte een derde vriend het nog, bevestigende dat degenen die een hoed noodig hadden, zich weinig bekommerden om te weten door wien hij is gemaakt. Maar nu komt een vierde kritiker op, en lezende : « John Thomson, verkoopt hoeden, » roept hij : — Bliksems ! meent gij dan dat iemand ter wereld zich inbeeldt dat gij ze *voor niet* wilt geven ?

Bij gevolg nog twee woorden uit het ontwerp uitgeschrabd zijnde, bleven nog enkel.... de naam van den koopman en 't beeld van den hoed.



JOHN

TOMSON.

Werden vele opschriften onzer uithangborden maar besnoeid op de wijze van het amerikaansch !

Ziethier nu een paar gevallen in welke de uithangborden hunnen naam aan uitvindingen hebben geleend.

In de rue des Poulies, te Parijs, werd ten jare 1763 de eerste *Restauratie* geopend, welke nadien werd overgebracht in 't *Hotel d'Aligre*. Men diende er bouillon op, wildbraad, versche eijers, en dit al zonder ammelaken, op kleine marmeren tafels. Boulanger, de baas van 't huis, had voor kenspreuk van zijne neering genomen dit woord uit het Evangelie : *Venite ad me omnes qui stomacho laboratis et ego vos* RESTAURABO. — Van dit laatste woord kwam de benaming Restaurant, die thands nog gebruikt wordt. (1)

Hôtellerie de Saint Fiacre, rue S[t] Antoine, te Parijs.

Bij 't zicht biedt dit uithangbord geen belang aan : inderdaad er ligt in den naam van dien patroon der tuinluiden en koussenbreijers niets opmerkelijks, maer een soort van wel bekende rijdtuigen is naar dit opschrift gedoopt geworden. De *fiacres* werden eerst uitgevonden in 't begin der regering van Lodewijk XV, door zekeren Sauvage, die in de Sint Martenstraat te Parijs woonde, in een huis dat voor uithangbord droeg een beeld van sint Fiacre. De man had zich dit opschrift gekozen omdat zijne rijdtuigen — aleer ze tot andere einden gebruikt werden — alleenlijk dienden om de Parijzenaars die in pelgrimaadje naar de kapel van den Sant trokken, te vervoeren. — Melden wij hierbij dat de *Hôtellerie de Saint-Fiacre* stond in de rue St-Antoine, juist op den weg van Parijs naar La Brie, waar St. Fiacre 's klooster gevonden wordt.

Te Parijs was vroeger een uithangbord te zien waarop

(1) FOURNIER, *Paris démoli*.

eere uurplaat stond geschilderd, met eenige lieden die er naar den middag zochten *op het veertiende uur*. Dit bord werd zoo schoon bevonden dat het door de gravuur vermenigvuldigd en in almanakken geplaatst werd, en dat men er zelfs in Frankrijk een blijvend spreekwoord van maakte: *il cherche midi à quatorze heures,* beteekenende: hij zoekt iets dat niet te vinden is. Ook is de straat, waar dit aardig epigram te zien was, sedert dien gedoopt geworden met den naam van *Rue de Cherche-midi.*

Dat dit uithangbord zijnen naam gegeven hebbe aan eene straat is geene uitzondering. Wij meenen dat dit geval zich wel in alle groote steden zal hebben voorgedaan.

Te Gent hebben de volgende straten hunne benaming aan uithangborden ontleend: de Tinnenpotstraet, Abraham- Hemel,- St. Marten,- Roosmarijn,- Beer,- Engel,- Wijngaard- Lindestraat,- en Appelbrug (*den gouden appel*).

Het Werregarenstraatje (Hoogpoort) ontleent zijnen naam aan een huis geheeten *het Werregaren*, op den hoek van gemelde steeg, dat daar reeds in 1460 stond.

Nog te Parijs: de rue de la Harpe en du Bout du monde. Te Lyons: rue de la Palme, des Joncs, de la Plume, de la Grenouille, de la Tête de Mort, de la Lune, du Raisin, des Trois-Canaux, de l'arbre-Sec, du grand Cornet, Bât-d'argent, Plat-d'argent.

Eindelijk de huizen van uitstekende, beroemde mannen en lieden van gezag droegen gewoonlijk geen anderen naam dan dien van derzelver bewoners: het *Huis van Van Artevelde,* bij den Kalanderberg te Gent, zóo was reeds in 1437 de woonstede des vroeden Mans genoemd; het *Utenhove-steen* op de Vrijdagmarkt, en meer andere.

Zoo als wij hooger zegden was het niet alleen te Gent dat

de burger eenen naam aan zijn eigendom gaf; dit gebruik werd in alle beschaafde streken van ons werelddeel ingevoerd, zoo wel in Engeland als in Duitschland en Frankrijk. Pierre Costar, beroemd geschiedkundige der XVIIe eeuw, woonde te Parijs in *l'Ane Rayé*, den Zebra of gestreepten ezel. Cottier, geneesheer van Lodewijk XI, dien deze laatste eens wilde ombrengen, maar in 't leven liet uit vrees van zelf te sterven, daar de doctor-wichelaar hem voorspelde dat dit zoû plaats vinden drie dagen na zijne (Cottier's) onthoofding, bouwde zich te Parijs een huis met eenen calembour tot opschrift: *A l'Abri Cottier*. Mathieu Régnier woonde in den Escu de Savoye :

« .... — que ma chambrière j'envoye
Jusques à *l'Escu de Savoye*.

V.

Eenige policieverordeningen opzichtens het gebruik der uithangborden.

De meeste verordeningen opzichtens het gebruik, of liever misbruik der uithangborden, bieden slechts een lokaal belang aan. Een bevelschrift der regering van Moulins, in 't jaar 1567, bepaalde dat al degenen welke de toestemming verkrijgen wilden om herberg te houden, op de greffie van 't gerechtshof der plaats, moesten aangeven « leurs noms, prénoms, demeurances, affectes et *enseignes*. »

Even als, voór weinige jaren te Gent, bevolen werd dat alle herbergen eenen lantaarn moesten uithangen, werd te Parijs in de XVI[e] eeuw het uithangbord geëischt: artikel 6 van het edikt van Hendrik III (maart 1577) bevool dat elke herbergier een bord hangen moest op de meest uitkomende of zichtbare plaats van zijn huis, « à cette fin que personne n'en prétende cause d'ignorance, même les illetrés. »

Onder Lodewijk XIV werd de keus van het uithangbord volkomen vrij gelaten. Eene ordonnance van 1693 vergunde de hotelhouders, tot gemak van 't algemeen, zoodanige opschriften te gebruiken, als hun goed dacht.

De stadsregering van Parijs gaf, den 17 september 1761, eene ordonnancie waarbij bevolen werd dat al de uithangborden tegen de huizen moesten gehecht worden, zoodat zij niet meer dan vier duim van den muur af hingen. Dit reglement wierd gevergd zoo om reden van openbare veiligheid als ter bevordering der straatverlichting.

Vroegertijds was in Frankryk ook een beambte, die een recht heffen mocht telkens er een nieuw bord werd gehangen, of als er eenige wijziging werd aan toegebracht. — Wij denken dat die persoon gelast zal geweest zijn met de keuring der ontworpen opschriften.

Tijdens het eerste Keizerrijk werden in de ingelijfde belgische provinciën ook maatregelen tegen 't misbruik der uithangborden genomen. Te Leuven beval de Meijer der stad, den 18 julij 1812: « 1° dat elke ingezetene, die een nieuw bord wilde uithangen of 't oude veranderen, voorafgaandelijk de verklaring daarvan moest afleggen op het policiebureel, met stipte aanduiding der teekens, figuren, zinnebeelden, opschriften, welke men wilde ten toon stellen; 2° de kommissarissen van policie waren gemachtigd de vergunning te geven; 3° de overtredingen werden gestraft met eene boet van 1 tot 5 francs.

In onze dagen heeft het misbruik in de uithangborden ook aanleiding gegeven tot policie-reglementen. Den 26 augustij 1859 werd in Eecloo het volgende openbaar gemaakt:

« Het kollegie van burgemeester en schepenen der stad Eecloo maakt zijnen bestuurders kenbaar, dat er niet mag geplaatst worden eenig uithangbord, of eenig openbaar opschrift ter straat, ten zij voor aleer daartoe de vereischte machtiging van wege de regering bekomen te hebben.

» Er zal alsmede gelet worden dat, op uithangborden en bij

opschriften, de *wetten,* de *zeden* en de *taalregelen* worden geëerbiedigd. »

De tegenwoordig geldende policie-verordening voor de uithangborden te Leuven bepaalt: 1° dat het uithangbord tegen den muur moet geplaatst zijn, niet simpel daaraan gehangen, maar vast gemaakt met ijzeren krammen, die door middel van plaaster of lood bevestigd zijn, en hoog genoeg geplaatst om niet het minst de circulatie van rijdtuigen of wandelaars te hinderen; het bord mag noch geheel noch gedeeltelijk den nummer des huizes bedekken.

2° Het mag niet meer dan 10 centimeters over den openbaren weg uitsteken; 3° het opschrift van 't bord moet in goede spelling zijn, onder straffe van intrekking. —

En tot bewijs dat het niet alleen hier en bij onze Zuiderburen is, dat de opschriften veel gebrekkigs hebben, melden wij, dat den 2 julij 1861 de gemeenteraad van Milaan eene beslissing heeft genomen, om een toezichter uit te zenden, ten einde aan al de uithangborden van winkels, herbergen, enz., de noodige veranderingen in opstel en spelling te doen.

TWEEDE AFDEELING.

De Uithangborden in de negentiende eeuw.

I.

De Kladschilder.

Waarmeê zouden wij gepaster de afdeeling over het hedendaagsche uithangbord aanvangen, dan met eene bladzijde opzichtens den man, die deels de stoffe leverde tot het samenstellen van dezen bundel? *A tout seigneur, tout honneur.* Gaan wij het karakter, de eigenschap, de gewoonten na van die straatmogendheid, en wij zullen er 't bewijs in vinden dat, bij aldien er vroeger een geleerde is geweest die een boek over beroemde.... schoothondjens heeft geschreven, de held van 't onze ruimschoots deze eer verdient!

De kladschilder is de man niet die zich, van 't verlaten der school af, met voorliefde bij 't ambacht heeft aangesloten en dit beoefend: 't is van hem dat gedurende vele jaren gezegd werd: « twaalf ambachten, dertien ongelukken. » Een goede

kladschilder of potkladder is minstens reeds op zoóveel stielen geweest, zoodat hij, waar het hem gevraagd wordt, overal een handeken kan toesteken. Hij heeft het beproefd om rentenier... niet te *worden*, maar te *zijn* zonder inkomen, doch moest het al spoedig opgeven omdat hij voor den lediggang veel te deftig is. Laatstelijk was hij bakkersknecht, na zijn ontslag te hebben bekomen als tamboer van eene bolders- of schuttersgilde.

Nu eenmaal ingelijfd bij de kladderkwasten, is zijn karakter vast geworden als een verdroogden verwborstel, en zoo hij nog ooit dorstig zijn mocht, het is niet meer naar eene verandering van maatschappelijken toestand, maar wel naar den *klaren* of den *bruinen* ; een dorst die, het dient wel gezegd te worden, onmetelijk is.

Wat is er dan zooveel aantrekkelijks in 't respektabel ambacht, dat dit bij machte is om hem zoo in'éens een geposeerd man te doen worden? De straat-Rubens weet genoeg welk een belangrijk wezen hij is. Gelijk de volks- of marktzanger oefent hij geen gering gezag uit op de massa, al volgt hy ook nà dezen in rang, als man van invloed beschouwd. Dat hij de gehoorzame dienaar is van den wil des rijken, wanneer deze zijnen onmisbaren dienst vergt, is wel niet te loochenen; doch 't is even waar dat bij de geringe klassen, welke vast de drie vierden der maatschappij uitmaken, hij de groote man is wien de taak is toevertrouwd, om de zaken aan 't licht te brengen welke de ijdele praal- of de billijke winzucht wenscht wereldkundig te maken. En als zoodanig is onze gast wezenlijk een persoon van belang; een man die niet alleen werkt op hout, glas en steen, maar vooral op den geest der menigte; die in zijne scheppingen — ja hij *schept* by zijnen arbeid, (ook zonder calembour) lucht geeft aan zijnen humor,

en dien verspreidt even goed als *Hildebrand* of de *Oude heer Smits*.

Wat de marktzanger voor de oor en 't hart der menigte is, dat is de potkladder voor hare oog en hare zinnen. « Wees meester van de Taal, gij zijt het van 't gemoed, » schreef Bilderdijk, en onze man denkt :

Wees meester van het bord, gij zijt het van den geest.

Inderdaad, waar straalt de geest eener natie duidelijker uit dan op de opschriften van gedenkstukken, monumenten, uithangborden?..... Zijn deze niet de klare spiegels waar zich hare zucht, hare neigingen en driften in vertoonen ; de onwedersprekelijke getuigen van haar innerlijk en tevens openbaar leven, zoo in 't verleden als op den huidigen dag? Blinddoekt eenen vreemdeling, en voert hem uit zijn land tot in het midden onzer vlaamsche streken , b. v. aan de spoorwegstatie te Mechelen ; neemt hem daàr den doek van de oogen, en laat hem raden in welk gewest der wereld hij zich bevindt — wat zal hij zeggen? *A la cour Impériale, Au Pavillon Français, A la tour de Malakoff, A Sébastopol*... wel, ik ben hier in Frankrijk !

O Belgie, o apenland! in dit antwoord ware gantsch uwe geschiedenis vervat sedert de dertig jaren uws bekrompenen bestaans.

Maar keeren wij tot onzen man terug. — Zoo wij, beschaafde lieden als we ons heeten, zoo hoog boven den potkladder zijn gegroeid dat wij hem niet eens willen aanmerken — hij daarentegen is van zijne waardigheid en macht ten volle overtuigd ; hij toch is bij uitstek de man der beschaving, en wat meer zegt, de man der mode ! Hij behoort tot de klas-

sieke, romantische, wijsgeerige en dichterlijke school; satyre en elegie, calembour en raadsel,

Unir le grave au doux, le plaisant au sévère,

alles gaat hem van de hand. Moet het geen veel omvattende bol zijn die al zulke begrippen, kennissen en regelen in zich vereenigt, en weet uit te drukken? Bemerkt hem maar eens wanneer hij, in den witten kiel en dito broek, op zijne ladder met den borstel strijkt, uwe keuken als vernieuwt, uw huis oppoetst, uwe geliefde geboortestad een kermisgezicht helpt geven ; bemerkt met welke fierheid, met hoeveel *sans-gêne* gepaard aan ik weet niet welken ernst, hij zijne taak — langzaam, om er meer genot bij te hebben, en onder 't fluiten van Pier Eggerickx's laatste deuntjen — volbrengt ; hoe hij zich van de hoogte zijner ladder weet te doen ontzien....

De kladschilder is een lustige snaak, een luttel bezorgde bol, een « vies man. » Dat het hem zoo moeijelijk valt eene herberg *voorbij*, zonder eventjes in te gaan, is geen wonder, want schier de snapswinkel alléen zet nog in deze dagen zijne veelzijdige kennissen op contributie. Daarbij, hij kent het vers van Horatius, of kent hij 't niet, hij peinst even zoo :

Diens dichten zijn veracht en worden nimmer oud,
Die met schraal water zijn begoten en bedauwd.

De echte kladderkwast is voor de straat wat de journalist voor het lezend publiek is. Hij bezit, even als deze, behendigheid, tact, doorzicht. Naar gelang der omstandigheden stelt hij zijn bord op : b. v. is de oostersche oorlog aan 't woeden, daar verhaast hij zich een specimen van zijne historisch-aardrijkskundige wetenschap uit te hangen, en zet : *In den Krim, digt by Sebastopol*, (te Maldegem, bij Stroo-

brugge), *Bataille d'Oostenryk* en *Bataille de Sabastopol*, (op eene barak der Boerkenskermis te Borgerhout).

Het *Vanpeurken* (te Ruysbroeck) en de *Télegraphe* (te Brussel) bewijzen zijne sympathie naar vooruitgang; *de Vrijheid der Belgen* (Ursel, wijk « de Roos »), *den Bels* (te Deurle, thands verbeterd) en de *Café Bels* (te Deerlijk) getuigen van zijne patriotische gevoelens; *à la krone* (Gent, St. Pieters plein) *O fleur de lin* (St. Nikolaas, Statiestraat), de *Voazeur* (aan 't vermaard logisthuis der straatzangers, te Antwerpen, Vliersteeg) en honderden soortgelijke geven de maat zijner geleerdheid in de taal der civilisatie. En een fijne grammaticus als hij is! Hij lacht wat met den schoolmeester van het dorp en den steedschen kruidenier die hem 't briefjen voorhouden, of letter voor letter aanzeggen: Koben gaat maar dapper voort en stoort zich om geen zottemans praat. — Wee echter wie hem te hard toespreekt of op den teen trapt; de potkladder is ligt geraakt, en raakt ook ligt.... Wee den herbergier die hem in 't half uur geene pint voorzet, of nog zoo dom is niet te gelooven dat de kleuren helderer uitkomen als zij met bier zijn gemengd.... Rap gelijk de wind heeft hij een wraakmiddeltje bij der hand, gelijk, eilaas! de baas uit den Westmeersch, te Brugge, ondervindt — daar leest men in groote letters boven de deur : *In de*

In de..... wat? Ja de *Vriendschap* is afgeregend! de straat-Rubens had geene olieverw meer, en moest dus de rest van 't opschrift in de waterverw steken. Had de baas maar veel bier gegeven, nooit ware de Vriendschap tusschen hem en den verwer gebroken geweest.

Ook den burger weet onze gast voor 't aapjen te houden. Met diplomatische behendigheid weet hij het gesprek op de meubels te brengen, en dan laat hij hem allerlei recepten op-

schrijven, om zijne in 't spiesch geverwde kast en tafel op te poetsen en mooi te houden, b. v. overstrijken met water waar aberdaan in gekookt is, en dergelijke.

Wien zal 't verwonderen dat de kladschilder zijn zwak heeft? Daartoe behoort verder zijne onoverwinnelijke neiging voor de witte muts, inzonderheid voor alle keuken- kamer- wasch- schuur- en kindermeiden; en krijgt hij van hen in 't halfuur nu en dan eene brok of dronk uit den kelder, 't is enkel, mag men hem gelooven, om zijne gedienstigheid; want de knechts zijn een lui volkje. Ook aanziet hij elken galondrager als een wel geconditionneerde lompert, hoogstens goed om voor 't aapjen te dienen, en over welke soort van menschen hij anekdoten en schimpschoten weet te vertellen tot in 't oneindige.

Eilaas, sedert de laatste jaren is Jan Borstelmans aan 't klagen als een verliefd poëet, of als een Flamingant, daar hij gevoelt dat het schoonste deel van zijn rijk hem onder de voeten weg zinkt. De weelde, die kanker van den tegenwoordigen tijd, heeft zich ook gezet op 't uithangbord, en zijne nederige, kaarsregtstaande, doodeenvoudige letters beginnen ook den winkelier tegen te steken : immers de modewinkel regtover heeft er zoo'n mooije boven de deur, halfliggende blokletters, gantsch in 't goud gesteken en gepolierd dat er de oogen van schemeren. Borstelmans ziet dat de fijnschilder thands het *nec plus ultra* der bevalligheid en pracht in zyne letters heeft bereikt; dat hij ze verrijkt in schitterende kleuren, er de edelgesteenten in nabootst, hunnen vorm tot in 't oneindige wijzigt, al naar zijn kunstenaarsgril, en alle slach van versieringen weet toe te passen, welke meer of min hun gewenscht dubbel effekt maken, namelijk de aandacht der voorbijgangers opwekken — meer vraagt toch de handelaar niet — en de buren

uit afgunst doen besluiten om ook zoo'n uithangbord te doen schilderen — en dit is de bate van 't penseel. (1)

Borstelmans ziet dit progres met elken dag vermeerderen; men ontneemt hem 't dichterlijke, 't schilderachtige van zijn werk, door er eene specialiteit van te maken welker hoogte hij weet nooit te kunnen bereiken....

Maar doen de « jonge melkbaarden van de Akademie » hem zuchten, wij kennen onzen man te goed om niet te weten dat hij niet gereedelijk zijnen straatscepter zal afleggen. Wie weet, als hem eenmaal 't geduld zal ontschoten zijn, op welke plaats van ons huis hij dan, tegen onzen wil en dank, zijne opstel-schilder-jeukte zal bevredigen:

Chassez le naturel, il revient au galop,

zei de dichter Destouches, en wie spreekt hem daarin tegen?

---

(1) Te Lier, boven de deur van den borstelmaker J. Volkaerts, in de Berlaarstraat, ziet men een bord waarop elke letter eenen borstel verbeeldt. Het geheel maakt een schoon effekt. Dit heeten wij: de zaak door de zaak zelve vooruitzetten.

II.

Eenige aloude, nog bestaande uithangborden. — De borden sedert het begin dezer eeuw tot de Restauratie. — Waarde der engelsche uithangborden.

Niet schaarsch zijn de voorbeelden van uithangborden die met de huizing, waar zij oorspronkelijk aan behoorden, een zelfde bestaan gemeens hadden; die honderden jaren lang, uit de middeneeuwen tot op onzen tijd, het zelfde opschrift bleven voeren, ook na eene verandering van eigenaar of na eene herbouwing der woonst. Nog vindt men, te Gent: de afspanning *Sint Jooris*, (oud lokaal der schuttersgilde van dien naam, bij het Schepenhuis), reeds bestaande in de XVe eeuw; te Parijs, *l'Arbre de Jesse*, een bas-relief in de rue St Denis; *La Gerbe d'or*, rue aux Fèves (eene figuur op de deur); en een ander half-verheven beeldwerk van 't einde der XVe eeuw, gekapt in den muur van een huis der rue Galande. — Deze drie afbeeldingen zijn heden nog in hunnen oorspronkelijken staat te zien.

Vele fransche steden, o. a. Rijssel, Lyons, Mans, Orléans, Blois, Beauvais, Bourges, Chartres, bezitten nog uithangborden van de XVIIe en XVIIIe eeuw. Over een twintigtal jaren

waren te Amiens verscheidene overblijfselen uit de XVe en XVIe eeuw, die ten volle de opmerkzaamheid der oudheidskundigen verdienden.

Wat de nieuwe opschriften betreft, of diegenen welke in onzen leeftijd zijn gesteld, de verscheidenheid in deze is oneindig: een natuurlijk gevolg van de vermenigvuldiging der nijverheden en belangen. Het is dus volstrekt onmogelijk hier eene verdeeling te doen als voor de oude uithangborden.

Het fransche bord in 't begin dezer eeuw bevredigde zich met afbeeldingen, die in 't begrip van iedereen vielen, en gemakkelijk eene legende konden missen. De hoedenmaker stak een reusachtig hoofddeksel uit van blik, geverwd in 't rood; de spekslachter eenen bundel saucissen, die opperbest bewaren konden, ook zonder zout...., en waarvoor alleen te vreezen was dat ze van *kleur* zouden veranderen.... De kruidenier deed zich kennen door monsterkaarsen en dito suikerbrooden, welke bij mirakel gegroeid waren op eene ijzeren latte; de schoenmaker stak eene laars uit, gepast aan den voet van de reuzen te Wetteren of te Antwerpen; de slotmaker had eenen sleutel, groot genoeg voor de Hellepoort.

Men zag ook paternosters, gemaakt van ballen ter grootte van 3ponders; handschoenen van welke in iederen vinger een zuigeling kon, en pluimen die tot de tweede verdieping reikten. — Dit was het naïeve, het *sprekende* uithangbord, hetwelk de immer verder grijpende civilisatie weldra zoû ververvangen door min gemeene voorwerpen. Onnoodig te zeggen dat deze soort van borden ook hier en elders werd ingevoerd (immers Frankrijk had van oudsher het initiatief in de Mode), en dat er tot heden nog zeer velen van zijn overgebleven.

Er waren echter ook nog schoon geschilderde borden, die

als modellen van fijnen smaak en kunst konden dienen. Te Parijs werd algemeen opgemerkt dat van eenen handelaar in kristal, bij de poort St-Honoré. Ongelukkig was 't afgemaald op eene vensterluik, en werd het tafereel uitgeverwd toen gemelde koopman verhuisde; verder, in de zelfde stad (Muntstraat) het bord van eenen koopman in elle-goederen, en dat getiteld was : *La Fille mal gardée* (1804) ; *le Toison de Cachemire*, rue Vivienne (1808), en in de zelfde straat weinig tijds nadien, *les Trois Sultanes*, *le Couronnement de la Rosière*, *Joconda*, die allen door de kenners geprezen werden. Op de boulevards had men *le Comte Ory*.

Het gebruik der mythologische onderwerpen hield met de Restauratie grootendeels op.

De gewoonte, om eene benaming te geven aan huizen, waar geen handel gedreven wordt, heeft sedert de vorige eeuw opgehouden. Het zijn voornamelyk de herbergen die 't uithangbord trouw blijven, en de meeste verscheidenheden, de aardigste aardigheden opleveren. Ziethier eenige benamingen van snaps-winkels, die ten jare 1820 te Gent gevonden werden, en zeker zeldzaam genoeg voorkomen om hier vermeld te worden :

De Eeuwigheid, op den Reep ; *Jan Aberdaan*, Krommen-Elleboog ; *het Dobbel-Vierslag*, Koornmarkt ; *Boeren-hol*, Kouter ; *de Gebloemde Os*, buiten de Keizerpoort ; *de Lier van Apollon*, Hoogstraat ; *de Opperliefde*, buiten de Petercellepoort ; *de Rebbe*, Lieve ; *de Gaaper*, Brugsche poort ; *Katje vangt de Muis*, Rasphuisstraet ; *de Schommijnkel*, Brandstraat; *de Vogelzang*, Graslei ; *au Vert de Galand*, Bennesteeg ; *het Smaksken*, Predikheerenlei.

Dank aan Leo D'Hulster, die in een' *Nieuwjaarwensch van den knaap der Letterkundige Maatschappij te Gent*, met de

slecht gestelde of koddige opschriften den spot dreef, kunnen wij de lijst van gentsche uithangborden in 't zelfde tijdvak volledigen :

......Eerst zie 'k een huis hetwelk is *Godt bequaem,*
Wat verder staet geplaesterd op een muerken,
In plaets van *in het Verken*, in het *Uerken ;*
En eer ik aen den *Pommemaecker* (1) ben,
Zie 'k op een blik : *Hier scheirt en coffert men.*
Hier is de *Gaud-blomme ; in het Schiepken, in de Strre ;*
Daer *verft men zeyde en anderre goederre ;*
Hier *Loozert* (2) men; daer, *in den Hovennier ;*
Ginds *in den Bir* (3) *vercoept men weyn en bier.*
En moet ik langs 't welriekend Meirhem dolen,
Daer lees ik : *hier vercoept men houilli-coôlen.*
Een uithangbord draegt in den *Patrizot ;*
En op dat woord, gesteld voor *Patriot,*
Gedenk ik nog hoe wy onz' Vorst verbanden,
Omdat hy hier het keersken woû doen branden.
Dan snel ik voort, vlieg *St. Arnyt* (4) voorby,
En loop op nieuw *hier logert men* op zy' ;
De *Zeyt-maete* (5) is gelukkiglyk verdwenen ;
Maer weêr is my iets fraei voor 't oog verschenen :
Savaenstraet, die (waer, hemel ! of men 't haelt !)
Zoo schoon in 't fransch door *Zeep-strate* is vertaeld...

Middelerwijl ging men in Frankrijk voort met vernuft uit te kramen, al moest er dan ook veel valsch vernuft onder loopen. H. Balzac, drukker te Parijs, naderhand beroemd geworden als romanschrijver, gaf in 1823 een *Dictionnaire des Enseignes de Paris* uit, welke ons de fransche uithangbordologie van den

(1) Pompmaker. — (2) Logeert. — (3) In den Beer. — (4) Sint Arnout. — (5) Zout-mate.

tijd der Restauratie leert kennen als meest spelende met calembours en epigrammen. Wij nemen er de volgende staaltkens uit over :

« *Aux Vignes de Tonnerre* (marchand de vin, rue St. Jacques 145). Het zicht van Tonnerre. In de lucht, bliksem en donder (*tonnerre*)....

« *Au feu éternel* (Restaurant, boulevard de l'Hôpital). Eene Vestaalsche Maagd. Er is kwestie van 't keukenvuur...

« *Aux Contens*, (marchand de Vin, place du Palais de Justice). Een wijnkoopman aan de toonbank van zijnen winkel, twee stuivers ontvangende van eenen klant met klompen, voor een glas dat de arme drommel heeft geledigd. Niet alleen doet de koopman hem verstaan dat zijn bord een calembour is, en hij *au comptant* verkoopt, maar op 't afbeeldsel van een muntstuk ziet men de legende:

Crédit est mort, les mauvais payeurs l'ont tué.

A la bonne fontaine. (Joublin, marchand de vin, rue de Charonne). De schilder heeft op dit bord het wijnhuis en de daarbij staande *water*fontein afgebeeld. Inderdaad ! er bestond eene uiterst goede *betrekking* tusschen beide, want het eene *trok* uit het ander.... Wie is de liedjensdichter ook die zong:

« C'est l'eau qui nous fait boire
» Du vin ? »

De vlaamsche en fransche uithangborden waren wel vernepen en gering, in vergelijking met die van Londen. De *Encyclopédie Méthodique* zegt hieromtrent : « De stad Londen is » merkwaardig door de schoone borden welke de kooplièn er » uithangen. Algemeenlijk overtreffen zij diegenen van elders

» door de grootte, den vorm en de kostelijkheid. Daar zijn er » velen die tot 20, 30, ja 40 pond sterling hebben gekost. Zelfs » zijn er twee of drie buitengewoone, van groote laken- en » zijdehandelaars, welke tot 100 pond sterling (2500 francs) » zijn betaald geweest. »

III.

Opschriften in rijm.

De kladschilder heeft altijd een zwak gehad voor het rijm, hetwelk hij gemakkelijk zonder woordenboek vindt. Van natuur vrij gezind zijnde, kan hij zich onmogelijk binden aan regels of wetten, en het tiralderidera, tiralderiderire der Feitamasche en Catsiaansche school steekt hem geweldig tegen. Wat hij bijzonder lief heeft is de zwierige, de vrije middeneeuwsche versmaat. Hij heeft het met die hebbelijkheid niet weinig op, en acht het als een geluk wanneer de herbergier — ten dezen opzichte de inschikkelijkste man der wereld — hem maar vrijelijk zijn dichterlijk talent laat beoefenen. 't Is voornamelijk in het rijm dat de man zijnen humor, zijn kortswijl veropenbaart, zijne diepste philosophie lucht geeft; om het alles te zeggen: zijnen borstel soms in de gal doopt. Gekend is het volgende epigram, welk men eens boven de deur van eene pijpenbakkerij las:

Hier verkoopt men pijpen:
Kleine stelen,
Maar groote stelen het meest.

De staatkundige zinspeling van dit uithangbord werd spoe-

dig gevat, en de stadsregering, beweert men, deed het satyrische bord uitveegen. Men kan denken hoe dit bevel door Borstelmans werd bejegend, die geroepen was om een nieuw opschrift te maken. Maar hij zoû de Stadhuisheeren wel een bittertjen inschenken. Hij schilderde nu op 't bord:

Op order der Heeren van 't Stadhuis,
Groote stelen abuis. (1).

Ten jare 1801 las men te Gent, in de IJperstraat, op 't bord van eenen schoenlapper, den volgenden vierling:

Als d'Israëliten in Egypte waeren,
Duerden hun schoenen veertig jaeren;
Moest dien tyd eens wederkeeren,
Wie duyvel zou het schoenmaken leeren?

Te Amsterdam (1808), bij Steffens, metser, in de Korte Leydsche Dwarsstraat:

METZELAARS WELVAREN.

De flesch, de kelk en 't edel nat!
Drink uit, er is nog meer in 't vat.

Te Gent las men over een dertigtal jaren, ergens op Akkergem, boven den ingang van eenen kelder:

In 't kelderken zonder verdriet,
Van dage voor geld en morgen voor niet.

De kladschilder zeî tot den baas: Is me dat geen kostelijke

(1) Men geeft hier ook de volgende variante van:
Als wij de waarheid niet mogen schrijven,
Zullen wij blauw blauw laten blijven.

inval? — « Inval? » antwoordde de tapper, waarlijk; zoo zet er boven: « *In den zoeten Inval.* » En aldus was het opschrift kompleet. Die woorden: « kelderken zonder verdriet » en « zoeten inval » zijn zoodanig aanlokkend, dat het een perkamenten verdroogde isegrim moet geweest zijn, die er voorbij kon zonder eens *in te vallen.*

Op de deur eener (sedert herbouwde) afspanning naast het vleeschhuis, te Antwerpen, las men over een twintigtal jaren:

Wie wil ryden met behagen,
Moet naer Willem Stallaert vragen.

In de zelfde stad, boven eene herberg in de Spuistraat, las men weleer 't volgende:

Hier in de Kluis,
Is goeden buis,
Voor geen gespuis
Noch mager luis.
Maer voor die kuis
Leeft in zyn huis;
Want veel gespuis
Is bazen kruis.

Te Antwerpen, Predikheerenstraat, had men ook vroeger de herberg *het Vat:*

Het beste nat
Heb ik in 't vat,
En dat voor alle vromen:
Wie 't vechten haet,
En 't borgen laet,
Die mag vry binnen komen.

Potkladder, hier hebt gij eene letterdiefte begaan bij Jeroense?

Over weinige jaren las men nog op de vensterluik van een huis te Venlo :

Geen meisjen in de stad,
Of 'k heb haar bij den neus gehad.
Hier verkoopt men mostaard.

Van deze aardigheid bestond eene kleine variante in een West-Vlaandersch steedjen, en die was : « Er zyn er weinig in de stad, of 'k heb ze, » enz.

Buiten de Dampoort, te Gent vond men onlangs :

Al wie is moê van gaen en komt van verre reizen,
Wil hier eens binnen gaen en op het drinken peizen.

Schiet de mostaard-geestigheid vrij ligt door den neus, de *rustige* schilder van dit laatste bord steekt zijnen konfrater waarlijk niet naar het pluimke. Zoû 't niet eens aardig zijn geweest, de herberg « binnen te gaan, en er op 't drinken te peizen, » om als de baas vroeg wat er gelust werd, te antwoorden : « Hospes, ik heb *gepeisd* dat de bruinen mij best zal smaken, en ga dien nu regtover bij Joost bestellen? » Niet slim, Kladderkwast, niet slim.

Te Gent, boven de deur van den bierkelder welke den hoek der Koornmarkt uitmaakt, naar de zijde der Veldstraat, leest men sedert vele jaren :

In het Lappers-fort
Is er geenen drank te kort.

In de zelfde stad, ter plaatse waar de alom bekende *Dulle Griet* op hare arduinen schragen te rusten ligt, is een herbergjen, met een bord, waar dit groot kanon op afgebeeld staat, naast de volgende rijmen :

Rooden Duivel, Dulle Griete,
'k Ben aldus alom bekend.
Sedert ik niet meer mag schiete
Wil ik my toch niet verdriete,
Daerom hou ik *logement*,
En verkoop nu *drank* te *Gent*.

In de Lange Munt, boven 't (nieuwe) uithangbord den *Lindenboom*, thands een mutsenwinkel, staat boven de deur gebeiteld :

Toebac en snuyf is nu gemeyn,
In den geldboom is 't magasyn
Wilt gy vrienden daervan zyn bediend
Komt dan maer binnen lieven vriend.

Te Maldegem (dorp) :

J. C. snydt het haer
en scheirt de baerden
voor een penning
klein van waerden.

Ibidem (wijk Vaake) :

Den dronkaerd krygt geen drank
Den vloeker moet zyn gang.

Tusschen Sinte Marguerite en Sint Laureins, boven de deur van een kleine winkel-herberg :

Debbaut Nicodemus, die woont hier
En verkoopt Mée en Bier ;
En niets heeft hy hier te wenschen ;
Als den zegen van den Heer,
En de gunst van de menschen.

Men ziet, deze man heeft *niets* te wenschen dan *alles*. « Daar zijn nog zulke zotjens! » wil het spreekwoord.

Te Astene, langs den steenweg van Gent naar Kortrijk :

In den welgezinden
Is er drank en vleesch te vinden.

Het zelfde, eenigzins gewijzigd, ontmoet men te Waarschoot :

In den welgezinden
Is er drank en brood te vinden.

Te Loochristij :

In de Schaere by J. Maereen,
Liever geld of geen.

- *Of* geen? Ei baas, zoo u eens iemand bij 't woord nam, en gij hem voor 't gerecht vervolgdet, 't zoû een netelig ding voor u kunnen worden. — Niet slim, Borstelmans, niet slim!

Te Grembergen, op den steenweg, digt bij de spoorbaan :

In den Nagtergael
Zoet van tael
Tapt men gelyk gy ziet,
Heden voor geld en morgen voor niet.

Te Mendonck, wijk Roozegoed :

IN DE ZWARTE RATTE.

Daaronder een dito aan een paal gekluisterd vierpootertjen, dat te vergeefs toespringt naar eene hesp, en de legende :

De ratte zal de hesp niet meer opeten,
Want zy ligt gebonden aen een keten.

Duplex punctum. Een aardig gedacht, niet waar? Studiën in 't uitleggen van bovennatuurlijke dingen hebben wij nooit gedaan, en wij bezitten ook geen diploom voor het uitleggen van raadsels, maar wij gelooven echter uit bovenstaande legende te mogen opmaken, dat die herberg langen tijd goed befaamd moet geweest zijn bij..... de ratten, die er op hun gemak aan den hespeknuist kwamen knauwen. De woordjes *niet meer* geven inderdaad een aardigen zin. Niet slim, Borstelmans, niet slim!

Te Eecke:

In den Cabaret die men hier wyst,
Wordt men gelaeft en gespeyst.

Te Deinze, bij eenen schoen- en laarzenmaker, ziet men voor de venster een drietal werkmannen afgebeeld rond eene tafel, waarop eene laars, een schoen en leest liggen. Onder de tafel leest men :

Hier maek men leerzen. En de schoen.
Het is voor 't geld dat wy het doen
Want dat het daer niet voor en waer.
Men maekt er niet een paer.

Te Moerbeke :

Komt al die wilt zyn geschoren
En gesneden zyn het hair ;
Ook weeft men hier naer behooren
Als men komt by Willems naer.

Een konkurrent, zoo men ziet, van den beroemden franschen coiffeur-poëet Jasmin, te Agen. Deze Willems zal niet

veel werk afleggen, daar hij maar weeft *als* men hem bezoekt. Niet slim, Borstelmans, niet slim.

Te Laarne, in de *Hope van (?) Vrede*, leest men den volgenden vierling, gevat in eene zwarte lijst, gelijk « te doen gebruikelijk is » aldaar :

Hier wordt de baerd zeer zacht geschoren,
Het hair gesneden met fatsoen;
Geweven zonder ooit een draed verloren,
Zoo dat niemand het beter zoude doen.

Hier is vergeten te melden dat er ook getapt wordt... 't voornaamste der neering! Niet slim, Borstelmans, niet slim!

Te Bachte, op den Kouter, langs den weg van Deinze naar Leerne :

In het nieuwe land van Nevel
Met zynen witten gevel,
Verkoopt men heden drank voor iet,
En morgen gansch voor niet.

Weêral iets dat naar Jeroense roept!

Te Bellem op een *half* bord (waar de ontbrekende helft is, weet geen duivel te zeggen) :

In den Pauwelsbosch.

In den groene Spriet
Die geen geld heeft, komt hier niet
Want den baes mag tegen borgen niet.

Dit vondeliaansch rijmstuk is geïllustreerd met een *scheermes*, een *bekken*, eene *schaar* en *kam*. Ergo : herbergier, baardkapper, coiffeur, en poëet op den hoop toe! —

Te Landegem, aan de brug, leest men :

Roetkis maeker A. R.
Pyp. De Smet in het
Schiepershuis Estaminet.

Het onder vele opzichten nog naïeve West-Vlaanderen bevat eenige dichterlijke opschriften waarvan het jammer zoude zijn dat zij niet voor de nageslachten bewaard bleven.

In een dorp by Dixmude (Merckem?) :

L... B..., herbergier en cantinier,
Maekt manden, is horlogeur en barbier,
Mecanicien, blaesbalgmaker en stoeldraeijer by tid,
Is ook glazebreker, timmerman en smid,
Hy kan ook koperslagen en pompen maken,
Wie duivel zou er daer meê niet geraken?

Te Houthulst:

Al wie dorst heeft,
Krygt hier bier.
En alwie koud heeft,
Vindt er vier.

Aan den Serpent-hoek (herberg Taeyman) te Woumen :

In den Engel verkoopt men dranken met gaven,
En alwie dorst heeft kan men laven.

Te Vladsloo:

Zyt gy braef en heb-je geld, dan geeft Jan Verhelst u bier ;
Maer zyt gy boos en hebt g'er geen, van deze Jan krygt g'er [geen zier.

Boven de deur van een winkeltje, te Clerken :

Alle man,
Die koopen kan,
Vindt by Jan Deman,
Tabak en de koffykan.

Zekere persoon was door de geldziekte gedwongen geweest zijn beroep van herbergier te staken; nadien had hij zich de pecunia verschaft, ging op nieuw het zelfde beroep aan en stelde op zijn uithangbord:

Pierlala is wederom verrezen,
hy is van zyne oude kwael genezen,
hy verkoopt weêr bier en wyn,
iedereen wilt by Piere zyn.

Te Rousselaar woont een dichter-koffijschenker. Men leest op zijn uithangbordjen:

Deckmyn Cardon,
maekt kaffé bon,
aen een stuiver de man
voor die betalen kan.

In een Tyroler dorp las men op het uithangbord van eene herberg:

Geliefde gast, hier woont de kastelein;
Bezit gij geld, zoo heb ik goeden wijn,
Hebt gij geen geld, zoo weet dan, ginder staat er
Een allerbeste pomp met overheerlijk water.

Aan den kleinen Dok, over de ijzeren brug te Antwerpen, leest men op de vensterluik van een' drankwinkel:

Koopt gy huizen, Gy
Hebt steenen;
Koopt gy vleesch, Gy
Hebt beenen;
Koopt gy visch, Gy
Hebt graten;
Koopt klare jenever,
Dan kunt gy praten. —

Hier verkoopt men Knevelwas.

Tusschen Burgt en Cruybeke hangt een bord, dat aan eene schilderij gelijkt, want er zijn op afgebeeld twee juffers die bij nachtwerkers en brouwers (eene zonderlinge kompanie!) staan te kouten, naast tonnen, tobben, enz., met het opschrift:

In het Schippershuis, by weduwe Beckx
Verkoopt men beer en bier met maten
Den schipper wacht na zyn geld
En den brouwer na zyn vaten.

Beer en bier — welke gelukkige alliteratie!

Omstreeks Wilrijck:

In den houvast weid vermaard herberg
Komt
Binnen kameraed
Er is nog nat op het vat
Voor eene vrome
Die 't borgen haet en 't vechten laet
Die mag vry binne kome
By de W^e Stroobaerts.

Op een herbergsken, *gestaan en gelegen* boven Hoogstraaten, tusschen Minderhout en Meerle.

DE NIEUWE ZEEMAN.
heeft gevaeren.
Op de woeste baeren.
Nu is hy op het land.
En vraegt de gunst ten alle kant.

Te Diest:

IN AMICITIA SINCERA.
Komt hier en drinkt zonder verdriet
't Portret van Judas hangt hier niet.
Kop, pens en 't Waele spek is vet
Daermeê maekt men een fyn banquet:

Maer Langen Akker
Was geen Pakker.
. Bier en genever hield hem wakker.

Te Leuven:

In den Soekelaer.
Zyt hem genegen,
Was het niet waer
Hy had het gezwegen.

Tusschen Breda en Tilburg:

In den hert.
Ik woon hier aan de brug,
Hebt maar geen gezucht,
Wees maar niet benauwd,
Ik zal u helpen getrouw;
Het zij dag of nacht;
Blijft maar in die verwacht
Maar vertoeft hier een weinig.
Ververscht u, wat meer is,
Met bier of genever;
bij C. Beerens.

In 1825 bevond zich te Steenbergen (Noord-Braband) in de Blauwstraat, een wel gekalandeerde barbierswinkel, bediend door een dik, rond en zeer lustig man, die kon liegen alsof het gedrukt ware, en grappen vertellen zonder einde. Op zijn uithangbord waren afgebeeld een haarkam en een paar scheermessen, een paer jeneverflesschen en eenige roomers, waar onder 't volgende rijmken :

Die wilt zijn zoet en zacht geschoren,
Die komt des morgens, of daags te voren;
Want die mij 's avonds komt bezoeken,
Vindt niets als botte messen en vuile doeken.

« Daags te voren » wilde zeggen den zaterdag namiddag; « des morgens, » den zondag morgend. Van vroeg in den zondag ochtend kwamen er inderdaad zoo veel polderboeren om over hun gezicht te laten krabben, dat Wantjen de handen vol had met in te zeepen. De maart schonk gestadig schiedammers in, en de meester, die zeer handig was, bijgestaan van een paar rappe gasten, had zonder ophouden te scheeren, waarbij ook zijne tong niet stil bleef... Omstreeks negen ure waren de doeken reeds vuil en de scheermessen bot, zoo dat de boeren, die nadien kwamen om geschoren te worden, bijwijlen zoo sterk geraspt werden dat hun de tranen uit de oogen liepen. Waagden zy het alsdan eene aanmerking te maken, het bescheiden antwoord des meesters luidde : — « Ik kan er niet » aan doen, gij zijt vooraf gewaarschuwd door mijn uithang- » bord. » — De lachers bevonden zich dan altijd aan de zijde van den krabber, en de gepijnigden zwegen, voornemende in 't vervolg vroeger te komen, iets dat ook niet zonder invloed was op het vertier in borrels.

Het hedendaagsche Parijs vereert ook de Poëzij op het uithangbord. In de rue de l'Echaudé, 6, woont de heer Diot, coiffeur, schrijver of verantwoordelijke uitgever van dezen vierling, die geheel de plaats van zijn uithangbord inneemt :

o Têtes sans Coiffeur qui cherchez au hasard
Si votre barbe est longue et vos cheveux sans art,
Arrêtez-vous ici, vous êtes à l'Enseigne
Du merveilleux rasoir et du magique peigne.

Niet slecht, de fout in het tweede vers over 't hoofd gezien. Maar vindt gij niet, Lezer ! dat de dichters-zedigheid er ten eenen male in ontbreekt?

A l'Absolon, Lacroix, perruquier-coiffeur, rue Basse, buiten de Sint Denijspoort, 9. — Is de pruikmakerspoëzij ver-

maard als de kleur- en geurrijkste, die van meester Lacroix komt zeker niet de laatste in het genre. Zijn knuppelversken, gezet onder het tafereel van Absolon, levert daarvan 't bewijs :

Passans, contemplez la douleur
D'Absolon pendu par la nuque;
Il eût évité ce malheur
S'il eût porté perruque.

Lambert, perruquier-coiffeur, rue Notre-Dame-de-Nazareth, 28. Langs weêrzijden van de winkeldeur leest men :

Vous satisfaire est ma loi, Pour vous attirer chez moi.	Aux dames, par mon talent, Je veux être un aimant.

Een onmisbaar..... gebouw, staande in de rue des Filles-Saint-Thomas, digt bij de Beursplaats, draagt tot opschrift deze twee alexandrijnen :

Ah ! Ah ! madame, il faut que je vous dise adieu ;
Certain devoir pressant m'appelle en certain lieu.

Dit riekt naar 't letterkundig...... vertrek. Leeren wij hieruit tot hoe verre de fransche galanterie gaan kan.

Châtelet, coiffeur, rue St. Jacques, 121. — Op de glazen deur, na een *grieksch* opschrift, leest men :

Hic fingit soler hodierno more capillos,
Dexteraque manu novos ars addit honores.

Wat de nabuurschap van 't Collège de France en der Sorbonne al doet! Een ander coiffeur, van het Quartier latin, (rue Racine) had vroeger ook eenige grieksche woorden op de glasruiten zijner deur doen schilderen, benevens een spaansch en portugeesch opschrift, beginnende met *Assi coupon..* en eindigende met *alla derero modo*. Het is zeer

waarschijnlijk dat die Figaro van den linker Seine-oever het een of ander lid van 't Institut den baard schoor.

In 1835 las men te Parijs in de Rue Dauphine, 11, voor de venster, een geschreven bord, beginnende met den volgenden vierling :

CAPILLOCOME DE CALIN.

Cheveux qu'on idolâtre, adulés des zéphirs,
Sans vous le front est veuf de ses plus doux plaisirs,
L'amour dans ses tourmens vous dérobe une tresse,
Et l'hymen en reçoit le prix de sa tendresse.

Ja, André Chénier zeide 't reeds :

Sur des sujets nouveaux faisons des vers antiques!

« Cheveux qu'on idolâtre....? » Die artist veronderstelde zeker dat alle menschen coiffeurs waren. « Adulés des zéphirs.... » Poëtisch bij 't haar getrokken. « Sans vous le front est veuf de ses plus doux plaisirs.... » Men moest waarlijk naar Parijs gaan, in de rue Dauphine, 11, om te leeren dat de haren de zoetste plezieren van 't voorhoofd zyn. « Et l'hymen en reçoit le prix de sa tendresse..... » Goddelijk! het huwelijk ontvangt zijn loon van eenen haarlok....

Maar dit is nog weinig in vergelijking van 't artikel in proza welk deze dichterlijke lofspraak opvolgt :

« Il faut être d'une ignorance crasse comme l'onguent que je présente au public, pour ne pas avouer que les cheveux sont le principal véhicule de la séduction, le diadème naturel par lequel toutes les femmes sont reines.

« Fils d'un père (*artiste* was zeker vergeten) et artiste moi-même par vocation, toute ma vie a été un enchaînement d'études et d'expériences. Eclairé par les lumières que la science vient de jeter dans les branches les plus obscures de la chimie, et voulant faire aussi mon pas dans la voie des pro-

grès, j'ai composé ce capillocome ou onguent, qui, sans donner des maux de tête, sans occasionner la chûte des cheveux et sans en altérer la couleur, les nourrit, les suavise, les assouplit et leur donne ce moelleux éclat qui en fait la principale beauté et le premier ornement ; comme c'est pour le public que j'ai toujours travaillé et étudié, je veux aussi que le public, c'est-à-dire le plus grand nombre, jouisse des fruits de mon travail et de ma découverte. J'ai donc baissé le prix de mon onguent et je l'ai mis à la portée de toutes les fortunes.

» Calin. »

Véhicule de la séduction.... etc. etc.: hoe durven, na zulke overdichterlijke beeldsprake, Victor Hugo, Lamartine, de Musset en tutti quanti nog de pen opnemen? Dit laatste alléen kan ons intusschen ontslaan van de verplichting, meerdere specimina te geven van de coiffeurs-literatuur. Die heeren toch hebben 't met de commis-voyageurs gemeen dat, waar men er één van aantreft, men ze altemaal ziet.

IV.

Domme en zonderlinge vlaamsche uithangborden in proza.

Wij kunnen op de soort van opschriften, welke hieronder volgen, bezwaarlijk een anderen naam toepassen. Het is inderdaad opmerkelijk hoe, bij de gedurige ontwikkeling van het volksonderwijs hier ten lande, er nog zoo vele lieden gevonden worden die zulke droevige bewijzen geven van hunne volstrekte onkunde in de taal, die zij van hunne moeder hebben geleerd, op de school beoefend, en misschien nog dagelijks lezen. Eene vreemde taal *niet* kennen, kan wel nooit iemand als eene schande worden aangerekend, maar zijne eigene moederspraak onmachtig zijn, is er wel eene grootere domheid te bedenken? Wij weten genoeg dat tapper, kruidenier of baardscheerder geen Bilderdijk of Brill zijn moet, of kan; maar baart het geene verwondering, levert het geene ruime stof tot bedenking dat men, in dezen tijd van algemeenen vooruitgang, opschriften ontmoet, in welke de taal zelve schier niet meer te herkennen is?

Dit moet water zijn op den molen van zekere lieden, voor wie het vlaamsch slechts eene brabbeltaal, een gemeen, barbaarsch patois is, dat tot niets deugt, en zoo voorts.

Te Gent, in de Bagattestraat, aan een klein herbergsken :

Hier verkoopt men alle soorten van vies.

Is dit laatste woord alleen niet genoeg om de liefhebbers te doen walgen ?

Bij den Gruisberg: *In den Ariun de boom.*

Men ziet wel dat « Oranje » uit Belgie is gebannen.

In de Heuvelstraat: — *In de Gouwd-Blom.*

Buiten de Heuvelpoort : — *In de dry nieuwe Linden, hier geeft men bufstukken.*

Eenige stappen van daar : *In de Bruyloef*, en *O 4 Vents.*

Op Ter Platen : — *In den Blekken Leeuw.*

In de Oude Molenaarstraat : — *In den Barbir.*

In de Kerkstraat (voormalige Brugsche poort): *In de leersse.*

In de St-Lievensstraat *: X*** koopman in koolen en Engelsche.*

Die koopmans in brandbare *koolen* zijn in het gentsche bijzonder talrijk. Het Dampoortsche voorgeborgte schijnt er 't pluimke van te willen, want het doet zijn beste best om er nog allerlei versieringskens aan te maken. Zoo leest men onder anderen op den weg van Gent naar Destelbergen : *Kool-magesien.*

In de Wijngaardstraat : — *Hier verkoopt men bier en geeft men heette.*

Op de Groenselmarkt *verkoop men drank en plaest men dienstbode.*

De Keizerstraat is van ouds om hare meesterachtige uithangborden befaamd geweest. Nog leest men er :

In het Schepken (Leest : *Schip*). — *In de Herdorinne.*

Onlangs bemerkte men er nog een bord, beklad met eene figuur die een' kurassier verbeelden moest, en waaronder Borstelmans teekende : — *In 't kassierke.* — De fout hem opgemerkt zijnde, zette hij dadelijk zijne ladder weêr tegen den gevel, en verbeterde het in.... *Kasseeuwke.*

In de *Cité ouvrière* heeft men eene nieuwe benaming gevonden voor den gevleugelden nachtzanger onzer boschaadjens :

In de *Achtergael*, verkoopt men drank.

In de Sint Amandstraat : *In 't Barjeke.*

In de Dampoortstraat :

De gebroeders C..... slot en kachelsmet.

In voormelde Kerkstraat : — *Barrier in haersnijder.*
Bij de Visscherij, op eenen paal : — *Er leiggen wolfenyzers.*
Bij St-Jacobs : — *In den sch*
aepboer.

Op de Vrijdagmarkt, bij een' blikslager : — *In de gaude Plum.*
Aan de Kernmelkbrug verkoopt men *Zenever.*
Op het Steendam : — *Rens- en Spekverkooper.*

Ziet eens hoe gevaarlijk het is, vlaamsch dichter te zijn, en tot buurman eenen afstammeling van Breidel te hebben...
In den Krommen-Elleboog : — *In den Eenigen Zoon.*
Dit is blijkbaar ingegeven door de moederliefde.
In de Kortrijkschestraat op den lantaarn eener herberg : (Aan de eene zijde) : — *In het Keettie.* (Aan de andere) : — *In het Kettje.*
In voormelde St Lievensstraat : — *In de Kran.*

Op de Veerleplaats heeft men *den Kelder Gods.* Vroeger heette een slecht befaamd kroegjen : — *Het heilig Graf.* Te Berchem, bij Antwerpen, vindt men *het Hemeltje.*

Over weinige jaren was hier nog een staalken te zien van den indruk die de lezing der *Illustration* op sommige menschen maakt.

Wij willen spreken van den *rébus,* geschilderd op de deur van eenen kruideniers winkel, en saêmgesteld als volgt :

Eerst de letter B, dan eene okkernoot, vervolgens de muziektoon *ré,* waarna een vogelnest, en tot slot de letter R.

Er is fransch noodig om dit problema klaar te krijgen :

B is B. Okkernoot is in 't fransch noix.

Dus B, noix, of Bénoit.

De muziektoon *ré* is ré ; vogelnest in 't fransch is nid; R is R. — Dus Re, nie, r, of Renier. Summa summarum, Bénoit Renier.

Zoo een ding ware voorzeker mooi, diende onze naam om *geraden* te worden.

Tusschen de voormalige Sint Lievens en Brusselsche poorten smaakt men 't genot eener *Pleesante* Wandeling, en kuijert men verder buiten de Dampoort, men ontmoet er een schoon *Liendeken.* Als de lange winteravonden op handen zijn, ga men eens langs de Brandstraat, en men zal er op een vensterglas zien : P. Br..... *kop en blikslager, vertint yzer en koper, kinkees kusschen en vermaken.*

Op de Muide : — *In den Plesante Stoeldruyer.*

Aan den hoek der Galgenbergstraat : *In het Misverstand.*

Zeer beduidend. Twee brouwersgasten dragen eene ton. Zij moeten den kelder in, doch een hunner keert den anderen den rug, en wil weêr op de straat, terwijl zijn gezel den trap afstijgt. — Dergelijk misverstand neemt men dagelijks en in

alle standen en bedieningen, in menige huisgezinnen waar. Men dient al aan éene lijn te trekken, wil men ernstig iets bevorderen.

Een ander satyrisch, doch thands verdwenen bord bevond zich nog een jaar geleden in de Palingstraat. Het verbeeldde eene vrouw die bezig was eenen Moor te wasschen, en droeg tot opschrift: *In den verloren Arbeid.*

Te Mariakerke is een *Verzetten Kriekboer*. Die man moet zeker geen beenen hebben, daar hij bij zijne *verhuizing* dient verzet te worden? Mis, Lezer! de man is op 't bord staande afgebeeld.

Te Ledeberg had men vroeger: *Au pucelle de Gand.*

Ter vergoeding heeft men er nu: *Het Ruske.* Beduidt men daarmede een Roosken of een kleine Rus? Het onderscheid is groot, en wij hadden gaarne dit raadsel verklaard gezien, doch de kladder kent waarschijnlijk Boileau's regel: — *Le secret d'ennuyer est celui de tout dire.*

Te Meirelbeke: — *In ter hand.*

Te Schelderode, en vele andere dorpen: *In den Lieuw.*

Te Melle: — *In de Klooke.*

Te Bachte, aan de brug: — *In Bagde bruge, verkopt men drank.*

Te Belcele aan den steenweg:

A. SOULIERE.
Koperslager pompmaker hyzer Magazyn
Fabrikant in parapluen verkoopen en repareren
pre fick.

Te Vurste: — *In het Zwaentin gemeente huis.*

Te Lovendegem: *In elk weirdhem*: *V. K. M. D.*

Om eene slechte taal te schrijven, ja! kladder. — Men be-

weert dat dit « elk weirdhem » eenigzins betrek heeft met de knappe deerne die gemelde herberg bewoont.

Op den steenweg van Lovendegem naar Somergem, regt over den eersten molen, was eene herberg, waar geen mensch het kon houden: de neering vluchtte dit huis als eene pest. Nu zes of zeven jaren geleden, nadat de woonst een drietal jaren was onbewoond gebleven, kwam het een moedige herbergier weêr beproeven, en stak een bord uit met de woorden:

IN DE HOPE VAN BETERNIS.

't Schijnt dat het er thands weinig beter gaat dan vroeger.

Te Seevergem: *In het konyn. Hir. verkoopt. men. drank.*

Een punctum is eene versiering op 't uithangbord. 't Is een klein kostjen en staat net. — In dit genre hebben wij nog:

Te Eecke:

In den Beer, by J, Fraeyman.
Lozement. te. voete. en. te. peerde.
Locement. apied. et. cheval.

Te Semmersaake:

In; het; gemeente; huys;
logement; te; voet; en; te; peerde.

Te Auwegem:

In: de, oppe, van, vreede,
Verkoopt, men, drank.

Te Seevergem: — *In de Konyngin.*

De borstelaar, die daar zijnen verw aan verkwist heeft, is van gevoelen dat er tusschen konijn en konijngin weinig of geen onderscheid bestaat. Immers hij teekent onder 't op-

schrift aan de eene zijde een konijn, waar een man op zit, en aan de andere zijde, nog een konijn!

Te Eecke: — By J.B. Dekien, antiquar verkoopt men alle soorten van kruideniers waeren catoen catoenette neusdoekken koussen, alle soorten van rysblome, gruis, kerkens en rysblome, matrasseslager en pluimkuischer aen eenen civilen prys.

Nog te Eecke: — *In de Lerze.* — *In de Kloke.*

Te Eyne, aan de Spoorwegstatie:

In den Belg.
Estaminet
LEVE DE KONING!

Te Auwegem:

Tapper in den Leeuw
Au lion
HIER STAAD DE DILIGENCIE

Wij vergeven den tapper de enkele fout van zijn bord, uit eerbied voor dit eerwaardig overblijfsel ('t eenige dat wij op onze reisjens in Vlaanderen mochten aantreffen), voor dit eerwaardig overblijfsel of herinneringsteeken aan eenen tijd, toen men Kaas algemeen met dubbele *a*, en Koninklijk met *i* en *j* schreef.....

De opschriften der drie laatst vermelde gemeenten bevinden zich allen op de baan van Gent naar Audenaarde. Opmerkelijk is het, dat geen enkel bord den moedigen optocht naar — of den rouwvollen terugkeer van Gavere herinnert, alwaar, zoo men weet, in 1457 de gentsche gemeente voor altijd verslagen werd onder de fransche huurbenden van den *goeden* hertog Philips; terwijl daarentegen schier elke gemeente, langs deze baan gelegen, een bord heeft met *den Keizer*: onloochenbaar

bewijs dat Karel V langs daar veel van zijne poetsen moet hebben uitgericht, of minstens dat hij die streek veel malen moet bezocht hebben. Inderdaad, was 't niet te Audenaarde dat zekere Johanna Vander Gheenst woonde?

Niet verre van Audenaarde, op de baan naar Leupegem, mocht de reiziger zich over enkele jaren te midden van *het Land van Belofte* wanen. Ongeminderd dit opschrift had men er een *Palestienen*, een *Jerusalem ;* dan een *Babylonie*, en eindelijk een *Egypte*, dat heden nog bestaat. Denkelijk zullen al die opschriften van éen en zelfden borstel zijn, die een bijzonder zwak moet gehad hebben voor 't Morgenland.

Te Audenaarde heeft men, rondom de Groote Markt, nog al veel kelders waar *kaffé*, *koffy*, *caffé*, *café*, *kafé*, *kofy*, *drank en bier* wordt getapt.

Over twee jaren vond men nog te Massemen-Westrem onder 't konterfeitsel van den wereldbol :

Hier in de weireld woont
Simoen Raes, kleermaker
en herbergier en zyne vrouw
Marie-Theresia De Deyn,
mutsenstelster, en zy
leven in de hope en de
vrede met hunne
kinderen, bemoeit u
met uw eigen zaken !

Dit bord is van aart om zonderlinge gedachten omtrent dit vredegenietend (?) gezin te doen ontstaan....

Te Ursel leest men :

In den gekerden Keyzer,
by J. Van Aelst
Verkoopt men drank.

Te Gontrode : *In de Pauweleue.*
Te Maldegem dorp :

In het Boldershof
verkoopt men drank
By P. De Brabander en asschen.

In de zelfde buurt woont een *Veearsts.*
Te Schelderode, bij 't opklimmen des heuvels :

IN DE NIEWMODE TAPT MEN DRANK
van dage



voor geld en
morgen voor niet.

Te Beirlegem : — *In den Tarandus.*
Te Saffelaar : — In
Leopol
taep men
by P. V. V.

Te Sint Martens Laathem, gehucht Baarle-Frankrijk :
In het Scheppershuis. — *In den Aenker.* —
Ibidem, op den steenweg naar Kortrijk : — *In het scees.*
Te Nazareth : — *Ik jager.*
« Ik Jager » schiet naar eenen haas die in de lucht hangt of vliegt.
By Deinze :

By I***, temperman, schrynwerker, gaet ook uit werken, in daghuer aen die 't begeert, wagen en kerremaker en maekt ook doode kisten.

Te Sint Jan-in-Eremo, digt aan de Boerenkreek, op eene herberg: — *In de Klap-Coote.*

Wat of dit beduiden moge? *Klap* kan bezwaarlijk iets anders beteekenen dan praat, babbel, kout. Maar Coote? Cot, Cota, Cote beteekent in 't angelsaksisch hutte. Dus krijgt men *kout-hutte*, of een huisjen waar men gewoonlijk bijeen komt om te praten. Men zegge nu dat er geene taalkundige potkladders zijn!

Te Sint Laureins (dorp):

Den tyd zal alles leeren by M....
Verkoopt men drank.

Die M.... geeft zich hier uit voor een tamelijk dom schepsel. Welke zedigheid, en dat bij eenen herbergier!

Te Nederboelare, op den gentschen steenweg, boven eene herberg:

J.-B. De B.
kloefmaker in den logtbal.

Deze is nu zeker wel de *hoogste* kloefkapper die bestaat?

Te Loohijfte : — *In den grysen hinckst by J De Bruyne, taebt.*

Te Waarschoot op de Varkensmarkt : — *In den handel van Commercie.*

Al zoo erg als den *Heiligen Sint Job*, vroeger op het Steendam, te Gent.

Te Denderhauthem :

In het grooet Iddergem by
C. De Conseth fackter in gra-
en en zaeden.

Te Bachte Maria Leerne, (beter : Maria Leerne Bachte) :

In de Kooge.

Bedoelt men hier het vaartuig van schelpvormige gedaante, of iets anders? Men roept soms nog al ligt « fout » zonder grond. Zoo zoû het opschrift : *In het gek*, te Lokeren, menigeen doen vermoeden, dat hier de *g* voor eene *h* staat, en nogtans is het goed, daar *gek* een scheepstuig beteekent. Maar Kooge, wat mag nu Kooge zijn !

Te Waterland-Oudeman : — *In Celeskest tapt men.*

Celeskest, verbastering van 't oude 's Helich Kerst, heilig Kerst of Christ.

Te Gavere : — *In den garde Civieck.*

Ibidem : — *E. Verspeelt, taerwe en zaedscheerder. Herbergier en verkoop dranck.*

Dat noemen wij : duidelijk zijn. — Te Zwijndrecht vindt men : *In Trien goê bier by J. D. V.*

Dit zonderling opschrift komt voort van eene vroegere bewoonster dier herberg, met name Catharina, die uit der mate lekker bier verkocht. De dorpelingen veranderden, tot gemak van spreken « bij Katrien om een goed glas bier, » in « Trien goê bier, » en dit werd den titel van 't uithangbord.

Te Welden, langs de groote baan : — *In de Koftegarde.*

De kladschilder heeft de R van Kortegarde (verbasterd van *corps de garde*) half in waterverw gesteken, zoo dat nu eene soort van F zichtbaar is. Is hier misschien eene repetitie van het komediespel der brugsche *Vriendschap* gehouden ?.....

Te Zwijnaarde : — *In den Hul.*

Zonder het te weten misschien, heeft hier de verwer een verouderd nederduitsch woord gezet, beteekenende een linnen kapjen, eene soort van vrouwenmuts.

In de zelfde gemeente, niet ver van de kerk, bevindt zich aan een klein huizeken het zonderlingste uithangbord dat wij in gansch Vlaanderen mochten aantreffen. De hierbij gevoegde schets is getrouw naar 't *oorspronkelijke* — ja waarlijk oorspronkelijk! — vervaardigd.

Te Geeraardsbergen: — *In de kontante Penningen.*

Te Aalst, Leopoldstraat: — *F. De Coninck-Boone, winkelhier en fruitenhier.*

Ibidem, Vaartstraat: —

Te koop by J.-B. Pussemier
wit kalk in tonne en schalien
en koopman in hoppe.

In de zelfde straat woont « *J. Van Hoorbeck, voerman en herberguer.* »

Op den weg van Bloemendaal naar Brugge :

Hier scheert men.
Myn zoon is notaris,
Hier zet men lavementen.

Te Brugge, op de kaai achter het Stadhuis :

Hier fabrikeert men
AMERIKAENSCHEN tabak van AMSTERDAM.

Die *toebakier* is ten minste rechtzinnig.

Te Brugge, Peperstraat : — *Huis voor omhoogkykers.*

Ibidem, zelfde straat, voor de venster van eenen blikslagerwinkelier :

Hier verkoop
men cenive
r aen 5 centi-
-men den
druepel
en bier aen
8 centen.
de kanne.

'T is goedkoop.... Maar is 't bij den uithaal ?

Op de Ganzenplaats, op den gevel van eenen winkel : — *In de kleyne winste verkoopt men...*
Wat men daar verkoopt, weten wij niet.

Zeker hoekhuis, te Brugge, had eertijds een bord, welks eene helft in de vóór- en de andere helft in de zijstraat hing. In de vóórstraat namelijk las men :

Hier maakt men kinderen-
en in de zijstraat :
en vrouwenkleederen.

Onnoodig te zeggen dat de schaëbeletters dit bord hebben doen veranderen.

Te Oostnieuwkerke: *In D. Kruistrad.*
Te Clercken:

By Cies Verdru.
Franschbrood en horlogien.

Nog te Clerken, op eene vensterruit:

Hier copt men

En daaronder liggen een pottebezem, een ajuin, een stok-

vischvel, een aardappel, een gedroogd franschbrood en een koffijpaksken.

Te Wouwen vindt men een specimen van de teekenkunst der Kladborstels. Boven de deur eener herberg ziet men een viervoetig dier geteekend, dat eenigzins trekt op eenen mol en daarbij iets heeft van den ezel: dit wonder heet *het Zwijntje*!

Hoe jammer dat Buffon dood is, en dit Wouwensch schepsel niet nader beschrijven kan.

Te Wouwen, langs den steenweg naar Dixmude:

Carel Raes
Slagter ne Winkelier.

Te Merckem:

In het hof van commercie,
verkoopt men drank,
Is ook slagter.

Nog te Merckem, langs de IJper-kalsijde: *In de niewe weirelt, verkopt men dranck.*

Die man is een vriend van *vernieuwde oudheden.*

Te Gheluwe: — *In de Pekke* (Pikke?)
Te Caaskerke: — *In de Platluis.*
Te Sint-Kruis: — *In de Smul* (Brasserij, slemp?)
Te Rollegem: — *In de Lante.*
Te Lendelede: — *In de Lutse.*
Te Vladsloo: — *In de Prael.*
Te Woumen: — *In het Roone-Verdriet.*
Te Clercken: — *In den Preekboom.*

Zoû dit laatste zijnen oorsprong niet vinden in den tijd der

Geuzen, toen in de vrije lucht, op hoogten, molens en misschien wel in de kruin van leegstammige boomen, gepredikt werd?

Te Handzame, digt bij het spoorwegstation :

Tenden den dam
verkoopt men klakken en drank.

De opsteller van dit mooi dingetje heeft toch zeker geene dozijn broeken op de schoolbank versleten.

Te Merckem, op de IJpere-kalsijde :

In de grote Blaese, drancken logist te voet
en te peirdt.

Te Wulpen : — *In de Warande, verkoopt men dranken en melk.*

In een dorp, nabij Veurne, op de deur eens particulieren :

Klinkt een of twee keeren; als men niet komt open
doen, zyt zeker dat er niemand te huis is.

Te Rousselaar, aan een klein huisjen :

Hier verjongt men menschen
by Raveschot Anna
kleermaker.

Dat een *snijder* de menschen kan verjongen is eenigzins twijfelachtig, ten ware men door verjongen verstond *verkorten.....*

Maar de man is tevens *baardknipper*, zoo men geloof mag slaan aan een geschilderd ding, welk men zegt een scheermes te verbeelden.

In zekere streken der provincie West-Vlaanderen spreekt men den *uu* klank uit als *eu*. Zoo treft men er zeer dikwijls

aan : *Huis te keuren*, — *Men vraagt eene scheurster*, — *Scheur en wagenkot*, en dergelijke klankverwisselingen. Zoo maakte men ook van 't eigenlijk Vuurne (stad) Veurne. Dit vindt meest plaats in den driehoek tusschen Rousselaar, Veurne en IJper.

In het Thieltsche vindt men in de herbergen dikwijls aangekondigd: *Baarloop*, door het steken of hangen uit de venster van eenen groenen tak. Dit woord schijnt voort te komen van achter de *baar* loopen, een lijk naar 't kerkhof vergezellen, na welke plechtigheid dan gewoonlijk eene eet- en drinkpartij in de herberg voor de genoodigden of vrienden des aflijvigen gehouden wordt. Baarloop geeft te kennen: er is een koekebrood, een *baarkoek* te verspelen met de bol, en een kleiner dito met de kaart. Die koek is opzettelijk voor de partij gebakken en versierd met allerlei figuren. Dit gebruik is oud, en lokte telkens veel volk naar de herberg waar het plaats had; maar sommige tappers, die *te gauw* willen rijk worden — ja men vindt die in de steden niet alleen — gaven er in dezen laatsten tijd wat veel korts na elkander, hetgeen tot gevolg had dat de feest niet zoo druk meer bezocht wordt.

Te Eessen en in heel het Dixmudsche is eene soortgelijke uitspanning gekend onder den naam van *Koekezondag*.

Te Leysele (West-Vlaanderen) aan de fransche grens, was over een paar jaren nog een huisken, boven welks deur men las het enkele woord:

STAMENAY.

Bescherelle wil, dat dit het vlaamsche woord is van *estaminet*, als afgeleid van *stam*, familiestam, daar vroeger tijds in Vlaanderen de gewoonte zoû bestaan hebben onder de familiën, zich beurtelings bij 't eene of andere lid der maag-

schap te vereenigen, en men aan die bijeenkomsten den naam gaf: *in stamme*, in familie zijn.(1)

Te Wacken, geboorteplaats van den vlaamschen dichter De Borchgrave, heeten schier alle herbergen hotels, gelijk in 't Walenland en in Frankrijk, en zijn de meeste opschriften in 't fransch.

Te Antwerpen leest men op den Kauwenberg: — *Hier schept men op.*

Wat schept men op? Zwijg, domhoofd, en hoor wat Lafontaine zegt :

Loin d'épuiser une matière
Il n'en faut prendre que la fleur.

In de Kuiperstraat, zelfde stad : — *Magazyn van houd.*

Wy hebben niet naar de oplossing van dit opschrift in het magazijn durven vragen, uit vreeze daar, onder het een of ander voorwendsel, *gehouden* te worden. Ziet eens hoe nadeelig een slecht uithangbord is aan de neering!

Zelfde stad, digt bij de Kempensche vaart :

In de Neuwe Vaart
estminet
bey C : Klops.

Daar is een gansche hutsepot uit te *kloppen* : klankverwisseling, dubbel *aa*, weglating van letter, en overtollige letter. Juist, zoó heeft elk zijn goesting.

---

(1) In de XIIe eeuw waren nog geene herbergen, maar aan *plaatsen ter herberging* was geen gebrek, vooral niet in de kloosters, die open stonden voor arm en rijk.

In den beginne behoorde het recht om bier te verkoopen en eene taveerne aan te leggen, aan den Graaf des lands of aan de Heeren der bijzondere Heerlijkheden.

Daartoe moest eene bepaalde vergunning worden aangevraagd.

(Zie Hofdijk, *Ons Voorgeslacht*, IIIe deel).

In de Haarstraat :

Hier verkoomen zand,
In het grood en in het kleyn.

In de Huikstraat (in blauwe letters, zoo groot als kurassiers-laarzen) : — *Hier mackt men bifsteks Aeleuren.*

In de Pelgrimstraat : — *Hier watsht men met stuk.*

In de Sauciesstraat, voor de venster van eenen beenhouwer, op eene doodkaart : — *Besste vlees aen* 50 *sentie me het pond.*

In den Arend, by weduwe Klampers, verkoopt alle soorten van pamade, belast zich met boodschappen te doen, geeft les in de guitare en verkoopt taf voor de eksteroogen.

Op den Dam (zelfde stad) : — *In de Snelle.*

In de nabijheid der Wolstraat :

Hier verkoopt men
schoone neüwe leerzen
aen 13 1/2 frangs en 14 frangs.
neue stoffe bottine
aen 5 fr. en met tallons 5 1/2 fr.
en neuwe mans schoenen
aen 6 1/2 en 7 frangs
Keijgers en hoogen
Stoffen aen 2 1/2 frangs
alles met respensabeleteyd
als er geen gemaekt zyn de maet te nemen.

In de Pandstraat : *Opregte eyndhoofsche snyf.*
Deze nieuwmodische snuif zal niet diep in den neus schieten.

In de Hemelstraat, vijfde wijk :

Hier reparert men
guta persika galohcen.

In de Klaverstraat, op de vensterluik van een herbergsken, onder de afbeelding van een' koffijpot en eene tas : *Taffepot en taminet.*

In de Zirkstraat :

« Avondschool in het fransch en vlamsch alsook leerende voor de eerste communie aen eenen civielen prys en hier schryft men brieven door de weduwe X.... »

Wij vragen een diploom voor die vrouw.

Op de Minderbroedersrui :

In de maste
Top
Schenk men koffe op
met de pot en
kan.

In de Beggijnenstraat :

Jos. S......
Vleeshower.

Op den hoek der Melkmarkt, in een goederenwinkel :

In den Witvoet.

Het is wonder dat de schilder hier niet neuswijs was, en zette : *Witten Voet.* Witvoet is de spotnaam welken de Aalstenaar draagt, gezamenlijk met dien van *Draaijer.*

In een schoenmagazijn , op de Minderbroedersrui (voor de venster) :

Hier vraegt men eene gast
om op den winkel te zitte.

Op de Veemarkt, voor de venster eens barbiers :

Ier scheerts men
Vandaeg voor niiets.

Op de Koornmarkt : — *Hier verhuert men hoeden om te trouwen*. Volkomen in de behoefte onzes tijds... Dit uithangbord is genoeg om de huwelijken onder de sinjoors met 20 procent te doen aangroeijen.

Te Lier, Antwerpsche straat : — *P. Cloof, meester scaellidecker*.

Te Thielen : — *In den Muyzert estamenét.*

Te Casterlé : — *In den niven buyten.*

Te Westerloo : — *In de nief ploeg tapt men goed disters bier by Moeder An.*

Te Erps : — *In den voegelensanck tapt men bier en brande*

Aldaar nog : — *In den princs. Maes koopman in haever.*

Te Westmeerbeek : — *In de buyting herberg.*

Te Putte : — *Het Panenhus herberg.* — *In de weingaert.*

Op den Lierschen steenweg, te Mechelen, nabij de Bruinekruische brug, onder een' geschilderden.... koffijpot :

Huer tabt men buer.

Te Burght :

In den Koninck
by I. B. De Koninck

al om vermaerd als volgt :
Doctor, chirugyn, in heêl, en vroedkunde, veeaerts, grofšmid, koperslager, pomp, stof, slot, en horlogiemaker waerom zou ik niet aen een wyf geraken verzoekt wat werk van de menschen.

Prys — prix — fix — just
Burght 5 wyk, Seefhoek N° 142
Pekel-haring straet.

Te Broechem staat op een bord eene min of meer slecht geschilderde vischgraat afgebeeld, waaronder men leest: « *dit is vies been!*

Langs den weg van Forthem naar de Rabbelaar:

By de wedu Laplaise
een weinig verder landst
den Straete kant, verkopt
men weet zand.

Te Mechelen: — *In het Steir.* (Ster).

Gelijk in West-Vlaanderen *eu* voor *uu* wordt gebezigd, spreekt men te Mechelen veelal de *ij* en *ei* als *a* uit, en anders. Een tapper die nooit dan het gemeen straatdialekt zijner geboortestad gesproken had, deed op zijn bord schilderen: *In den Razenden Passant.* Er zullen zeker weinig *Reizigers* over die uitnoodiging gevleid zijn geweest!

Op den weg van Aarschot naar Scherpenheuvel, boven eene herberg:

In de eyderin ziet men zugten.

Te Diest: — *De keizer binnen Diest.*

Te Laaken:

In den LEOPOL staminet
Magasyn van Houille.

Te 's Hertogenbosch, op de deur van een' baardscheerder:

Verkoop en inkoop van menschenhair IN
ALLE KLEUREN.

Dit lezende zoû men goesting krijgen eene *blauw-* of *groen*harige pruik bij den *Jasmin* van 's Hertogenbosch te koopen.

Te Villers-Orval (Luxemburg), is een gemeenteraadsheer

die de vaderlandsliefde op eene zonderlinge wijze verstaat. Zijn uithangbord stelt voor: — « Een keizerlijke arend, die Belgie uitdagend beschouwt, en waarboven de fransche driekleurige vlag is geschilderd. » — Worden er ook eerekruisen voor zulke voorbeelden gegeven?

Eindelijk te Weenen las men op het laatst des jaars 1857 voor de venster van een jongen koopman, de volgende plakkaart:

« De eigenaar van dezen winkel zoû gaarne een
» braaf meisje of knappe jonge weduwe trouwen. »

Als er ooit brevetten worden verleend voor 't vinden van vernuftige middelen om klanten te winnen, bevelen wij dien jongen koopman even sterk aan de welwillendheid der oostenrijksche regering als aan die der knappe jonge deernen aan.

V.

Vlaemsch en fransch, al ondereen.

Van de opschriften in rococo-taal, als het vorige kapittel behelst, tot de gemengde of vlaamsch-fransche, is de afstand niet groot. Er zijn menschen in ons land die zeggen : De belgische bevolking is saêmgesteld uit twee verschillige rassen, die elk eene verschillige taal hebben. Zoo laat ons verbroederen, en geven wij aan ieder wat — dan heeft de booze niets.

Te Gent, Bennesteeg, vindt men : — *In den Cuirassier.*

Op den steenweg van Gent naer Eecloo :

A l'empereur Joseph,
Chez J. Deweerdt,
Halfwege Eecloo en Gent.

Te Loochristij : — *In de groote grosse Caisse.*

Groote grosse.... hoe lief. De potkladder die dat geborsteld heeft moet een vriend zijn van duidelijkheid, daar hij liever tweemaal zijn voorwerp bepaalt, dan gevaar te loopen kwalijk begrepen te worden.

Te Massemen, op de baan naar Brussel : *Au Strop.*
Te Baalegem : *In Sint Ivo, bon Bier.*
Te Wichelen, bij het Spoorweg-station :

A la grande Station, chez J. P. S***
koopman in koelen.

Te Mullem (steenweg van Audenaarde naar Eecke), op het huis bewoond door den eersten ambtenaar der gemeente :

A la tête de Moriaen.

Te Aygem (Aalst) :

*** Peintre et vitriers
Hy zet ook cheesen.

Dat ziet er vrij aardig uit, niet waar Lezer? Eerst zoû men denken dat hier gedoeld wordt op cheesen, de ligte rijdtuigen welke ieder kent. Maar de zoon van den *peintre et vitriers* is schareslijper, die zich speciaal toelegt op het *verhevenste* deel van zijn bedrijf: het slijpen of zetten van *scheersen.* Cheesen is dus eene nieuwe verkorting van scheersen, waar zeker wel een brevet aan verdiend is.

Te Kortrijk, digt bij de Gentpoort : — *Au Kring.*
Ibidem : — *In de Splenade. (Esplanade.)*
Te Ardoye : — *In t' Schamp-a-vue.*
Te Antwerpen, in de Lange Nieuwstraat :

BEESTE
galoh en
d frs. 4.
a frs. 4 — 50 c.

Te Antwerpen, omtrent de Leopoldstraat : — *Ici on schenk di café op.*

Te Berchem, (bij Antwerpen): — *In de belle Zwaen.*

Te Putte: — *Ablatoire,* herberg.

Te Lier, Gevangenisstraat:

Atelier doreur et encadreur,
in 't oud steen. — Estaminet.
A... L...

Te Ruysbroek aan de statie:

in de Vanpeur
AuoJourdhoi Pour de larGeat,
de Main poer rein.
By Pilet.

VI.

Uithangborden in belgisch fransch. — Fransche opschriften.

Hier ontmoeten wij eenen voorraad welks onuitputtelijkheid ons waarlijk afschrikt.... Dank aan het *wijze* bestuur der mannen van 't jaar dertig, die met onverzoenlijken haat alles wat maar nederlandsch, alles wat maar eigendommelijk heette, ten onzent vervolgd, verdrukt, gehoond, verbannen hebben waar 't in hun vermogen lag; dank aan de ellendige inrichting van het openbaar onderwijs, waardoor onze jeugd geheel en al vervreemd wordt van de landstaal, en bij gevolg van de aloude geaartheid en zeden — heeft, ook in zake van bord- en muurkladderij, het fransch hier almachtig veel veld gewonnen.

Wij zeggen « fransch » — doch bezondigen wij ons niet te zeer wanneer wij de vreemdaardige opschriften, welke als ijsselijk verminkte lijken van den grootschen boulevard der trotsche hoofdstad tot in het eenzaamste hoekjen van het afgezonderde dorp voor onze oogen spooken; wanneer wij die taal en literatuur die ons of in een spotlach doen uitbarsten of ons 't bloed van ergernis doen koken, « fransch » noemen?

Eilaas! zóo verre heeft ons 't stelsel der officiële verfran-

sching gebracht, dat wij den vreemdeling schier niets uiterlijks meer kunnen aanbieden hetwelk van *ons* leven, van *onzen* arbeid, van *onzen* geest, van *onze* ziel getuigt; dat wij alleen voor dit vernepen, armzalig vertoon eener schuldige zwakheid nog een medelijdend schouderophalen van den Franschman—ons ideaal, onze God!—erlangen; dat de Engelschman en Duitscher alleen een verachtelijken blik voor de schandelijke verloochening van ons zelven, overheeft.

De vlaamsche drukpers heeft gepoogd tegen die mode dolheid een stevigen dam op te werpen; maar oude gewoonten zijn kwaad om laten, en dagelijks ondervinden wij, dat zelfs het alom gevreesde spook, wiens naam Bespotting is, daar niets tegen vermag.

Wie het meest bijdragen om met die soort van chineeschfransch onze borden vol te kladden, zijn wel de jonge *maîtres-tailleurs*, de *coiffeurs* en *peintres-décorateurs*. Het meeste deel dier gasten gaan zich in het bedrijf te Parijs of minstens in het verfranschte Brussel perfectionneren, en komen later in hunne geboorteplaats terug, gekurasseerd met eene dozis geleerdheid welke zij ten allen prijze zoeken ten toon te spreiden, ook al kennen zij maar een enkel woordeken fransch, gelijk de snuggere snijder uit Beirlegem (gemeente van 439 zielen!) die op zijn bord liet zetten:

In den Pelikaen by B. Van Steenberghe-Deprez
Tailleur. (1)

(1) Verbastering brengt allerwege hare eigene straf mede. Een van die halfbakken Vlamingen, die kost wat kost toonen wilde dat hij zijne moedertaal vergeten had, gevraagd zijnde waar hij de twee laatste jaren had doorgebracht, antwoordde naïef: *j'ai été un âne à Anvers, et encore un âne à Louvain.*

Eene andere oorzaak van de verfransching is hier — zoû men 't gelooven? — de ijzeren spoorbaan... Wel is waar niet regtstreeksch, want ook hier klimt de schuld eigenlijk tot de regering, die, doof voor alle gezonde rede, in 't hert van Vlaanderen schier uitsluitelijk fransche beambten aanstelt bij ieder station; alle opschriften uitsluitend in 't fransch doet stellen, terwijl de treinbedienden aan elke halt gewoonlijk den naam der plaats in 't fransch aankondigen. Dit doet ten laatste den simpelen buitenmensch veronderstellen, dat zijn oud vaderlijk Eecke, Wichelen en Olsene eene verouderde benaming is, welke dient vervangen te worden door 't prachtig klinkende Eck, Vichlèn, Olsèn, en de kladborstel-modeslaaf gelast er zich meê, deze op de vleugels van den stoom aangebrachte taalcivilisatie wereldkundig te maken. — Wie zoû ooit gedacht hebben dat het wonder onzer verlichte eeuw, de stoomwagen, welke van een' anderen kant zulken heilzamen invloed op de volksbeschaving uitoefent, een werktuig zoû geworden zijn om den bloei onzer geliefde moedertaal te verhinderen? dat, alom waar hier een ijzeren weg wordt aangelegd, het dietsche leven versmacht, als van den grond weggevaagd schijnt? (1)

(1) Haasten wij ons eene prijsbare uitzondering te maken ter gunste der spoorbaan van Eecloo naar Gent, waar al de opschriften aan rijdtuigen enz., in degelijk nederduitsch zijn. — Van het spoor naar Staats- of Provinciebaan is maar één stap te doen; bij de vernieuwing der wegwijzers in de provincie Braband heeft men dezer dagen op eene schandelijke manier met de vlaamsche benamingen omgesprongen : zoo leest men op den Ninoveschen steenweg, digt bij Brussel: *Dilbick* in plaats van *Dilbeek*; op de gentsche kalsijde: *Bolbeck* in stede van Bollebeek, *Maxenseele* voor *Maxemzele*; *Opssyck* voor Opwijck, enz.

Dit is waarschijnlijk gedaan om het Napoleon des te gemakkelijker te maken als hij eens....

Het bewijs zal men vragen? Uit twintig nemen wij er slechts één. Sedert de aloude gemeente Beveren, bij Audenaarde (1) *den vapeur* (eene herberg met dezen titel) in haar midden ziet, is de langbekende herberg *de Kroon* in *la Couronne*, de *Luchtbal* in een' *Ballon* veranderd; is er een fransche *St. Eloy* verschenen, en zoo voorts — terwijl b. v. te Meulestede, aan de voormalige gentsche Muidepoort, waar minstens een dertigtal herbergen worden aangetroffen, slechts een paar borden den franschen lap om hebben.

En nogtans onze burgerij, de massa, het eigenlijke volk heeft niet loszinnig afstand gedaan van zijne taal: het éenige erfdeel van 't groote voorgeslacht. Dit bewijst zijn dagelijksche omgang, dit bewijzen weleens de scherpe, nijdige protestatiën welke in zijnen schoot door de stelselmatige taalverdrukking worden uitgelokt; als te Antwerpen, waar het volk *Jardin Botanique* zoo bijtend vertaalt door *het Botterikken Hof;* als onlangs te Gent, bij gelegenheid van het opschrift aan het *Maison de Sureté*. Zekeren morgend vond men op de houten

---

Tusschen Sas van Gent en Selzaate staan twee palen: een op de Zeeuwsche grens, hij draagt: *Rijksbelastingen*; een op de Vlaamsche grens, hij draagt: *Droits de l'Etat*.

Het belgisch bestuur doet dit uit beleefdheid voor zijne buren; het spreekt de Axelsche boeren en de Zeeuwsche schippers aan in de taal, welke zij best verstaan. Het gaat met de zelfde hoffelijkheid te werk jegens de Philippiensche mosselvangers en de Aardenburgsche polderjongens. Immers te Assenede, Adegem, St-Laureins, enz., overal heet het *Droits de l'Etat*.

(1) Audenaarde zelve, even als Gent, Brugge, Kortrijk, Aalst, heeft de mode niet kunnen wederstaan. De oude *Afspanning den Zalm* (Hoogstraat) heet nu *Hôtel du Saumon*; het *Roode Hoedje* (vroeger tijds de verzamelplaats onzer vlaamsche linnenwevers en garenkooplién) is vernieuwd in *le Chapeau Rouge*; de *Olifant* is gaan vliegen en een *Aigle d'or* geworden, en zoo voorts.

afsluiting van dit in aanbouw zijnde gesticht de volgende rijmkens in 't krijt:

Maison de Sureté!! och, wat is dat!
Een fransch prison in onze stad?
Bah! 't is niet zoo erg misprezen:
't Moet toch maar voor Franschmans wezen!

Is het niet schoon wanneer men, na dertig volle jaren arbeids, zulken heerlijken oogst van sympathie opdoet!

Ziet hier nu eene *keus* uit de duizend en één opschriften in belgisch fransch:

In 1855 droeg een kelder op Sint Pietersplein te Gent voor uithangbord: *Au vivandier*.

Voor wie het nooit raden zoû, zeggen wij dat hier eene *Vivandière* werd bedoeld.

Buiten de voormalige Antwerpsche- of Dampoort staat: *Aux armes de Spaengne.*

Op de Koornmarkt, aan een Coiffeurswinkel: *A la bote Anglaise.*

Aan de Nieuwbrug (1):

Ici on rasse. Ici on lave les *gens* de la garde civique
à raison de 20 centime.

In de Vander Donckt-gaanderij, bij een printverkooper:

Lès six fètte flamande vinq frans.

---

(1) Dit opschrift is thands verdwenen. We staan er niet voor in, dat al de hier vermelde uithangborden of muur..... schilderingen *nog* bestaan, al mogen wij verzekeren, dat geen enkel verzonnen is.

In de Oudburg was onlangs eén « *Maison derniere à louer.* »

Op den koer van 't hoofdkwartier der Burgerwacht, op eene glazen deur : — *Cantin de la Garde Civique.*

Te Gentbrugge vond men over een paar jaren een « *X* (ex) *gemeentehuis.* »

Te Meirelbeke (steenweg) leest men : — *Ici on loece au pied et à cheval.*

Te Sint Martens Laathem : — *In ce bas pold, verkoept men drank.* Men ziet dat men daar tamelijk verre is van *Sebastopol.*

Te Gent loopt een drankverkooper rond met de blikken kas op den rug, die tot opschrift draagt:

marhand
delimona
staminet
sur la rue
a 2 ct
a 5 centime
levere.

Verdient die man geen zetel in de Akademie van Schaarbeek?

Te Waarschoot: — *Au St. Hubert, logist â pied et â cheval.*

Bij Ninove, op een klein herbergjen, onder de afbeelding van eenen Leeuw: — *o Lion dors.*

En te Leupegem :— *Au lion de Flandre.*

O zinnebeeld der nederlandsche vrijheid, arme lion! wat ziet gij er vernepen en laf en jufferachtig uit in uw nieuwerwetsch kleedjen.

Te Nazareth : — *A la pemme on vond a boire.*

Omstreeks Baalegem (in den Steenput) : *Au puit.*

Te Oijcke : — *A la Close on vand de boison.*

Te Woubrechtegem, een dorpjen waar gewis geen zes personen fransch kennen :

Au quatre Coin, estaminet.
Au Saint Cecile, estaminet.
Au Saint Lièvin, estaminet.

En dat is een onnoozele kladpotter, die daar de fransquillonsrol speelt, en de menschen bespottelijk maakt!

Te Aalst, in de Zonnestraat : — *Au comte de Vlaendre.*

Tussschen Sijngem en Audenaarde :

Au estaminet de la Renessance
On vend du bon poison.

Te Aygem (land van Aalst) onder 't konterfeitsel van Napoleon :

A l'ancien Napoleonist
et arpenteur.

Men ziet dat de waard dezer herberg met vrucht *la grande armée* gevolgd heeft. Thands blijkt hij kaporaal te zijn in de *grande armée* der botterikken, waarvan de staf te Schaarbeek in bezetting is.

Nog te Aygem : — *A l'ex maison communal.*

Hier ontbreekt wel eene *e* aan 't laatste woord, maar weinig dorpelingen zullen er boos om worden, daar van de ongeveer 600 zielen, welke 't gehucht telt, er geene zes zijn die 't fransch kennen.

Te Dendermonde : Au palais de Justice
Estaminet
JOZEF DURICKX
Accoucheuse *Beefsteakx*
diplomée *à toute heure*

Jozef Durickx, *accoucheuse*.....? Als me dat geen Jefken is!

In de zelfde stad las men in 't jaar 1840 op den muur der herberg *Het Spinsken* (!) op het Vestjen:

Cette poelle est à voire ici.

Er was kwestie namelijk van eene kunstig gemaakte stove.

Te IJpere in een der straatjes, palende aan de Groote Markt leest men voor de venster van eenen baardscheerder:

Ici est un Quader allouer à l'exchenge du tarme
de Mamesel Belo.
Au premier grand Beau quader.

Quartier — gedeelte van een huis, ook een vierendeel. — Is het fransch nu op dit schrift niet genoeg gevierendeeld, dan willen we beschaamd blijven!

In een dorp omstreeks Kortrijk had de baas uit zeker bierhuis eenen ouden roozelaer staan in zijnen hof, die verdorde. Groot was zijn spijt, de plant te moeten zien verdwijnen welke zoo lang zijn buffet van prachtige en geurige roozen had voorzien. De man kreeg een gedacht: zoo hij de plant, uit dankbaarheid, eens vereeuwigde op zijn uithangbord? — Zoo gezegd, zoo gedaan. De kladschilder wordt geroepen, en deze, naar *loffelijke* gewoonte, raadt den hospes aan om 't opschrift maar in 't fransch te stellen, dewijl de mode het nu toch zoó wil. Wat kon het den baas schelen? De Rubens in 't grof begint te borstelen, en kan ten laatste zijne borst niet hoog genoeg opzetten om zijn chef-d'œuvre te bewonderen. De sul had er ook redens voor: hij had *den ouden Roozelaar* verfranscht in

Au vieux Rogier.

Te Avekapelle : —*A tour de Dunker que, on vent des boissons.*

Te Deerlijk, op een strooidak :

Au café bels
marchan de chev
aux, cher Eggermont.

De baas van dit *établissement* vond zijne moedertaal te weinig *geciviliseerd*, om met behulp van haar, bier en genever te verkoopen. Zijn beroemd uithangbord zal hem zeker met eene fransche windbui overgezonden zijn. — Klein, klein Vlamingsken, groote Aap! radbraakt gij uwe paarden even onbermhartig als het fransch?

Te Antwerpen, op de Schoenmarkt :

Belle collection de tableaux, de tableaux ancien
a voir les quatre premier jour de la semaine
de 11 à 4 heures. Les autres jour s'adressé
ici!

In de Groenendalstraat :

Ici on lave a neuf Mr P.....

Een dergelijk *ici on lave a neuf* hing eens in zeker kwartier der Scheldestad, en verwekte de afgunst van een konkurrent, die dadelijk voor zijn venster liet plakken :

Ici on lave à..... dix.

In de Munterstraat, te Antwerpen, op eenen gevel :

J. D....
fournisseur de petits VIV-
RES pour la garnison.

In de Gevangenisstraat, Antwerpen, voor eene venster :

Debont, Barbier de Civile et Militaire.

Op het Klapdorp, te Antwerpen :

Marchand de parapluies d'
ombrelles. en Houdwerk.

Boven de deur eener herberg op de Suikerrui : *estaminet ou gouvernuer*.

Voor de venster aan den hoek der Korte Gasthuis- en Everdijstraten (fruitwinkel) :

Cornichon monstre !
Originaire du Pérou,
Ayant langueur de plus d'un mêtre,
On peut obtenir la graine !

Wie dit leest moet er door getroffen zijn : « Ça prouve une fois de plus que lės grands cornichons nous viennent toujours de l'étranger. »

In de Schipperstraat, voor eene venster :

de graseur
van cledingstukken.

Bij Boom, digt bij den Rol-af :

ô Fidel bergé
bon bier en genièvé.

Te Leopolds-Burg, kamp van Beverloo, naast den steenweg van daar naar Baalen :

A L E ✶ T O I L B L E U.

Te Schooten : — X...., *accousieuse jure*.

Als deze goede vrouw hare klanten zoo radbraakt als zij met het fransch doet !...

Te Mechelen, buiten de Gentsche Poort :

Issi ont vand la bierre.

Omstreeks Turnhout:

a l'empereur On
vand du bièr Diest bon.

Langs den steenweg van Hasselt naar Sint Truiden, een weinig buiten de poort van eerstgemelde stad, is een herbergsken dat tot uithangbord heeft eene geschilderde laars. Boven uit de laars vertoonen zich een *duivel*, een *oud wijf*, en *een aap*, met de legende:

A la botte pleine de malice.

Het zelfde satyrische uithangbord (*la botte remplie de malice*) vindt men reeds lang te Gent, op den hoek van 't Kuiperstraatjen en den Plottersgracht.

Te Brussel, passage St. Hubert: (1)

Café Restaurant. — Bifestecs au petit *poids*.

Zoû dit opschrift wel van aart zijn om de liefhebbers van « lekker en *veel* » daarheen te lokken?

Te Brussel, Rue de la Fortune, op een plakkaartjen, bij J..., vigilanthouder:

Somme n'en bulle.

Denkelijk heeft de Somnambule dat gesteld als zij wakker was, want men weet dat zoo'n schepsel alles correct doet, als 't slaapt. Laat ons intusschen J..... beklagen die nog het goede fransch niet heeft kunnen achterhalen, hoewel hij alle dagen eene vigilant of twee te zijner beschikking heeft.

Op de Grasmarkt, te Brussel:

Confection d'enfants sur mesure.

---

(1) We schrijven dien naam in 't fransch, vermits in de hoofdstad alle vlaamsche straatnamen bastaard gemaakt zijn.

En zeggen dat de policie zulke zedeloosheid gedoogt!

Te Brussel in een straatjen, palende aan het Stadhuis, boven eenen beenhouwers-winkel :

Vieande 1er qualitée
au choix.
a 1-35 le killogram.

Te Brussel, op eene houten barak, opgetimmerd bij gelegenheid der schijfschieting voor de Burgerwacht (september 1860) :

Au quater
ami de la
vile de Gand.

Nog te Brussel : — *Au pô d'éteint.*
Alsmede : — Au Loupe
Estaminet.
on loge
a pié et a ceval

Te Eleweit (tusschen Mechelen en Brussel) :

In den quvila, qwinzenjer maker.

Dit raadsel beteekent : *in den qui va là, cuisinièremaker.*

Tusschen Aarschot en Scherpenheuvel :

A. l'Aigre noir
On y couche a cheval.

Tot beteren verstande der persoonen, welke daar niet wijs kunnen uit worden, heeft men eene soort van grooten zwarten vogel op het bord geschilderd.

In een Henegouwsch dorp, waarvan de naam ons ontgaan is:

Au centre de Napoleon.

Ja, tot zelfs de *assche* der dooden weet de kladborstel niet te eerbiedigen !

Te Bievène, of Bever, boven Geeraardsbergen (Henegouw), had men vroeger *A la malle Fortune.*

De fransche stad Lyons wil thands, even als in de vroegere eeuwen, naar de kroon steken voor de uithangborden. Men schijnt daar ook te begrijpen dat men eerst een *zonderling* opschrift moet tentoonstellen wil men de kalanten tot zich lokken, en hij wiens inbeelding niet machtig genoeg is om eene wonder-geestigheid voort te brengen, werpt zich te midden in de raadsels :

Zoo leest men b. v. in de rue Suchet :

A la rive des voyageurs,
O..., marchand de vins.

Als nu maar de *aankomende reizigers* de oplossing vinden kunnen !

Te Montplaisir (bij een schoenmaker) op een bord waar eene gelaarsde gans is op afgebeeld :

A l'oie bottée,
Prenez mes bottes, laissez mon oie.

Men ziet dat die achtbare lapper even sterk aan den eigendom van zijn gedacht houdt als aan den verkoop van zijne schoenen.

Een weinig verder hangt een matrasmaker het hoogste pluimken uit:

Au sans pareille,
X... fait des matelas.

In de rue St. Jean :

A la vertu,
M..., fabricant de chaussettes,
En véritables peaux de chiens.

Men moet bekennen dat de deugd het nog al ver heeft moeten zoeken!

Te Sint-Just (nabij Lyons) rue de Trion, op de venster van eenen hovenier :

Chicorée
a
Mère.

In de hoofdplaats van 't fransche gewest Caux woont een baardscheerder-restaurant:

Touissaint, perruquier,
Donne à boire et manger,
Potage à toute heure
Avec légumes.
Pardessus on coupe les cheveux.

De gustibus non est disputandum. *Daarboven snijdt men 't haar.* — Merci voor zulke porties!

Digt bij de stad Bologne, op een tegen de venster geplakt papier:

Blanc si sage en 24 heures.

Te Parijs, Place du Caire (waar veel kattenlubbers wonen):

Armand Thibaut,
couppe les chat, sa femme ossi et va ten ville.

Ja wel, Armand Thibaut, *va-t-en!*

In 1855 las men buiten Parijs, digt bij het bosch van Vincennes, op een boerenhuisken:

Laid chaux matin o soire.

Dit moest de liefhebbers berichten, dat daar *warme melk* te bekomen was! Leelijke kalk, warme melk...... er is toch éen punt van gelijkheid aan: de witheid.

In de nabijheid van eene ontelbare menigte spoorweg-stations, in Frankrijk, leest men:

Restaurant du Chemin de fer.

Waarom richt men niet eens een bijzonderen trein in om de menschen het wonderbare schouwspel te laten genieten van eenen railway, die deftig plaats neemt aan eene *table d'hôte?* Dit zoû wel een aardig, een echt *plezier*reisjen zijn.

Te Château-Gonthier (Mayenne) las men niet lang geleden op een bord:

Quelle Bosse!

Heer Quelle had het geestig geoordeeld bij zijnen naam den naam zijner vrouw te voegen (geboren Bosse...) en, wat nog de zaak drolliger maakte, is dat gezegde Quelle bliksems goed aan Esopus geleek, althands voor 't lichamelijke.... Zijn bord was dus eene dubbele waarheid.

Te Parijs op den hoek der rue d'Anjou, aan den winkel van eenen steendrukker:

Billets de mort
en une heure,
de mariage.

Trouwt dan, opdat men eene uur daarna uwe *doodsbrieven* zoû maken!

Er is eene oude spreekwijze, luidende : dat de Sint Denijskerk en de kathedraal van Doornijk elk vijf torens hadden en vier zonder klokken : « cinq clochers et quatre sans cloches. »

Die spreekwijze deed eenen herbergier uit Dowaai op een anderen calembour komen, dien hij op zijn uithangbord liet schilderen, onder drie vrouwenfiguren, namelijk :

Aux Trois sans hommes.

Te Parijs, rue Ste-Croix-de-la-Bretonnerie, leest men met verwondering op de roode carotte van eenen tabakhandelaar :

Ecce mater tua.

Eene fransche carotte naast eene deftige latijnsche spreuk ? 't Ware hier voorzeker de plaats om het

« Unir le grave au doux, le plaisant au sévère »

als eene verdienste te meer voor den kladschilder te doen gelden, wist men niet dat op de plaats, waar vroeger het wapen des tabakverkoopers stond, een beeld der Moeder-Maegd prijkte. Men ziet dit aan eene soort van nis, op den hoek des huizes, versierd met beeldhouwwerk. Maar waarom ook het latijnsche opschrift niet uitgewischt, nu de Madona verdwenen is?

Men ontmoet soms uithangborden die regt zonderling zijn door de vereeniging van zekere woorden.

Te Mamers (Orne) was vroeger een *Hôtel des Voleurs*.

De hoogste trap der aardigheid is bereikt te Lausanne (Zwitserland) waar men vindt : *Café-estaminet à l'instar de Paris*. Hier is niets buitengewoons aan, maar op eene kleine zijdeur van 't huis heeft men heel ernstig geschilderd :

Entrée de l'instar.

Er zijn dus in Zwitserland ook apen, die « un âne à Paris » zijn geweest !

Parijs, waar elken dag een stroom van vreemde reizigers toekomt, is uit dien hoofde genoodzaakt geworden de talen dier bezoekers aan te leeren. Ontelbaar zijn de bordjens met *English spoken, Man spricht deutsch, Aqui se habla Espanol* en andere. Zelfs het *vlaamsch* is te Parijs voor de uithangborden niet veracht; onder andere in de Rue Saint Honoré, 71, ter herberg getiteld *Grande Brasserie*, leest men voor een der vensters : *Uitzet aen* 40 *cent. de kanne.* Een printenverkooper uit Moskow, die zich op den boulevard des Italiens heeft gevestigd, hangt een louter russisch bord uit, zelfs met den russisschen lettervorm. Een bewijs genoeg hoe men er begrijpt dat de fransche taal alléen verre is van voldoende te wezen voor eene wereldreis, gelijk de heeren Franschen, met de hen kenschetsende zedigheid, wel gelieven te zeggen.

VII.

Een ernstig kapittel.

Te Gent, aan het huis op den Kalanderberg, 16 :

> Ici périt, victime d'une faction, le 24 juillet 1345, *Jacques Van Artevelde,* qui éleva les communes de Flandre à une haute prospérité.

Schande over de stad Gent, die een gansche leven van zelfverzaking en eenen glorierijken marteldood niet erkentelijker weet te gedenken dan met een opschrift, vervat in de taal van die zelfde natie, tegen wier invloed de « Vroede Man » al zijn streven richtte; tegen wier aanmatigingen hij zijn welsprekend woord en scherpsnijdend zwaard gebruikte; tegen wier overheersching hij de dietsche taal, de dietsche zede, de dietsche arbeid en handel, het geheele onverbasterde dietsche leven stelde als een ijzersterken en ondoorbreekbaren dam.—O kon de Man, die waarlijk niet onverdiend door tijdgenooten en nakomelingen *den Wijze* werd betiteld, uit zijne weleer vereerde, thands vergeten tombe opstaan, en het opschrift lezen ter plaatse van zijn leven en dood; het apenschrift waarmeė men het gedweeë, lijdzame Volk vervreemdt van 's lands geschiede-

nis en bij gevolg van een heilzaam toonbeeld; waarmeê men dien zelfden vreemdeling, thands nog even vurig loerend op de prooi dezer schoone gewesten als in volle XIVe eeuw, in 't openbaar laat zien dat de grootsche overleveringen van het reusachtig voorgeslacht verloren zijn, en dat *nu gehuldigd* wordt, wat de wijze mannen *vroeger verachteden*....

Bloost, o diep gezonkene stad, over de onbeschaamdheid waarmede gij uwe onmacht uitkraamt, waarmede gij den martelaar der vlaamsche grootheid in zijn graf beschimpt — en schrabt uit uw blazoen deze woorden welke gij als staatkundig Evangelie hebt geërfd, en die u als de laatste lesse van een' stervenden vader hadde moeten heilig zijn: *Fides et Amor*.

Hoù ende trouw! Ja deze leus zelve spreekt den vloek uit over uwe dwaasheid. Hoù ende trouw! ja de *liefde* versmachtte in uwe verkankerde, opgedroogde, door gouddorst vernepene borst, en de aloude *trouw* lost zich hedendaags op in eene lafhartige verslaving aan het ijdel-vreemde, die uwen geest verstompt, te gelijker tijde zij uwe ziel ontaardt. Bloost!

Brugge, ofschoon eene halve eeuw te laat, heeft nu toch eindelijk begrepen dat het fransch kleedjen, waar men de oude Vlamingen in duikelt, een al te grove smaad is, aan hunne nagedachtenis toegebracht: de *rue de la Bride*, door de Franschen onder de Republiek voor *rue de Breydel* gesteld, heeft gister hare echte benaming terug bekomen, als eene hulde aan den man wiens heldenmoed de fransche overheersching in 1301 zulken bloedigen *breidel* aanpaste. — Waarom volgt Gent hare zusterstad niet na?

Wel verre vandaar! Om den smaad te paren aan den schimp, gedoogt de regering boven den kelder van 't huis

Van Artevelde het volgende monsterachtig uithangbord :

Souterrain
d'Artevelde
by C^l Van Achte sceert en snyd
men haer

Op de eene plaats een standbeeld aan den Volksheld, — op de andere, eene bespotting voor 't geen hem dierbaarst was: de volkstaal. Noemt men dit ook *vooruitgang?*

Estaminet Louis XIV. Gent, buiten de Kortrijksche poort.

De naam van een of ander gekend man, op het uithangbord geplaatst, veronderstelt eene hulde, of eene aanwijzing op een voorbeeld dat ter navolging is gegeven. Zonder oogmerk zal men wel niet de namen van een historisch persoon voorstellen, want van de herinnering aan zulken tot de beoordeeling van zijn leven en wandel is slechts een halve stap te doen.

Zoo laat ons eens zien wie Louis XIV — de groote, volgends de Franschen — eigenlijk was, en tot hoeverre hij de hulde der Vlamingen verdient.

Toen Lodewijk XIV den franschen troon beklom, was de koninklijke majesteit sedert lang bezoedeld, namelijk door Karel IX, den boosaardigen dweeper, den gekroonden moordenaar die zelf de karabijn opvatte om van 't balkon van den Louvre op zijne hugenootsche onderzaten te schieten; door Hendrik III, die onder zijne eigene oogen den Hertog de Guise en dezes broeder, den kardinaal, deed afmaken; moordenaar en « crapuleusement débauché » zoo een fransch geschiedschrijver zegt; door Hendrik IV, den besten der Koningen, zoo hij heet, den eenigen vorst die in 't geheugen der fransche natie voortleeft — groot in misdaad, ontucht en tirannij, die belastingen leî op alles om genoeg goud te hebben voor zijne

32 minnaressen; door Lodewijk XIII, die het koningdom in volle kindschheid deed terugzinken, gelijk zijn opvolger, Lodewijk XIV, het tot dwazen hoogmoed en ijdelheid deed ontaarden.

Even als zijn grootvader Hendrik IV was Lodewijk XIV een toonbeeld van 't familieleven : daarvan konden getuigen mejuffer de Lavallière de Fontanges, mevrouwen de Montespan, de Maintenon en veel andere juffers en mevrouwen.

Lodewijk XIV was ook een vriend van den godsdienst, gelijk zijn oud-grootvader Karel IX, den held van den helschen Bartelsnacht : deed hij den godsdienst niet naar al zijn grillekens plooijen?

Lodewijk XIV was een vriend des eigendoms : hij verklaarde zonder vonnis, laat staan zonder onderzoek, de goederen der Kalvynisten verbeurd, en, zoo als V. Hugo zegt : « faisait quelquefois banqueroute. »

Lodewijk XIV maakte van zijn hof een echt bordeel, en had ook een « pensionnat » (le Parc-aux-Serfs) waar de dochters van groote heeren en anderen werden opgevoed die bestemd waren voor 's Konings plezieren. De bestuurster van dit schandalig huis verleende hij den titel van « madame; » de twee voorname « agenten » droegen het kruis van Sint Lodewijk......! Elke ongelukkige die daar bevrucht uit ging, bekwam een bruidschat van een half miljoen : eene kolossale fortuin voor dien tijd.

's Konings voorbeeld wierd gevolgd door de leden zijner familie, door al de grooten. Ja, er waren *edel*lieden die nederig den Koning smeekten hunne dochters wel te willen aanvaarden in *la bienheureuse maison où l'on forme celles de son sexe qui sont réservées à l'ardent amour du bon roi;* dochters

die waren opgevoed geweest *par une mère, digne et chaste épouse*..... (1)

Herinneren wij tevens dat hij gedurende ongeveer dertig jaren, door geweld en overmacht, onafgebroken poogde onze schoone gewesten bij Frankrijk in te lijven, tot dat het hem gelukte het zuidwestelijke deel van Vlaanderen te annexeren, hetwelk thands nog Fransch-Vlaanderen wordt genoemd, eene aanzienlijke uitgestrektheid gronds met 202 gemeenten, aan het moederland ontroofd.... nadat hij ons land onberekenbare onheilen doen lijden, de velden gebrandschat, de steden gerantsoeneerd had....

En de nagedachtenis van zulk eenen Koning zouden wij vereeren? Weg met alle uithangborden waar die gehaate naam op staat! —

Soms ook ontmoet men er met den naam van Louis XV :

Nog een *groot* man! een Koning, die zich boven het Parlement stelde, en 't in ballingschap zond naar Pontoise of Senlis, als 't iets tegen zijnen wil besloot; die, terwijl zijne onderdanen honger leden of gras en brood van varenkruid aten, voor *eigen* rekening al 't graan in Frankrijk opkocht; die de bedelende kinders deed opligten, en de ouders dwong een losgeld voor hen te betalen; die zich op de volksklacht, welke gewoonlijk in een liedjen bij de Franschen eindigt, wreekte door den dichter Desforges in eene ijzeren muit te werpen ter gevangenis van Mont-Saint-Michel; die ondanks zijn handteeken op de *Pragmatieke Sanctie*, tot erkenning der oostenrijksche

---

(1) Mémoires de J. Peuchet, archiviste de la Police.
Dit schandalig stuk, van hetwelk wij de kopij vóór ons hebben liggen, werd toegezonden aan Berryer, luitenant van policie.

Keizers-dochter, later tegen haar ten velde trok om hare erfstaten te rooven; die zich zelven en het Rijk verontzedelijkte en uitputte, en zijn echtelijk bed bezoedelde eerst met de gravin de Mailly, een zoo *dom* als *leelijk* schepsel; vervolgends met hare jongere zuster, en eindelijk met de jongste; nadien met mejuffer Poisson, met Me de Pompadour, met de tooneelspeelster Dubarry, die hem ten volle waard was (*les deux font la paire,* zegden de Franschen dier dagen), en met wie al meer!

Zegt, lieve landgenooten, of die monark ook wel de eere uwer herinnering waardig zij? —

Men ontmoet ook soms : *le Petit Paris* (Muntstraat te Brugge; idem bij Oude God; te Loochristij; buiten de voormalige Keizerpoort, te Gent, enz.) Wil men ons dit voorstellen als eene modelstad? Hoort wat Rousseau zeî reeds in de verledene eeuw : — « Paris, ville célèbre, ville de bruit, » de fumée et de boue, où les femmes ne croient plus à l'hon» neur, ni les hommes à la vertu. »

Te Brussel, Groenselmarkt, 10, aan een magazijn : *A la Tour de Nesle.* Zeer stichtelijk : verraad, list, moord. Wat lieve dingen al, die voor onzen geest worden opgeroepen!

VIII.

Anekdotische Uithangborden van den laatsten tijd.

Te Diepenbeek, bij Hasselt, hangt sedert lang boven de deur eener herberg een bord, verbeeldende eene vrouw zonder hoofd, met het opschrift : *In de goê Vrouw.* Maar ziet eens hoe een *niet-koppig* wijf nog hare gramschap kan doen gevoelen : op zekeren dag dat het sterk waaide, en een boer het uithangbord te lezen stond hetwelk hem hartelijk deed schaterlachen, viel het ding plots hem op den bol, en wondde hem sterk. — Sedert noemen de Diepenbeekenaars haar ook *de kwaê vrouw.*

Over een veertigtal jaren was in eene hollandsche stad — de naam is ons ontvlogen — eene voorname hoedenfabriek met een schuinsch bord, waarop :

Konink	lijken
Hoeden	fabriek

Eenige studenten namen dit op zekeren nacht af, en spijkerden de helft daarvan tegen 's Rijks hospitaal, zoodat aldaar te lezen stond :

Lijken
fabriek.

Tusschen Seveneecken en Lokeren:

Ruste van Leopold I,
Koning der Belgen.

Men beweert dat Koning Leopold, bij zijn eerste bezoek in deze streek, in deze afspanning zijne reiskoets liet verwisselen van paarden, en daar eenige oogenblikken rust nam.

Te Audenaarde, Hoogstraat, is eene herberg, getiteld: *het Verken.* Op het bord staat dit beest afgebeeld.

In den Patriottentijd (1790) diende deze plaats tot gewoone vergadering der audenaardsche Vaderlanders, die er zoo heftig tegen den Oostenrijker uitvaarden, dat zij zelfs in de overgezonden rapporten tot in het Hof van Weenen vermaard werd....

Dit *Verken* heeft nog niets van zijn vurig patriotismus verloren, en kwam Heintje terug, hij zoû geene reden van klagen hebben. Toen verleden jaar in geheel het land eene openbare betooging plaats had tegen den annexie-geest van Frankrijk, werd er op een der ooren van 't beestjen eene driekleurige kokarde gespijkerd, die er nog op gezien wordt, en waarlijk een aardig zicht oplevert.

Te Boston (Egypte) was over een dertigtal jaren een restaurant, aan de deur van welke men somtijds eene schildpad zag over en heên gaan, dragende op haren rug dit opschrift:

Schildpad te eten in de soep,
morgen, aan de gastentafel.

De vreemdeling hield daarbij stil om met eenen voorsmaak van het eetmaal dit arme dier te beschouwen, welk de natuur een zoo hard wapen tegen al zijne vijanden had gegeven, uitgezonderd tegen...... het mes van den kok.

De Grijze Ezel. — In eene kleine stad in Polen waren twee logementen, het een *de Grijze Ezel*, het andere *het Gouden Kieken* genaamd. Het eerste was beroemd en druk bezocht; al de voorname reizigers namen er hunnen intrek, en wat de baas uit *het Kieken* ook mocht doen, altijd nam de *Grijze Ezel* hem de klanten voor den neus weg. Eens vestigde de generaal Suwarow bij den laatste zijn verblijf, en hield er zich eenige dagen op. Het spreekt van zelfs dat de baas den krijgsman zeer goed bediende, en toen hij vertrok, verzocht de eigenaar van den *Ezel* verlof, zijne herberg voortaan *de Generaal Suwarow* te mogen noemen. Dit werd hem toegestaan, en *de Grijze Ezel* was zoo onbeleefd niet als velen van zijn geslacht, althands maakte hij willig plaats voor den *Generaal Suwarow.*

De baas uit *het Kieken* echter maakte van deze gelegenheid gebruik, liet eenen grauwen ezel op een uithangbord schilderen, en nam het kieken naar binnen dat hem weinig gouden eijeren had gelegd. Alles ging nu naar den nieuwen *Grijzen Ezel*, en de *Generaal Suwarow* stond sedert zoo verlaten als de veldheer zelf weleer in Zwitserland. De baas zijnen ouden roem willende handhaven, zette op het uithangbord onder de woorden *de Generaal Suwarow*, nog de verklaring : « *dit is de echte grijze ezel.* »

Ziethier nu eenige voorbeelden tot welke *quid proquid* de onvolledig of duister opgestelde uithangborden kunnen aanleiding geven.

Vreemde bieren. — Zeker man had de gewoonte, wanneer hij in de estaminets ging, de bierglazen van andere lieden ledig te drinken, op den oogenblik dat deze zich omkeerden. Eindelijk betrapte men hem hierop. Om zich te verontschuldigen zeide hij, dat het uithangbord van den estaminet hem

hiertoe het recht gaf, want dat er uitdrukkelijk op stond : « *Hier drinkt men vreemde bieren.* »

Een jongen benoodigd. — Een winkelier in Grand-Street, te Londen, plakte het volgende lakonieke briefjen op zijne huisdeur : *Een jongen benoodigd.*

Den volgenden morgend vond hij een lachend wichtjen, dat maar eenige dagen oud scheen, in eene mand voor zyne deur, met het volgende kort berigt als bijlage : *Hier is hij !*

Dat noemen wij eene korte advertentie en beknopt en spoedig antwoord !

Een ander zette eene plakkaart voor de glazen deur, met de woorden : *Men verzoekt te bellen als er niemand in den winkel is.*

Zekere snaak nam tot gewoonte, telkens hij voorbij dien winkel ging en er niemand in bemerkte, zeer hard te bellen en dan onverwijld zijnen weg voort te zetten. Het duurde niet lang of de kruidenier begreep de poets, en verbeterde zijn schrift : *De kalanten worden verzocht, enz.*

IX.

Over eenige persoonsnamen op het uithangbord.

De namen van persoonen spelen eene belangrijke rol op het uithangbord. Het drollige komt daarbij in alle gewesten ten overvloede voor, en ook hierin komt Frankrijk op de eerste plaats, uit hoofde van de veelvuldige calembours tot welke zijne taal aanleiding geeft.

Hoe menige malen treft men uithangborden aan, op welke de naam van een persoon en van zijn bedrijf in wonderbare harmonij klinken.... Hoe velen, inderdaad, zijn er niet die De Smedt heeten, en smid zijn; die den naam van De Mulder of Temmerman dragen, en respectievelijk tot die neering behooren. Te Oosterloo (West-Vlaanderen), woont een keersenmaker met name *Keersmakers;* te Schaarbeek, in de Keulenstraat, vindt men een *Marchand de Combustibles*. met name *Depature*; te Gent, verscheidene *Spae*'s die bloemisten zijn; een *De Fruytier* (Brabandstraat) die handel drijft in fruiten.

Te Lier heeft men *Van Craen,* herbergier; te Basele, *Stoop,* biersteker; te Mechelen, *Verschaeren,* kleermaakster; te Evergem, *De Bleeker,* fabriekant in bleekwater; te Rupelmonde,

Van Steenacker, steenbakker; nog te Gent, *Van Loo* (loo of bosch) koopman in hout, enz. enz. — Hoe vele winkeliers heeft men niet die *Van de Wijnckel,* en landbouwers die *Van Acker* of *Van de Velde* heeten?

Men vindt te Parijs : *Taillebois,* timmerman; *Fildesoye,* koopman in zijde; *Desbœufs*, vleeschhouwer; *Dufour*, bakker; *Lagoutte, Soulard,* koopmans in wijn; *Desjardins*, bloemist; *Libermann,* boekbinder; *Goujat,* metser; *Hérisson,* speldenmaker. Te Arpajon, *Maréchal,* maréchal.

Van eenen anderen kant zoû men eene lange lijst kunnen stellen van namen, welke gansch tegenstrijdig zijn met het bedrijf van hunne bezitters. Zoo vindt men : *De Mulder,* bakker, te Gent; elders : *De Bakker,* mulder; *Temmerman,* smid; *De Smet,* blouwverwer, te Maldegem; *De Backer,* brouwer, te Lede; *De Cock,* bloemkweeker, te Ledeberg; *De Scheirder,* mulder, te Caprijk; *De Cuyper,* speldenmaker, te Sint Nikolaas; *De Riemacker*, zoutzieder, te Berchem.

Te Parijs heeft men in die soort: *Duporc*, *Leporc*, *Machelard*, *Boudin* — die nooit verkenslachters waren;— *Painblanc*, *Boulanger*, *Paindebled*, *Froment*, die nooit in hun leven den voet in eene bakkerij hebben gesteld ; een *Taillefer*, die zelfs een schrik heeft van kappen en kerven ; een *Paul Kah*, die handel drijft in wijn, maar geenszins den dans onderwijst, enz.

De uithangborden, annoncen in dagbladen of almanakken raadplegende, ontmoet men menigmalen eene echt zonderlinge samentreffing van namen. Op het program van een koncert, gegeven te Antwerpen door de maatschappij *Méhul*, den 22 november 1858, vindt men onder de zangers een *Cysch*, een *Vinck* en een *Palinck*, dus twee vogels en één visch. — Een aardige trio, inderdaad!

Te Brussel woont een Godts, en ook een kruidenier die zeg-

gen mag den kleinst mogelijken naam te dragen : hy heet *O*. In Oost-Vlaanderen worden er insgelijks familiën met dezen naam gevonden. Te Schaarbeek, in de Keulenstraat, heeft men op een uithangbord den zonderlingen naam van *Godfirnon;* te Dixmude woont een *Alderweireldt* en een *Glorie*.

Te Parijs zijn lieden die de namen dragen van Janvier, Février, Mars, Avril, Mai, Juin, Juillet, Août ; — men vindt er ook akelige namen : Mort, Lamort, Lecrêpe. Zonderlinge namen : Poilvert, Poilblanc, Tripe, Courtecuisse, Grenouillet, Piednoir. Latijnsche namen : Gaudemus, Gougibus, Quoniam; weinig kluchtige namen, als daar zijn : Peste, Coquin, Le Brigand ; eerbiedvolle namen, als Dieu, Christ (beide ook te Gent), en Esperandieu. Gelukkige namen : Bonheur, L'heureux, Simillion (ook te Antwerpen) ; charivarische namen als Rigollot, Quatesous, Cocardo, Cocardas, Grimardius, Coquillard, Quiquemelle, Citrouillard. — Alfred de Bougy, wien wij deze lijst van fransche namen ontleenen, zegt op zijne reizen een *Lechien* (*Fidèle*), een *Amour* , verkenslachter, een *Guy d'Amour* tandentrekker, een *Gâte-Chair*, schermmeester, te hebben ontmoet.

Overal treft men ook beroemde namen aan. Te Gent heeft men De Breydel's en De Coninck's ; elders Rubbens, Van Dyck, De Craeijer ; in Vlaanderen vindt men ook Van de Vondele, Tollens ; in Holland zijn nog De Ruiter's, Van Galen's, De Groot's, De Wit's, enz. Te Parijs zijn twee schoenmakers met namen Molière en Boileau ; twee kleermakers, geheeten Corneille en Racine ; een fruitverkooper met name Virgile (in 't Quartier latin...); menigvuldige Rousseau's ; een Boyeldieu, kaasverkooper ; en *Bayard, tond les chiens et vat-en-ville;* een de Bussigny, Corday, enz.

Als een gevolg van het bloote toeval of van den luim van

peters of meters, bemerkt men soms namen waar een voornaam aan gekoppeld is die, aldus vereenigd, een historisch persoon, een groot dichter of kunstenaar herinneren. Een onzer schoolgezellen heette Frans Ackerman; een ander Leopold de Koninck. Te Parijs is een Alexander Legrand, een doctor met name Marc Aurel, een verkenslachter die Neron heet; een koetsier die teekent André Chénier, en die nooit verzen leest, laat staan schrijft; een Charles Martel, een vleeschhouwer die liever ossen dan Sarrazijnen afmaakt. Men verhaalt dat tijdens de Restauratie zekere prefekt in Frankrijk zijnen zoon liet doopen met de namen *Côme-César-Perpétue-Magloire*...... Waar de ijdelheid zich al verschuilen gaat!

Ongelukkig wie een drolligen, onbevalligen, bespottelijken, slecht klinkenden naam draagt! Dat is een der grootste hinderpalen welke den mensch van de wieg af tot aan het graf vervolgen. Wij ontvangen bij de geboorte een titel van toespraak of herkenning, welks invloed zich over gansch onze loopbaan uitstrekt. Hoe zoû men ook bijval vinden in de menigte als zij b. v. zoû moeten spreken over den dichter Dommer, den beeldhouwer Breecksteen of den komponist Notendief! Waarlijk de eigenaar van zoo een' naam dient een buitengewoon talent te bezitten, een groot genie te zijn om dien te doen aanvaarden, te doen dulden; om bevalliger en gunstiger namen te doen vergeten van mededingers, die echter niet zoo begaafd zijn als hij. — Zijn wij dan toegeeflijk voor zekere pseudonymen!

X.

Gelegenheids-opschriften.

Wij gelooven dat eenige opschriften in dezen aart hier niet misplaatst zullen zijn. De mangel aan dagbladen in vroegeren tijd alléen is oorzaak dat de voorraad in deze soort uiterst gering is. Tegenwoordig kan geen jaarschriftjen van drie woorden of geen knuppelversjen van twee regels bij eene of andere omstandigheid ten toon worden gehangen, of dadelijk wordt het door de gazetten opgenomen en onsterfelijk gemaakt. Wij hebben ons in de navolgende gelegenheids-inscriptiën van dezen tijd moeten beperken tot de zulken, die eenig belang aanboden als den geest der natie en politische aangelegenheden leerende kennen, en tot enkele anderen welke aan echten luim of humor zijn getoetst.

Toen Sylvius, een doctor even beroemd door zijne behendigheid als door zijnen vrekken aart, overleden was, maakte Buchanan een vers hetwelk op de deur van het sterfhuis werd gesteld :

Sylvius hic situs est, gratis qui nil dedit unquam,
Mortuus et, gratis quod legis illa, dolet.

« Hier woont Sylvius, die nooit iets voor niet heeft gege-

ven; hoewel dood, spijt het hem dat gij deze verzen *gratis* leest. »

Omtrent het einde der verledene eeuw was zekere Beyts (later baron Beyts) geboortig van Ghistel, primus aan de Leuvensche Hoogeschool. De Bruggelingen (*zotten* bijgenaamd) vierden den primus als of hij er inboorling ware, en dreven de onbeschaamdheid zoo verre dat zij boven de Kathelijne of Gentsche poort den volgenden tergenden vierling uithingen :

Gentenaers, ghi botte donders,
Komt naer Brugge, en ziet wat wonders.
Onder al die zotte liên
Zult ghi nog een Primus zien !

Eenige jaren later had Gent ook eenen primus aan de zelfde Hoogeschool, namelijk den nog bekenden Jan Bapt. Hellebaut, maar deze was wel degelijk alhier geboren. De Gentenaren hadden nu water op hunnen molen, en de oude veete dier stad tegen Brugge werd nieuw voedsel gegeven door de volgende rijmkens, die men tijdens de feestviering voor Hellebaut las,

Aan de Brugsche poort :

Komt brugsche zotten, brugsche donders,
Komt all' naer Gent en ziet wat wonders,
Want van de tachtig duizend liên
Is er geen éenen zot te zien.

In dezen aart waren er nog verscheidene anderen te vinden.

Het getal rijmkens en jaarschriften die te dezer gelegenheid in Gent werden uitgehangen, was zeer aanzienlijk; zij werden gedrukt in eenen bundel, onder den titel: *Generaele Verzae-*

meling van alle de Jaer-schriften, Verzen, etc., waer mede de stad Gent heeft verçierd geweest op den 25 Augusti 1793, ter onthaelinge van den Zeer Geleerden Heer Joannes-Baptista Hellebaut, als Primus der Philosophie in de vermaerde Universiteyt binnen Loven. — Wij nemen er nog de volgende uit over:

By eenen banketbakker, aan 't kollegie der Augustijnen (waar Hellebaut eerst had school gegaan :)

heLLebaUt, nU zoo hoog gezeten
kWaM hIJ DIkWerf WeL taerten eten.

Zoo als het er hedendaags nog toegaat bij openbare feestvieringen, was de gentsche korstwijl even min als de gentsche rijmlust te zoek : de Gentenaren zouden gemeend hebben hunne reputatie van lollekensmannen te kort te doen, hadden zij bij deze gelegenheid ook niet hunne scherts en schimp vrijen teugel gelaten. Aan den hoek der Zonnestraat was iets te lezen op 't adres der *Babbelaars* — gelijk men toen, ten rechte of ten onrechte, gemeenlijk de Advokaten heette :

Daer zyn er met den praet
Die schynen veel te wezen ;
Maer even met de daed,
't Zyn vogels als den dezen ! *Amen.*

Nota bene, bovenaan stond een uil....

In de Veldstraat :

WIe kan DoCh beter VIeren
Voor Joannes baptIsta heLLebaUt, aLs Met VYf en tWIntIg
4444444444444444444444444

Deze soort van calembour wordt in onze dagen schier bij elke *viering* nagevolgd.

In den mond der *Dulle Griet :*

Dat ik nu Dulle-Griet, op heden konde schieten,
Ik zoud' heel 't Nederland de maeren doen genieten,
Als dat d'heer Hellebaut nu Primus is erkent,
Tot vreugd der Borgery van onze hoofd-Stad Gent.

De straat *Onderbergen* stak den schoolmeester uit. Onder hare zedelessen, in den trant van Cats, bemerkte men de twee volgende :

JONGHEID!

Bemind de Letter-Konst, poogt u tot neirstigheden,
Want zy baert veel geluk en ook veel lofbaer reden :
De Letter-konst rykt uyt den allergroots, en schat,
Die ooyt het aerderyck in zynen schoot bezat.

Den rykdom word geacht, maer konst gaet hem te boven,
Dus moet men meer de konst als wel den rykdom loven ;
Als 't geld gestolen is, verloren is het brood, —
Maer men krygt door de Konst het altyd in den schoot.

Onze groet aan den deftigen Rederijker! Spijtig maar dat hij schijnt vergeten te hebben hetgeen schier te aller tijde eene waarheid heette : *de kunst loopt om brood.*

Den donderdag 14 julij 1803 ontving de stad Gent het bezoek van den 1n Consul en zijne echtgenoote (Josephina) vergezeld van de generaals Moncey en Belliard en den kolonel Beauharnais. De stad was prachtig versierd, en het getal opschriften, dat de burgers, of liever de ambtenaren, uithingen was zoo groot, dat zij mede in eenen bundel werden vereenigd. Bonaparte was schier overal afgebeeld en beschreven als een held zonder weêrga ; al zijne wapenfeiten waren vergood, en zijne staatkundige loopbaan geschetst in tafereelen en verzen uit Virgilius, Horatius, Juvenalis enz. Deze fraaijigheden stonden aan 't hotel der Préfecture. Onder andere zag

men daar: *les Belges* RÉDEVENUS ***Français*** (!) afgebeeld in de Maagd van Belgie, vergezeld van negen kleine geniën, die zich in den schoot der fransche Republiek werpen.....

Kon er schaamteloozer door de handlangers der *annexie* gelogen worden?

Bonaparte werd er ook vergeleken aan Alexander; voorgesteld als den god der *vrijheid*.... den beschermer der kunsten enz. Zelfs was er eene afbeelding die de Gentenaren herinnerde hoe al de kunstwonderen uit hunne kerken waren gestolen en naar den Louvre gezonden geweest, als om de door geweld en overmacht geketende natie nog te vertoornen door spotternij en hoon.

Aan de Préfecture las men, onder 't borstbeeld van Bonaparte:

Son image est ici; son culte est dan nos cœurs.

Ongeveer zeven jaren later, den 17 Mei 1810, kwam Napoleon nog eens met zijne echtgenoote (ditmaal Maria-Louise) en vergezeld van den Koning en de Koningin van Westphalen, te Gent. Alweèr triomfpoorten, wimpels, vlaggen, opschriften, enz. Maar ditmaal liep een bittertjen onder al het zoet dat, tot walgens, den Keizer werd opgedischt.

Aan het klein Vleeschhuis namelijk hing tegen den muur:

Les petits bouchers de Gand,
à
Napoléon le grand.

Bonaparte vond weinig vleijends in die woorden, en deed ze, zegt men, daags daarna intrekken. 't Opstel was van wylen den geleerden Cornelissen. Is er ooit scherper, beter verdiende les aan eenen bloedhond, aan eenen gekroonden schurk gespeld geweest, zoo fijntjens en tevens zoo rondborstig?

Gent haalde in 1810 Napoleon feestelijk in, en in 1814 ontving de stad, ditmaal met *geestdrift*, de bondgenooten onder 't zingen van het volkslied: *Fransche ratten, rolt uw matten*, enz.

Eene 92-jarige koekenbakster, wonende te Gent in eenen kelder ter Korte Munt, huwde ten jare 1826 met een' jongeling van 23 jaren...... Des avonds van den trouwdag greep in hare gebuurte, en te harer eere, eene verlichting plaats, waarbij men op een' transparent, ten huize van Jan De Nobele, blikslager, de volgende rijmen las:

Als Herodes ging 't kind Jesus zoeken,
Bakte zij reeds pannekoeken ;
En nu heeft zij (gelofd zij God)
Nog altijd gist in haren pot.

Over ongeveer twintig jaren, bij het eerste *hartelijk* onthaal hetwelk Koning Leopold te Gent genoot, las men, aan eenen drankkelder aan den Hooiaard, tijdens de algemeene verlichting, op eenen transparent:

Ik ben een goeden Vaderlander
Maer geenen grooten keersenbrander.
Ik brand er heden vijf,
Twee voor den Koning,
Twee voor de Koningin,
En een voor mijn wijf.

Bij de viering van Koning Leopold's jubelfeest, te Antwerpen in 1856, las men aldaar op den hoek der Zak- en Zirkstraten:

Sire, gy moet u niet gèneren,
Om hier uw botten te crêveren,
'k Zal ze gratis repareren
En dan kunt gy my er voor decoreren.

Dit is, meenen wij, een snuifken tegen 't al te mild verleenen van zekere decoratiën.

Bij de zelfde gelegenheid was te Gent een prijskamp uitgeschreven onder de burgerij, voor het beste vlaamsche vers, tijdens de verlichting uitgehangen. Ziet hier eenigen der *honderden* welke langs de straten te lezen waren. 't Eerst volgende bekwam den 1en prys:

Op de Artevelde-plaats aan de herberg *den Gouden Anker* :

O Koning, steun van Belgenland !
Gy komt by ons als Gentsche broeder,
En strekt reeds vyf-en-twintig jaer
Het belgisch volk ten hoeder.

Gy komt niet met het zwaerd in hand,
Om 't Gentsche volk te straffen :
Gelyk wel eens een keizer deed,
Om 't morren af te schaffen.

O neen, gy zyt die dwingland niet,
Gy, Leopold den Eerste !
Die deernis met ons rampen hadt,
Toen tweespalt by ons heerschte.

Aan 't huis in de Brabandstraat, 15 (bewoond door den heer Dellafaille) :

Trouw en liefde op stadsblazoen,
Trouw en liefde in denken en doen,
Trouw en liefde jegens den Koning,
Beschermt paleis en burgerwooning ,
Trouw en liefde van den onderdaen
Doet steden en koningryken staen.

Bij bakker Roelants, Slijpstraat :

De Bakkers willen ook den Koning loven,
En wenschen, dat Hy nog lange regeert ;

Hoe meerder werk voor hunnen oven,
Hoe min het volk in nood verkeert.
Ja! elk zou in zyn handen plakken
Waer 't graen niet duerder dan het plagt,
En mogten wy maer dag en nacht,
Min rogge en meerder tarwe bakken!

Bij den heer Rogghé, boekhandelaar, Kalanderberg:

Vivat de Koning! — Getrouw zynen eede,
Geleidt hy het volk; — hy leve dus lang,
Hy leve lang in rust en in vrede,
Dat is myn wensch, dat is myn zang.
'k Ontsteek maer weinig lichtjes, dat is waer,
De schuld daer van kan toch op my niet kleven:
Men heeft sints vyf-en-twintig jaer
Den Vlaming zoo weinig licht gegeven!

Bij den heer J. Callebaut, Sint Pieters-Nieuwstraat:

Ik ben een snyder van mynen Stiel,
'k Min Leopold met hert en ziel,
Omdat hy — 'k kan er meê van spreken —
Ons land niet in de kleêren heeft gesteken.

Bij den heer Duhamel, bestuurder des Rijks middelbare school:

De schoonste les ons hier gegeven.
Als kindren van het vlaemsch geslacht,
Staet op het landsblazoen geschreven:
Eendrachtigheid baert macht.

Bij den heer Van Doorn, tafelhouder, in de Hoornstraat:

Wil straet en wooning schoon verlichten;
Wie voor het Land
Geen keersken brandt,
Voldoet niet aen zyn burgerplichten

XI.

Grafschriften.

La dernière vanité de l'homme est son épitaphe, zegt een beroemd fransch schrijver, en als men vele grafschriften met aandacht overleest, is men wel geneigd deze woorden als eene waarheid aan te nemen.

Een reiziger op een kerkhof de lofschriften lezende, schreef op de deur : — « Hier *liggen* de dooden, hier *liegen* de levenden. »

Liegen als een grafschrift is dan ook een spreekwoord geworden. Deugd, zielenadel, kracht, vernuft, genie — alles kent men den afgestorvenen toe : zij kunnen toch tegen den overdreven lof van vrienden of magen niet de stem verheffen ? Konden sommige menschen opstaan uit hunne graven en lezen wat er van hen aan de nakomelingen wordt gezegd, hoe velen zouden niet denken op eene verkeerde plaats te zijn geleid !

Toch hebben wij achting voor de gevoelens welke op de tomben zijn uitgedrukt. Even als het standbeeld dat in de groote steden ons tot eerbied wekt ; even als het portret van een beroemd man, dat wij in onze kamer ophangen, kan een echt gemoedelijk of vernuftig grafschrift aan de menigte tot

eene les verstrekken, en, daar 't op de vreesachtige gewaarwordingen der ziele werkt, worden aangemerkt als een breidel voor de driften, als eene opwekking tot het goede, als een spoorslag tot het streven naar een hooger doel dan een bloot stoffelijk.

« Het grafschrift ter verheerlijking van eenen doode, zegt Marmontel, is onder al de lofspraken de edelste, de zuiverste, vooral wanneer zij maar de naïeve uitdrukking is van het karakter en de daden van een braaf man. »

Het grafschrift vindt men bij alle beschaafde natiën. Voorheen in Frankrijk was het recht om eenige woorden op de tombe te beitelen voorbehouden aan de edelen en aanzienlijke lieden; 't is te zeggen dat zij 't konden doen zonder oorlof van de geestelijkheid der parochie, waar het lijk was ter aarde besteld. De burgers waren verplicht er oorlof voor te vragen aan de kerkmeesters, zoo 't lijk in eene parochiekerk was begraven; en aan den abt, prior of anderen overste, zoo 't in eene bijzondere kerk was. — Dit recht bracht tamelijk veel op voor de kerkmeesters; men kan in den bundel van de *Epitaphes des cimetières et églises de Paris* zien, dat men bij 't einde van 't grafschrift zorg had te vermelden: « met oorlof der Heeren, » enz.

De voornaamste verdienste van het grafschrift is beknopt te zijn, ten einde het des te gemakkelijker in 't geheugen geprint blijve.

Onder dit opzicht zijn zeer verdienstelijk de woorden op de graftombe van den geleerden Willems, op St-Amandsberg, bij Gent:

Dit graf bewaert zyn asch, het Vaderland zyn naem,

alsmede die op 't graf van den dichter Ledeganck:

Zyn stof rust hier, zyn naem leeft voort in vlaemsche zangen.

Soms is de enkele naam van den vereerden Doode genoeg, om even veel eerbied te verwekken als de schoonste lofspraak; zoó op het graf in de kerk te Amsterdam, waar men enkel leest :

Bilderdijk,

en zoó, binnen weinige dagen, op 't eeregraf dat onzen vaderlandschen dichter wordt opgericht :

Prudens Van Duyse.

Ziet hier nu eenige merkwaardige grafschriften, welke uitmunten door oorspronkelijkheid, humor of treurgeestigheid :

Petronius verhaalt eenvoudig weg dat zekere Romein, op eene marmeren tafel welke hij bestemde om zijn graf te bedekken, graveren deed :

> Staberius rust hier. Hij is van weinig voortgekomen en heeft drie miljoen Sestercen nagelaten. Nooit heeft hij de wijsgeeren willen hooren. Weest welvarend, en volgt hem na.

Wie zoû thands zijne nagedachtenis aan dergelijk een grafschrift willen toevertrouwen ?

Te Gent in de oude Augustijnen kerk vond men eertijds op den grafzerk van Jan Borluut, een der helden van den Groeninger sporenslag :

> Johannes jacet hic miles fortissimus, olim
> de Borluut dictus, nullo certamine victus.

Diericx vertaalde dat volgender wijze :

Staet. Hier light Jhan Borluut die uup 't Groeninghe veld
De Waelen slough. Seght *God segene den held!*

In de zelfde stad, in Sint Baafskerk aan den hoogen altaar, op den grafzerk van « Gheeraert van Hoyen, Fs Pauwels, » overleden den 22 in sporcle 1517; Joe Josine van der Camere, » sijne gheselnede, overleden den 10en in ougste 1496 : »

o Ghy, goede lieden die hier voor ons lydt,
Peynst dat wy waren dat gy nu syt,
Ende ghy sult worden, dat wy sijn nu.
Bidt Godt voor ons, ende peinst om u.

In de kerk van 't Groot Beggijnhof der zelfde stad, op den grafzerk van Artus Bousse, arts en hoogbaljuw, in 1569 tijdens de relegietroebelen te Gent onthoofd :

Metten Cruuce ghelaen,
Naer Christus vermaen,
Zoo hy ons heeft voorenghedaen
Zyn wy hem naerghegaen.

In de oude Stevenskerk, op den grafsteen der gebroeders Cornelis en Jacques De Somere :

Hier rusten onder desen steen,
Twee Somers, in hun leven een,
Twee broeders van het self ghemoet.
Bidt, lezer, dat hun 's hemels goet
En somer mach voor eeuwig sijn,
Geen winter, coud of helsche pijn.

Te Zwijndrecht,op de deur van het beenderen-huisjen, las men in de XVIIe eeuw :

Hier leit nu het gebeent' en wagt
Na 't groote oordeel Gods,
Waer op dat heden weinig agt
Den mensch, zeer boos en trots ;
Maer God zal eenmael uit zyn throon
Een ieder geven zynen loon.

Te Nieuwe Niedorp (Holland) leest men op eenen grafzerk :

Hier legt Reijer van der Bijl,
Van de doodelijke pijl
Schielijk neergeschoten.
Menig mensch heeft hier te lande
Van zijn wel begaeft verstande
Raad en hulp genoten.

Obiit 3 febr. 1669.

Een ander aldaar luidt:

Hier rust met *Petronel*
Het clavecimbelspel
De schoonheid en de deugdt
Van haer begaefde jeugdt
Een bloem van sneeuw in 't slijk
Voor 't eind der tweede maen
Veel keurs te ras vergaen.

Als mede het volgende:

Maertje Costers legt hier onder
Bij veele was zij tot een wonder.
Maegt bruit en vrouw in dagen tweemael acht.
Zo is haer lijk alhier gebragt.

24 oct. 1669.

Op de praaltombe voor Sannazaar, latijnsch dichter, te Napels:

Da sacro cineri flores, hic ille Maroni
Sincerus, Musa proximus et tumula.

In 't nederduitsch:

Strooit bloemen op de heilige asch
Van Sannazaar, die door zijn graf
En de eer, die hem de zangnimf gaf,
Aan Maro de allernaasste was.

Grafschrift te Lavenham :

Quod fuit esse, quod est, quod non fuit esse, quod esse,
Esse quod est, non esse, quod est, non est, erit esse ?

De woordelijke vertaling van dit grafschrift is: Daar Esse (de naam van den man die onder den steen begraven ligt) geweest is wat hij is, daar Esse niet geweest is wat Essse (is), zoo is Esse; daar zijn (gelijk) niet zijn is, niet, wat hij is, (maar) hij zal zijn. « In den *Navorscher* worden de twee volgende ophelderingen van dit raadsel aangegeven :

1° *Quod esse, quod est* is : Wat Esse geweest is, dat is hij nog, namelijk een Christen, een braaf man, een mensch, of wat hij dan ook moge geweest zijn *Quod non fuit esse, quod esse*, is : wat Esse niet geweest is, dat is hij nu, namelijk dood. *Esse quod est* is : Esse is wat hij is. *Non est, quod est* is: Esse is niet wat hij is, namelijk hij schijnt dood, maar dood is hij niet, hij leeft nog, ook na den dood. *Non esse, erit esse* is : Esse is nu niet op aarde maar hij zal zijn, hij zal eeuwig leven.

2° Daar Esse geweest is wat hij nog is (een goed Christen), en daar Esse niet geweest is, wat Esse nu is (een doode), zoo is hij geweest en niet geweest; en daar nu zijn gelijk niet zijn is, en dus ook dóod zijn gelijk niet dood zijn, zoo is Esse ook niet, wat hij is (namelijk dood), maar hij zal zijn (d. i. eeuwig leven).

God beware ons van meer zulke sophistische poëtasters!

Te Oosterlittens (Holland) leest men dit grafschrift van den predikant B. Bekker op zyne vrouw :

Hier ligt het aartig beeld, hier rust het jeugdig leven
Van Bekkers brave vrouw. O jammer! Maar wat nood?
Haar vader riep haar thuis; haar hartsvriend moest haar geven,
Dáar leeft zy weêr op nieuw, gekweekt in Abrams schoot.

Te Sloterdijk, ter gedachtenis van Maria Van Thiel :
Hier rust een kind van God, de huisvrouw mijner jeugd,
De troost mijns ouderdoms, een voorbeeld van de deugd.

Op de poort van een dorps-kerkhof in de provincie Antwerpen leest men :

Hier begraeft men alleen de *dooden,*
Die in de gemeente *leven.*

Pope zegt ergens, met recht, van de meeste grafschriften : dat de eene helft niet gelezen, en de andere helft niet geloofd wordt. Dit heeft zeker zoo wel plaats in Engeland als bij ons, doch het volgende schijnt aan hem niet bekend te zijn geweest, anders had hij zeker eene uitzondering gemaakt :

Christophorus Wren, de bouwmeester der Sint-Pauluskerk te Londen, ligt aldaar begraven onder 't middenpunt van den beroemden koepel, en op eene plaats alwaar, door het uitzicht naar alle overige deelen van dit voortreffelijk gebouw, de luister ervan zich op 't heerlijkst vertoont. Een stuk schoon marmer, zonder eenig sieraad, dekt dit graf, waar de volgende woorden op gebeiteld zijn :

Hic jacet Christophorus Wren.
Architecta. — Circumspice.

« Hier ligt Christophorus Wren, de Bouwmeester. — Zie in het ronde. »

Dit is zeker een verheven lof, aan den genialen bouwkundige gebracht.

Op het kerkhof te Bristol vindt men een model van christelijke onderwerping en gevoeligheid, vervaardigd door den dichter Mason voor 't graf zijner echtgenoote :

« Bewaart, o geheiligde grond, hetgeen mijn hart boven alles verkoos; bewaart de kostelijkste gave welke mij de hemel heeft verleend, en ik sedert zoo korten tijd bezat.

» Met angstige zorge had ik dit gebroken lichaam vergezeld tot de baden van Bristol. Zij neigde zich naar den stroom, en stierf.

» Zullen de schoonheid en de rijkdom ooit deze regelen lezen? Zullen zij onder eene sympathische aandoening hun hart voelen bonzen? Och, spreekt hun, geliefde doode! laat een' goddelijken toon hooren.

» Zelfs uit het diepste der grafsteė zult gij de macht hebben om te verrukken. Zegt hun, dat zij even zacht als gij hunne plichten kwijten; en, indien zij ook zoo schoon zijn, zegt hun, tevens zoo weinig hoogmoed te koesteren, tevens zoo vast te staan in de vriendschap en zoo getrouw in de liefde. Zegt hun dat, hoe verschrikkelijk het ook weze, te sterven ('t was het zelfs voor u!) de hemel na dien smartvollen overgang ons zijne groote, eeuwige poorten opent, en alzoo de reine zielen vergunt hunnen God te aanschouwen. »

Ten jare 1758 las men te Lubeck, in de Domkerk, het volgende grafschrift:

Wonder boven wonder,
Hier ligt begraven onder:
Vader en Moeder,
Zuster en Broeder,
Man en Wijf,
Twee zielen in één lijf.

Een dergelijk vond men in de Minderbroederskerk te Doornijk (vermeld bij Baudartius, *Apohtegmata Christiana*, II):

Cy gist le Père, cy gist la Mère,
Cy gist la Sœur, cy gist le Frère,
Cy gist la Femme, et le Mary;
Et n'y a que deux corps icy.

Het raadsel, in deze regelen opgesloten, is niet moeijelijk om op te lossen. Het graf bevat de lijken van twee persoonen,

man en vrouw, die elk in een bijzonder klooster waren getreden (de man bij de Minderbroeders, de vrouw bij de Klarissen), alwaar de eene met der tijd *Pater* of vader, de andere *Mater* of moeder was geworden. *Broeder* en *Zuster* ziet mede op hunne betrekking als kloosterlingen.

Te Escovy (Frankrijk) had men vroeger :

Cy gist le fils et la Mère,
La Fille et le Père,
La Sœur et le Frère,
La Femme et le Mary
Et il n'y a que trois corps icy.

Peignot geeft hiervan de volgende verklaring :

Zeker jongeling onderhield liefdebetrekkingen met een meisjen; hij drong in hare kamer, op eenen nacht dat bij toeval zijne eigene moeder in 't bed van het meisjen sliep, en uit die verschrikkelijke bloedschennis sproot eene dochter welke de moeder opvoedde. De jongeling die onmiddellijk na zijne fout naar een vreemd land was vertrokken, kwam, achttien jaren nadien, terug, en huwde, buiten wete zijner moeder, haar die hij niet wist zijne dochter te zijn. Beide echtelingen weinig tijds na hun huwelijk overleden zijnde, maakte de moeder dit afschuwwekkend geheim bekend, en vroeg om na haar overlijden naast hen begraven te worden. —

In den hooger vermelden bundel der parijsche Grafschriften is gewag gemaakt van eenen kruidenier-apotheker dier stad, wiens vrouw, uit ijdelheid, zijn épitaphe deed opstellen in 't grieksch, in 't latijn, en in 't fransch.....

Maar zijn de grafzerken gerekend onder de ergste vleijers, men vindt er ook die (misschien onwillens) oprecht spreken. Zulks bewijst er onder andere een, te vinden op een der

londensche kerkhoven, opgericht voor een *achtjarig* meisjen. Men leest er namelijk :

Zij stierf aan haar keurslijf....

Dubbel waar! inderdaad.

Ziet hier een turksch grafschrift, te Konstantinopel, van eenen vader aan zijn jong meisjen :

« De vogel van mijn hert is heèngevlogen naar de tuinen des Paradijzes. Bij zijn vertrek heeft hij in mijn hart eene eeuwige ledigte nagelaten. Het noodlot heeft het gewild: zij leefde maar 13 jaren. Zij bezat al de bekoorlijkheid en al de schoonheid der ontluikende bloem: de dood, haar afmaaijende, heeft mij alles ontroofd.

» Hemel, moest zij van mijnen boezem worden afgerukt om Haar een steenen nest te geven? »

Een staaltjen van oostersche beeldspraak. Niets vertroostend, niets van de hoop op weêrzien in een hooger leven. Hoe verre wijkt dit mohamedaansch grafschrift af van Mason's christelijke gevoelens!

Nog te Konstantinopel, op 't graf eens kleermakers :

« Wat ik u vraag, Wandelaar! is een gebed. Heden heb ik het noodig. Morgen zal 't voor u zijn. Leest, Wandelaar, het eerste vers van den Koran voor de ziel van Ali-Aga, meester-kleermaker. »

Op 't graf van een kind; te Konstantinopel :

» God alleen is onsterfelijk.

» Mijn geliefd kind, nauwelijks geboren, is weggevlogen naar de tuinen des Paradijzes, en heeft zijne moeder maar eene eeuwige droefheid nagelaten. »

Ander :

» Ik was in deze wereld nog maar een roozeknop, en ik ben door 't noodlot verslenst geworden ; maar zoo ik uit de tuinen dezer wereld ben gegaan, is het geweest om in die des Paradijzes te treden. »

Op 't graf van eenen jongeling te Konstantinopel :

« In den bloei des levens door de dood weggemaaid, laat ik een dierbaren vader en moeder na, die mij beweenen. Hetgeen mij althands vertroost, is mij hier beneden te hebben gewijd aan de studie der fraaije letteren, daar ik de hoop meèdraag in het Paradijs eenen nachtegaal te worden. »

Het volgende steenkappersrijm leest men aan den Zuidmuur der kerk van Somergem, op eenen zerk :

De doodt heeft Pieter Versluys
Doen ruymen uyt zyn huys,
En die dit opschrift komt te lesen
Wilt sijne siel indachtigh wesen.

Te Ghijsegem, in eenen arduin aan den kerkmuur :

Gelyck gy syt was ick voordezen
Gelyck ick ben sult gy haest wesen
Twee en twintig jaeren was ick oud
Als ick stirf Catharina Cobbaut,
Dochter van Ant. en Trin Vanden Houwe,
In hun leven samen man en vrouwe
Den 6 feb. 1700 seventigh vyf
Lagh ik 's avonds met de dood op 't lyf.
Van de felle Dood is niemand vry
Jonckheyt spiegelt u en bidt voor my.

De weduwe van een beroemd muziekant liet op de tombe haars echtgenoots beitelen :

Il est allé dans le seul lieu
Où sa musique peut être surpassée.

De weduwe van eenen verkenslachter uit Geldenaken dit opschrift gelezen hebbende, deed op den steen, welke 't lijk haars mans bedekt, stellen :

Il est allé dans le seul lieu
Où ses saucissons peuvent être surpassés.

In dezen aart vermeldt men nog een duitsch grafschrift, door zekere weduwe *ter eere* van haren lieven man gesteld :

Hier rust X...,
Beroemd vuurwerkmaker.
Thands bevindt hij zich in een oord, waar zijne kunst
door een ontzaggelijk grooter vuurwerk wordt overtroffen.

In een schilderachtig hoekjen van *Père Lachaise*, het groot kerkhof te Parijs, vindt men de tombe van den onlangs overleden franschen dichter Alfred de Musset. 't Is een antieke kolom, waar boven 't wit marmeren borstbeeld van den schrijver, en de volgende zes verzen van hem, gebeiteld op de oostelijke zijde der kolom :

Mes chers amis, quand je mourrai,
Plantez un saule au cimetière,
J'aime son feuillage éploré,
La pâleur m'en est douce et chère,
Et son ombre sera légère,
A la terre où je dormirai !...

Aan dien nederigen wensch is door de vrienden des talentvollen mans met eerbied voldaan.

Na het edele poëtische, het lage stoffelijke. Op het zelfde pa-

rijzer kerkhof vindt men grafschriften in menigte gelijk het hieronder volgende :

Ci git
Joseph Tr...
bon époux,
bon chasseur.
Sa veuve inconsolable
continue son commerce
Rue St-Denis 144,

—

De Profundis.

« Sa veuve inconsolable *continue son commerce.* » Eene adreskaart op eene tombe : waarlijk eene schoone uitvinding der eeuw van 't *progrès !*

—

AANHANGSEL.

Onder 't drukken van dezen bundel zijn ons van verschillige kanten nog bijdragen geworden, onder welke wij als de zonderlingste de volgende uitkiezen.

Opschriften in rijm.

Men verhaalt dat, in 't begin dezer eeuw, in de Geldmunt bij eenen discipel van Crispijn, het volgende rijmken uithing :

Meester Coene
Maekt my een paer schoene.
— Ja, juffrouw, dat wil ik wel doen.
— Meester Coene, maekt die schoon en sterk.
— Ja, juffrouw, dat is myn werk.
— Wanneer mag ik die komen halen?
— Als gy geld hebt om te betalen :
Hebt gy geen geld om te betalen,
Geene schoenen te komen halen.
— Adieu, meester Coene.
— Adieu, juffrouw zonder schoene.

Het opschrift te vinden in de Langemunt alhier, aan 't huis nu geteekend n° 3, is letterlijk :

Toeback en snuyf	Wilt gy daervan
Is nu gemeyn	Wezen gedient,
In den gaudboom	Komt hier binnen
Is 't magazyn	Lieven vriend.

Door het plaatsen eener winkelvenster van nieuwen vorm, over eenige jaren, is dit opschrift thands maar gedeeltelijk meer zichtbaar.

Het bord dat ten jare 1801 te Gent in de IJperstraat te vinden was, luidde als volgt :

Hier maekt men laerzen en schoen,
't Is voor 't geld dat wy het doen.
Als de Israëlieten in Egypte waren,
Droegen zy hun schoenen veertig jaren;
Moest die tyd nog wederkeeren,
Wie duivel zou het schoenmaken leeren?
Hier maekt men schoenen met lange bekken
En daerop zyden strekken :
't Is leêr al van maroquin,
Daer mogen strekken op zyn.

De man was er vogelkweeker bij, en op zijn bord stond nog :

Hier kweekt men lysters en nachtegalen,
En leert hun op het orgel zingen.

Boven een poortjen, tusschen de huizen 28 en 30, achter de statie van den Waschen spoorweg te Gent, staat in arduin gebeiteld :

Niet sonder
Godt
eerdt ende
bemindt hem.

Ick groete u Maria
daer gy staet
gy syt goedt
en ick ben quadt
belieft my in myn
uytterste te
gedyncken,
eenen ave Maria
zal jck u
schyncken.

Tusschen Aarseele en Wontergem, op een bidkapelleken :

En passeert
hier niet een voet,
zonder dat ghy
Jesus, Maria
En Anna groet.

Tusschen Vijnckt en Nevele, op een bidkappelleken :

Die
Hier PaS-
seert te PeerD
Of te voet
Leest eenen Onzen
Vader en Weest
Gegroet.
GoD ziet my.
1821.

Te Sint Denijs-Westrem (thands verdwenen):

In de Duifkens, zoo men ziet.
Wie geen geld heeft, komt er niet.

Tusschen Bellem en Somergem :

In den groenen Spriet,
Die geen geld heeft, komt hier niet,
Want de baes kan tegen borgen niet.

Domme en zonderlinge vlaamsche uithangborden in proza.

Te Gent, in het Wolvenstraatjen :

J. de Coninck. koolmagazyn. Artapelen.

In de Galgenbergstraat : — *In den iasmin boon.*

Buiten de voormalige Muidepoort, te Gent, n° 60, vindt men een bord met de volgende schildering :

Een boer met een korf,
Een schotel met mosselen
en boterhammen.

Eene koffijkan
en tas.

Een liter
en glas.

Koopman in Fruit.

Waarom niet liever gesteld: « koopman in hutsepot? »

Verleden jaar stond aan het huis hetwelk den hoek uitmaakt van de Slijpstraat en het Huidevetterken, voor eene venster :

Hier wasch men op zyn niews.

Te Evergem : — *In Sebastepol P, Everaert herbe, gen wynkelier.*

Te Seevergem, nabij het kasteel, boven de ingangdeur van een huis, op eenen langwerpig ronden arduinsteen : —

Siet niemant an, gheeft elck het syne.

Te Meirelbeke: *In den hof van Plazance.* — *In de Leize.*

Ook aldaar: *In Rust wat* (insgelijks te St. Amands, bij Antwerpen). Boven dit opschrift is eene schildering, verbeeldende twee kaartspelers zittende aan eene tafel ; een derde persoon staat er op te zien.

Te Schelderode: — *In den nieuwen Steewic.*

Ook aldaar: *In den Lieuw.* Op het bord is een leeuw afgebeeld, houdende een zweerd in den klauw, en rustende met den anderen op een driehoekig schild, waar twee gekruiste zweerden, een leeuw en een arend, niet zonder moeite op te zien zijn. Een leeuw en een arend.... twee gekruiste zweerden.... ei! is dit de profezij van 't gedurig naderend politisch ongeweerte?...

Wat verder in de zelfde gemeente heeft men nog een bord met *den Leeuw.* Hier slaat de Koning der dieren een zijner klauwen op een groot menschengezicht dat gansch van doornen is omgeven. Ja men moet naar de kleinste dorpen gaan om leskens in het zinnebeeldige te bekomen!

Te Controde: — *In den Pasant.*

Te Dentergem: — *In den vos verkoebt men dran.*

Eene navolging van de uitspraak in deze streek.

Te Smetlede: — *In het kleyn Parhys.*

Te Chruyshauthem, langs de kalsijde naar Waaregem: — *In de Kwakels winkel, verkoopt men drank.*

Zelfde dorp, een weinig verder: — *In d'hooge bist, verkoopt men drank.*

Bist staat hier voor *biest*, de benaming van den wijk waar de herberg staat.

Zelfde dorp, op de markt: — *In de trapkens, braed men bufstukken.*

Westwaarts Asper-dorp, op den muur: *In den dries, verkoopt men drank, en, baerbir.*

Te Petegem, bij Deinze, aan de Statie: — *In den vapur.*

Te Melden, bij Audenaarde, langs den Steenweg naar Berchem: — *In het Wulghout verkoopt men goeden drank en vend de boijson.*

Te Huysse, Werrechemstraat: — *Minst moeijens best.*

Niet nieuw, immers men vindt dit opschrift, gebeiteld in arduin, boven de deur van 't huis nº 24, in de straat achter de statie van den Waschen spoorweg te Gent :

Minst moeijens best.
Anno
1765

Te Meigem bestaat, even als te Lovendegem, een *Elk weird hem.*

Tusschen Bellem en Somergem : — *In den alteby.*

Te Aarseele : — *In de Sliever, koopt men drank.*

Te Vijnckt : — *In 't Aenwys.* — *In het Muyzenhol.*

Men treft ook herbergen aan met een dubbelen titel van herkenning, namelijk zulke die, vernieuwd zijnde, in 't belang der neering van de oude benaming niet afzien wilden. Zoo heeft men te Brugge : *La Vache of Den Hollander.* — Te Zwijnaarde : *Sint Antonius of Het Schaerken*, enz.

Uithangborden in belgisch fransch.

Te Gent, in het straatjen van berouw : *Dans les trois Sonnes on y vent à boire.*

Men doelt hier op *Sonnets*, bellen. Dat ziet er geleerd uit !

Te Beirlegem-dorp : — *A la maison commune.*

Te Seevergem kent men ook de kunst van zeeveren : *Ici on coupe les cheveux et la barbe.* Hoe wil die *artist* dat hij klanten krijge, daar geen Seevergemmenaar zijn bord verstaat ! LIVINUS MESTDACH steekt hem de loef af met zijn *barbier en perruquier en tabaksnyder.*

Te Gontrode : — *A le guide du Roi verkoopt men drank.*

Te Sijngem (dorp) : — *Au dépot des Voyageurs.*

Te Lootenhulle : *A P. Huwart, paveur, à la Rose.*

A voor *Chez*... — Men zegge nog dat er niets nieuws is onder de zon !

Te Waaregem, in de Statiestraat : — *Alabote d or.*

Ook aldaar : — *A la Concorde.* — *Au Facteur.* — *A l'estaminet du Parc.* — *Au Remorqueur, herberg en bakkery.*

Die *Remorqueur* heeft, zoo men ziet, weinig goeds met zijnen sneltrein aangebracht voor het vlaamschsprekende Waaregem !

Opschriften naar aanleiding van anekdoten.

Te Petegem langs den steenweg naar Cruyshauthem vindt men : *In den Souverain.*

Men beweert dat deze herberg aldus genaamd is naar keizer Karel, die er zoude afgestapt hebben toen hij op weg was naar eene nabij gelegene heerlijkheid.

Te Uitkerke, een dorp gelegen tusschen Brugge en Blankenberge (en bestaande, zonder de pachthoeven ten platten lande, uit de kerk, de pastorij en een tiental huizen waar van vijf herbergen) werd over een paar jaren door vier tappers een verzoekschrift aan de regering ingediend, waarbij gevraagd werd om het gemeentehuis beurtelings, van jaar tot jaar, bij eenen hunner te houden, en de beurt onmiddellijk bij loting te bepalen. Deze vraag werd ingewilligd, en in min dan twee dagen zag men een nieuw uithangbord : *Gemeente huis* in 't dorp prijken.

Het jaar te voren had de baas van 't oud gemeentehuis, op zijnen gevel, in groote letters doen schilderen : « *A la maison communale, Estaminet.* Zelfs was het gansch vernieuwd korts vóór het gemeld besluit der regering. Wat nu gedaan? Zal men die fraaije schildering, 't eénige fransch uithangbord dat de gemeente bezit, doen verdwijnen? Waarachtig niet, aan zulk wandalismus vergrijpt zich geen tapper van Uitkerke. Hij ontbiedt den kladborstel, vraagt hem raad, en deze brengt de zaak goed door een klein veranderingsken, zoo dat men er heden nog leest:

A la Maison Excommunale, Estaminet.

Verdient die franschgezinde baas niet *g'Excommunieerd* te worden door de Vlamingen?

Een enkel woord om te sluiten.

Tegen de furie der potkladders, die in elke omstandigheid, in elk feit, in elke gedachte nieuw voedsel zoeken en gelegenheid voor het uitkramen hunner geleerdheid, dient wel een krachtig recept te worden voorgeschreven. Wij kennen er geen beter dan, voor de keus eens opschrifts, te wijzen op de talrijke voorbeelden welke ons de vorige geslachten hebben nagelaten, en die op elke bladzijde onzer roemvolle geschiedenis als in gulden letters prijken. In plaatsen waar een groot man heeft geleefd of is gestorven (1); waar slag is geleverd

(1) Als te Merckhem, de herberg *Sidronius Hosschius.*

Te Gent (Apostelhuizen) heeft men ook : *In Jonker Jan van Hembyse.* Wij hebben vrede met dit opschrift, zoo men dien wreeden, baatzuchtigen voorvechter der Calvynisten aan de menigte wil herinneren tot eene waarschuwing, dat dweepzucht en landsverraad vroeg of laat de gerechte straf ondergaan. Men weet dat Jonker Jan te Gent onthoofd

geworden tusschen het Recht en de Tirannij, tusschen het onafhankelijke Volksbestaan en de vreemde Overheersching, alom waar een breed, een edel denkbeeld kan worden uitgedrukt, worde dit niet langer verwaarloosd. Wij vestigen op dit *belangrijk* punt de bijzondere aandacht der maatschappijen van vlaamsche letteroefening, inzonderheid van diegene op den buiten, welke voorzeker invloed genoeg bezitten om het dwaze, het bespottelijke van de opschriften in hunne dorpen te doen verdwijnen, en vooral om de gallomanie bij onze vlaamsche boeren te keer te gaan, welke hier eerst onder 't dwangbestuur van Napoleon Bonaparte werd *opgedrongen* (2). Moest ook hunne bemoeijing ten deze somtijds eene kleine geldelijke opoffering vergen, laten zij zich daardoor niet afschrikken! De opoffering kan maar nietig zijn, en de dienst aan de door hen verdedigde zaak, gewichtig.

---

werd, en het zelfde grauw hetwelk hem eenigen tijd te voren blindelings gehoorzaamde en toejuichte, hem met koude onverschilligheid zag sterven.

Te Gent, in de Keizerstraat: *De Kruisvaarders*; in de Sint Lievenstraat: *den Zwijger*; op Sint Pieters voetweg: *den ouden Zwijger*.

(2) Even als een besluit van 13 juni 1803 eischte, dat al de openbare akten in de vlaamsche gewesten moesten opgesteld worden in het *fransch*; even als het besluit van 21 december 1812, welk bepaalde dat de vlaamsche dagbladen niet mochten verschijnen zonder eene *fransche* vertaling, verscheen den 14 Maart 1812 een besluit te Gent, waarbij bevolen werd dat de opschriften, uithangborden, enz. moesten in het *fransch* zijn. Men vergunde wel, dat daar nevens eene vlaamsche vertaling wierd gehangen!

De oude uithangborden mochten noch geheel noch gedeeltelijk vernieuwd of hersteld worden, zonder de zelfde wetschikking in acht te nemen.

De gevolgen van dit bevelschrift hebben wij dagelijks onder het oog. Voór den inval der Franschen in Vlaanderen was het eene groote zeldzaamheid, in onze gewesten een fransch uithangbord aan te treffen. Zoo had o. a. op 't einde der verledene eeuw Wetteren 50 of 52 huizen met opschriften of uithangborden, en *geen enkel in 't fransch*.

Ziet hier eenige **opschriften**, welke wij meenen dat in andere gemeenten **mochten benuttigd worden.**

Het vlaamsch Verbond, te Wannegem-Lede. *Het huis van Vrede*, te Loochristij. *De Gemeenzaamheid*, te Adegem. *Het goed Leven*, te Gent, Coupuregang. *De 17 Provinciën*, te Antwerpen, Moriaanstraat. *Het Hof van Vlaanderen*, te Audenaarde, op de groote Markt. *De Vaderlander*, zelfde stad, Vrijheidstraat. *Het goedkoop leven*, te Brugge, Bambergstraat. *Het Broodseinde*, te Zonnebeke. *Schippers aankomst*, te Nevele, *De Welkom*, te Dixmude, langs de Wouwen kalsijde.

Verder zijn aan te bevelen:

De Flamingant.
Vlaanderens roem.
Het oude Nederland.
Schild en Vriend.
De gouden Sporenslag.
De Verlossing van Nederland.
De Burgerdeugd.
De goede Trouw.
's Landsmans welvaren.
Schippers' welvaren.
Burgerwelzijn.
De Vooruitgang.
De Veldwandeling.
De gulden middelmaat, enz.

De Schoolmeester (pseudonym van een geestig, oorspronkelijk nederlandsch dichter) geeft aan 't einde van zijnen luimigen bundel *gedichten* (éenig in hunne soort) de volgende opschriften :

Alle menschen hebben geen verstand van bier;
Doch die er verstand van hebben, die komen hier.

—

(Aan de eene zijde :)

Wandlaar met een leêge zak,
Ga maar voorbij op uw gemak.

(Aan de andere zijde :)

Wandlaar met een volle tas,
Kom eens in en drink een glas.

—

Wandlaar, ik zit mij hier toch in 't buffet te vervelen.
Zullen wij eens samen een glaasjen drinken, en voor 't gelag
[een smousjasjen spelen?

—

Jeugdig reiziger, mijn vrouw en ik zijn van daag van huis,
Doch mijn twee jongste dochters zijn t'huis.

—

In den geanglizeerden ossenstaart,
Vindt men logeerkamers te voet en te paard.

—

In den vergulden kalfslever,
Verkoopt men koek en genever.
Voor contant geld is 't hier 't paradijs der lekkerbekken,
Maar wie crediet wil hebben mag, vóor hij verarriveert, weèr
[vertrekken.

De beide laatsten zijn blijkbaar schimpschoten op den onzin, dien de kladborstel veeltijds in expositie geeft. —

Mochten wij, voor de moeite en opofferingen welke wij aan deze verzameling hebben ten koste gelegd, voortaan een eigenaardiger, een meer vaderlandschen geest uitgedrukt zien op de uithangborden, en ook eene betere taal dan waar ze de verwer gewoonlijk meė ontsiert. We wenschen geen grooter loon!

MISSTELLING.

De zetter is van bldz. 80 naar 91 gesprongen. De tekst volgt echter goed van het vijfde vel druks naar het zesde.

INHOUDSTAFEL.

EERSTE AFDEELING.

Het Uithangbord in de oude tijden.

TWEEDE AFDEELING.

Het Uithangbord in de negentiende eeuw.

